

LELKIPÁSZTOR

EVANGÉLIKUS LELKÉSZI SZAKFOLYÓIRAT

XXXV. ÉVFOLYAM 12. SZÁM

1960 DECEMBER

TARTALOMJEGYZÉK

CSEENDBEN ISTEN ELŐTT

Az emberré lett Krisztus szolgálatában (Káldy Zoltán) — — —	705
Meditáció ádventi és karácsonyi igehirdetéseinkhez (Dr. Vető Lajos)	708
A jólét kérdése keresztényen etikai szemszögből (Szabó Gyula) — —	716
Gondolatok az Egyházak Világtanácsa 1981-ben tartandó nagygyűlésének szolgálat témájához (Böjtös Sándor) — — — —	723
Lelkigondozás és mélypszichológia (Adolf Allwohn) — — — —	727
A babiloni fogság utáni gyülekezet (Vámos József) — — — —	734

EGYMÁS KÖZÖTT

Az utolsó játszma — Írás a naptárlapokon (Friedrich Lajos) — —	743
--	-----

KÖNYVISMERTETÉS

Gerald Götting: Der Christ sagt JA zum Sozialismus (Várady Lajos)	747
---	-----

ÜTI NAPLÓ

12 nap a reformáció országában (Zay László) — — — — —	750
---	-----

HALOTTAINK

† Magyar Géza (Plachy Lajos) — — — — — — — — — —	755
--	-----

AZ IGEHIRDETŐ MŰHELYE

Vízkereszt u. utolsó vasárnap (Káldy Zoltán) — — — — —	756
Hetvened vasárnap (Dr. Ottlyk Ernő) — — — — — — — — —	758
Hatvanad vasárnap (Dr. Ottlyk Ernő) — — — — — — — — —	761
Ötvened vasárnap (Dr. Nagy Gyula) — — — — — — — — —	763
Böjt 1. vasárnap (Káldy Zoltán) — — — — — — — — —	766

KÖNYVSZEMLE

Szabó Magda: Disznótor (Karner Ágoston) — — — — —	768
Dömötör Sándor: Őrség (Barcza Béla) — — — — —	Borítólapon

Címlapon:

Karácsonyi fénykép

LELKIPÁSZTOR

Evangélikus lelkészi szakfolyóirat

Főszerkesztő: Dr. Pálffy Miklós

Feleős szerkesztő és kiadó: Dr. Ottlyk Ernő

A szerkesztés munkájában szerkesztő bizottság vesz részt

Előfizetési ár: havi 12,— forint, félévre 72,— forint, egy évre 144,— forint

Csekkszám: Lelkipásztor Kiadóhivatala, Budapest, 220 507

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VIII., Üllői út 24

Telefon: 142—074

Kiadja az Evangélikus Egyetemes Sajtóosztály

Példányszám: 1000

609641 2 — Zrínyi Nyomda, Budapest.

Az emberré lett Krisztus szolgálatában

Karácsonykor magyarországi evangélikus egyházunkban szinte valamennyi lelkész ajkáról elhangzik az előírt textus alapján a drága mondat: „*az Ige testté lett*”. Ebben a mondatban feltárul a gyülekezetek és a lelkészek előtt az evangélium legmélyeségebb és legboldogítóbb titka. Benne elénk jön Isten atyai szívének gazdagsága és jósága. Az incarnatio csodája által Isten atyánkká lett, mi pedig Krisztus testvérei lettünk.

1. A testtéletel csodája három irányban kötelezi el az egyházat. Mindenekelőtt az egyháznak *tanúskodnia kell* arról, hogy „*az Ige testté lett*”. Tanúbizonyságot kell tennie az incarnatio nagy ajándékáról, Isten szeretetéről és Jézus Krisztus áldozatáról. Újra és újra beszélnie kell arról, hogy Isten elküldte a Fiát a világba, „mert nem akarja a bűnös ember halálát, hanem hogy megtérjen és éljen”.

Nemcsak a karácsonyi prédikációknak, de valamennyi prédikációnak — amennyiben igényt tart *az ige*-hirdetés megjelölésre — nem állhat más a középpontjában, mint a testté lett, megfeszített, feltámadott, mennybe ment és dicsőségesen visszajövő Jézus Krisztus.

Az incarnatio csodájáról lehet „történetiesen” is beszélni úgy, mint valami tőlünk távol álló eseményről. Mintegy görög mitológiáról, mely szerint valamelyik isten emberi alakba jött le a földre és emberi alakban érintkezett a földiekkel. De lehet — sőt igazán csak így lehet! — úgy is beszélni, hogy a gyülekezet megérezze: aki itt most beszél, az nem pusztán elbeszél, hanem *bizonyságot tesz* a testté lett Krisztusról.

De éppen a testtéletel ténye az, ami nemcsak tartalmilag határozza meg a prédikációt, hanem kell, hogy formájában is műszerében is meghatározza. Az a tény, hogy Jézus Krisztus *emberré* lett, figyelmezteti az igehirdetőt arra: tartsa tiszteletben az igehallgatók *embervoltát* és ne úgy prédikáljon, mintha azok valami „légi tünevények”, vagyis nem valóságos emberek volnának. Jól mondja az egyik külföldön tartott konferenciának zárójelentése: „Igehirdetésünk sokszor nem éri el az embereket. Az egyház mintha valami háztetön létesített kertben élne, miközben az emberek a pincében tartózkodnak odalent. Amíg az egyház odafenn marad és az embereket magához akarja felhozni, ahelyett, hogy *leszállna* hozzájuk — elszigetelten marad.” Ha Jézus Krisztus a mennyből alászállt, hogy emberré legyen, meggyőződésem szerint az egyház szolgáinak is le

kell szállniuk „a háztetőkről”, hogy az emberek között „emberségesen” mondják el a karácsony örömuzenetét. De valamennyi igehirdetésüket is. Ez nem azt jelenti, hogy racionalizálják az evangéliumot, hanem azt, hogy az igehirdetők számoljanak a szószék alatt ülő emberek gondolkodásával, lelkivilágával, körülményeivel. A testté létel csodája kizár minden „*monologizálást*” az emberek feje felett, hiszen Jézus Krisztus nem az emberek fölé jött, hanem az emberek közé jött és „lakozott ő közöttük”. Az incarnatio nem komplikálásra, hanem *egyszerűsége*re tanítja az igehirdetőt.

2. A testté létel csodája nemcsak bizonyosság-tételre kötelezi az egyházat, hanem *szeretetre* is. Isten végtelen szeretete izzik az incarnatióban. Isten atyai szerelme és Jézus Krisztus áldozatos szeretete ragyog fel e rövid mondat mögött: „Az Ige testté lett!” Valóban így van: „a Seregek Urának buzgó szerelme műveli ezt” és „szerette az övéit, mindvégig szerette őket”.

Ennek a szeretetnek a *hordozójává* kell válnia az egyháznak, amely „a Krisztus teste”. Az egyházon keresztül ugyanannak a forró és áldozatos szeretetnek kell megérkeznie az emberekhez, mint amely a testté létel csodáján keresztül az első karácsony éjszakáján megérkezett a bűnös világhoz. Ha ez a mindent elöntő és magával sodró szeretet nem érkezik meg az egyházon keresztül az emberekhez, akkor az egyház adhat az embereknek akármit, végeredményben nem adott semmit.

Az egyház szolgálatainak is az a feladata, hogy a testté lett Krisztusról való bizonyágtétellel egy időben hordozói legyenek az incarnatióból fakadó szeretetnek. Nekünk, lelkészeknek a legnagyobb bajunk az, hogy nem szeretjük úgy a reánk bízottakat, de általában az embereket, ahogy Urunk azt kívánja tőlünk. Ott helyezkedünk „védőállásba”, ott támadunk, ott kritizálunk, ott kifogásolunk, ahol egyszerűen és kikötések nélkül *szeretnünk kellene*. Privilegiumaink tartani akarása, egyházi személyt megillető „jogok” gyakori emlegetése mind azt mutatják, hogy nem járjuk valóban a szeretetnek „kiváltképpen való útját”. Pedig nekünk ez az út adatott.

3. A testté létel csodájából fakadóan az egyháznak nemcsak a bizonyágtetés, nemcsak a szeretet, hanem a *gondoskodás*, illetőleg *gond-hordozás* egyházává kell lennie. Sokszor az a megfigyelésünk, hogy az egyház az incarnatio tényéből csak a bizonyágtetés tartalmára nézve von le következtetéseket, de nem az egyház *magatartására nézve*. Pedig az, hogy Krisztus testté lett, azt is jelenti, hogy magára vette a teljes emberi sorsot, az emberi élet minden gondjával és problémájával együtt. Éppen az incarnatio bizonyossága annak is, hogy Jézus nem volt hajlandó az emberi élet kérdéseit egyszerűen spirituálisan látni, hanem Ő az egész emberen akart segíteni és az emberi testre vonatkozó kérdésekbe is bele akart szólni. Aki egyszer komolyan veszi, hogy mit jelent a testté létel, az többé nem igényelheti az egyháztól, hogy „csak a lelki kérdésekkel foglalkozzék”, és ne törődjön az embereknek szegénységével vagy jólétével, életüknek szépségével, vagy veszélyeztetettségével. Mindez azt

jelenti, hogy éppen a testté léétel kötelezi az egyházat az emberekkel való szolidaritás vállalására. Arra, hogy közösséget vállaljon az emberekkel életük kérdéseinek megoldásában. Karácsony ténye serkenti az egyházat arra: tegyen meg mindent azért, hogy az emberek megélhessék teljes emberségüket, küzdjön minden veszedelem ellen, amely gátolja az embereket abban, hogy emberségüket megéljék. Tehát küzdjön az *atomfegyver-kísérletek* és az atomháború ellen, mert ezek nemcsak pusztítják azt az emberi életet, amelyet Jézus Krisztus magára vett, hanem a fertőzések következtében torzítják is azt. Küzdjön a *gyarmati népek szabadságáért*, mert az elnyomásban és kizsákmányolásban élő gyarmati népek nem élhetik meg szabadságuk hiányában teljes emberségüket.

Mindez ránk, lelkészekre azt a kötelezettséget rója, hogy a gondhordozó egyház szolgálatában ne akarjunk szolgálatunk egyik szektorába behúzódní és szolgálatunk minden más területét mellőzni. Akkor, amikor az egész emberiség jövődjéről van szó, az élet megmentéséről, a béke biztosításáról, akkor „nem menekülhetünk bele az igehirdetésbe” mint ami egyesek szerint „*egyetlen*” feladata az egyháznak. Bármennyire elsőrendű szolgálatunk a prédikálás, mégis *ebből kifolyólag* feladatunk az emberek segítése mindabban, ami őket teljes emberségük megélésére vezetheti. Nem felel meg a valóságnak az, hogy Jézus Krisztus tanítványait csak az igehirdetésre küldte. A prédikálásra való kiküldés mellett, mindig parancsot adott a „betegek gyógyítására”, vagyis az emberek valamennyi gondjának a hordozására és a szeretet cselekedeteinek élésére.

Az incarnatio csodája tehát arra kötelezi az egyházat, hogy *a bizonyásgtevés, a szeretet és a gondoskodás egyháza legyen*. Bennünket, lelkészeket pedig arra, hogy *tanúskodjunk* a testté lett Krisztusról, *szeressük* az embereket és *legyünk* *egyek velük* praktíusan életük minden szükségének megoldásában. Ilyen értelemben hangozzék a magyarországi evangélikus egyház minden szónakán karácsony szent ünnepén a szívet fogó és életet formáló drága Ige: „*az Ige testté lett!*”

Káldy Zoltán,

ádventi és karácsonyi igehirdetéseinkhez

1. Ádventben Jézus Krisztus születésének méltó megünneplésére kell felkészítenünk egyházunk népét s mindenkinek előtt önmagunkat, hogy jól végezhessük igehirdető szolgálatainkat. Ünnepi előkészületeink és ünneplésünk középpontjában a *megváltás* műve álljon. Hiszen a négy ádventi vasárnap az ótestamentomi időszámítás szerinti négyezer esztendő t szimbolizálja, mely a világ teremtésétől a Megváltó születéséig telt el. Mai időszámításunk is Krisztus megváltói munkájának a *jelentőségére* mutat. „Időszámításunk előtt” és „időszámításunk után”: ezek a kifejezések a „Krisztus születése előtt” és „Krisztus születése után” kifejezést helyettesítik szekularizált formában. A megváltást az is kihangsúlyozza, hogy az az isteni szózat (Logosz), mely Megváltónkban testet öltött, a jánosi evangélium szerint Isten volt (János 1:1) s a teremtés általa ment végbe (János 1:3). A múlt és a jövő, sőt az idő és az örökkévalóság is a megváltásban találja meg értelmét és magyarázatát. Helyes tehát, ha az ádventi ünnepszakot, de még magát a karácsony megünneplését is úgy tekintjük (mind azzal együtt, ami mitológiai nyelven mondja el a nagy eseményt), mint a Krisztusban lett megváltás jelentőségének kihangsúlyozását. Az, hogy az örök Logosz testet öltött, hogy ősi próféciák jövendőkét meg érkezését, hogy a Szentlélektől fogantatott, hogy Szűztől született — mind-mind a Krisztusban lett megváltás jelentőségének kihangsúlyozására való. Egyáltalán, ami a megváltás előtt volt, a keresztyén történelemszemlélet szerint csak annyiban bír jelentőséggel, amennyiben előkészíti, vagy előre megjövendöli a megváltást. *Krisztussal* „minőségileg” valami *egészen új jelent meg*. Maga Krisztus Keresztelő minőség tartja az asszonytól születettek között a legnagyobbnak, tehát a Keresztelőnél nem nagyobb senki az ótestamentom nagyjai közül sem. Mégis a Keresztelőről azt mondja Jézus, hogy aki a legkisebb az Isten országában, még az is nagyobb a Keresztelőnél. A Keresztelő pedig jelenti, hogy ő még a Megváltó saruinak megoldására sem méltó. Jézus még Salamonnál, a nagy és dicsőséges király korszakánál is különbnek minősíti azt az időt, amelyet ő tanítványaival töltött Galilea földjén. Ennél szemléltetőbben nem lehet kifejezésre juttatni a nagy ádventi időszak, a Krisztus megváltói műve előtti történelem előkészítő jelentőségét, s azt, hogy Jézus Krisztussal micsoda új kezdődött. Negatív az újtestamentom, főleg Pál apostol azzal emeli ki a Krisztusban lett megváltás jelentőségét, hogy ami szerinte korábban történt, az inkább csak arra való volt, hogy az embert még jobban lenyomja a bűnbe és a nyomorúságba. Pál apostol pedig az egész mózesi vallást, a „törvény”-t értéktelennek, sőt átoknak jelenti ki a Krisztusban lett megváltás fényében. Pedig az ótestamentomi, mózesi törvény-vallásnál külön, tisztább vallást el sem lehet képzelni. A mózesi vallás szinte egy napon sem említhető a mindenféle pogány vallással, melyek annyira kísértették Izrael népet és amelyektől annyira óvták a népet a próféták. A tiszta egy-Isten hit, a ki nem ábrázolható, megfoghatatlan, tisztán szellemi istenség kultusza páratlan jelenség az ókori vallások történetében, elannyira, hogy emiatt a zsidókat is éppúgy, mint a keresztyéneket megfoghatatlan és láthatatlan Istenük miatt a pogány római császárok is tudvalevően istenteleneknek, vallástalanoknak minősítették és ezért üldözték. Mindamellet az

ádvént mondanivalójába elengedhetetlenül beletartozik annak kihangsúlyozása, hogy *semmilyen vallás, a zsidó vallás sem tudta meghozni az ember számára a megváltást*. Ezért is volt fogékony Izrael népe, de némely római pogány költő is azokra a próféciákra, amelyek a Messiás eljövételére mutattak.

De vajon mi tette olyan boldogtalanná az ókori vallásos népeket és embereket? Az ókorban csak imitt-amott akadt nem vallásos egyén, míg általában véve az emberek és a népek nagyon is vallásosak voltak. Az őtestamentomban előforduló „istentelen”, vagy „istentelenek” megjelölés nem a mai értelemben vett ateistákat jelenti, hanem egyszerűen a más-vallásúakat, rendszerint a pogány vallásúakat. Az *ókori népek gyötrelme éppen vallásukból származott*. Pál apostol maga mondja, hogy a mózesi vallás, a törvény tette bűnössé a kegyes zsidót, de a többi vallás is sok istenével, szeszélyes és kegyetlen, az emberek szenvedéseiben és kínjaiban élvezetet lelő istenségeivel s egyéb képzeeteivel is hasonlóan gyötörte az embereket. Gondoljuk meg, milyen ijesztő lehetett az ókori (vallásos) ember előtt az elmúlás gondolata és ténye éppen vallása miatt. Mi vár az emberre, ha meghal? A vallások azt hirdették neki, hogy a halállal nincs mindennek vége, sőt még csak utáná jön a szörnyű gyötrelm. A másvilág, a pokol, a sátán és az ördögök képzeleti beletartoztak az ókori-vallások tanaiba, még a zsidókéba is. Mindehhez járult, hogy a nép halál-félelmét a papok kihasználták és mesterségesen is szították. A bűntudatot, amelyet ugyancsak mesterségesen ébresztgettek a papok, kapcsolatba hozták a halállal olyan formán, ahogyan azt Pál apostolnál is olvassuk, miszerint a halál a bűnnek a következménye (a Genézis-beli bűneset történetéből is ez a következtetés a logikus). Gyöngesége a természet erőivel szemben, s a társadalmi élet fejletlensége, a zsarnokság és a nyomor mérhetetlen szenvedések forrása lehetett. A legnagyobb gyötrelme az ókori embernek mégis a vallásából származott. Jó ezt kihangsúlyozni akkor, amikor a reformáció üzenetének megfelelően igyekszünk Krisztus művének jelentőségét hirdetni és kihangsúlyozni, s élesen megkülönböztetjük a vallást a keresztyénségtől. Erre van ugyanis szükség akkor is, ha Ádvent idején és Karácsonykor is tisztán és igazán szeretnénk hirdetni az evangéliumot. A lényeg az, hogy lássuk és megláttassuk, mennyire hiábavaló valami a vallás (minden vallás!) az ember életében és az emberiség történetében, s milyen nagy dolog, hogy a vallás átkától tökéletes szabadulást szerzett az a názáreti Jézus Krisztus, akit Megváltónknak (= megmentőnknek) tisztelünk, s aki valóban örökre elégséges megváltást vitt véghez. *A megváltás lényegét úgy is ki lehet fejezni, hogy az a vallástól való szabadulás. Ezt kell kihangsúlyoznunk, hogy a mai ember előtt világos legyen a megváltás jelentősége.*

2. Reformációi ünnepi meditációmban (Lelkipásztor 1960. szept.) már megpróbáltam riktó élességgel megrajzolni a valóban reformált keresztyénség vallásellenességét, s ezzel kapcsolatos igehirdetői feladatainkat. Amikor ádventre és karácsony megünneplésére készülődünk, akkor mindennek előtt a reformált keresztyénségnek az *ünnepekre* vonatkozó bibliai álláspontját kell tisztán látnunk és képviselnünk. Nyilvánvaló, hogy amennyiben az ünneplés érdemszerző jócselekedetet jelentene, semmi helye keresztyénségünkben és életünkben. Erre külön is fel kell hívnunk a gyülekezetek és a lelkesek figyelmét Pál apostol bátorságával, aki Gal. 4:9–11-ben a következőket írja: „Most azonban, hogy megismertétek az Istent, sőt hogy megismert titeket az Isten, miként tértek vissza ismét az erőtelen és gyarló elemekhez, amelyeknek megint újból szolgálni akartok? *Megtartjátok a napokat és hónapokat és időket, meg az eszten-*

dőket. *Féltelek titeket, hogy hiába fáradoztam körültetek.*" (V. ö. És. 1, 11–16, Ámos 5, 21–23.)

Mennyi mindenféle pogányos és babonás szokásnak hódolnak a mi egyházunkban is ádventben és karácsony táján! Sok minden ebből kétségtelenül római katolikus hatás, ami még nagyobb óvatosságra és éberségre int. Befelé egyházunk és gyülekezeteink népe felé mindez alkalmat nyújt arra, hogy rámutassunk a vallásos szokások helytelenségére, pozitíve pedig a Krisztus által lett egyszersmindenkori váltság páratlan és mindenre elégséges értékére. Ha egyszer igazán igei, reformációi alapon vesszük szemügyre evangélikus népünk ádventi és karácsonyi ünneplését, észrevevesszük, hogy mennyire sok a katolikus hatás. Nemcsak időben, a naptár szerint, hanem „lélekben” is nagyrészt együtt ünnepelünk a római katolicizmussal. A vegyesházasságok még nehezebbé teszik helyzetünket és feladatunkat. Sok finom tapintatra, de ugyanakkor komoly hitbéli meggyőződésre van szükség ahhoz, hogy legszűkebb környezetünkben kiindulva gyülekezetünk egészében felvegyük a harcot a pogányos szokások és eltévelyedések ellen. Az ádventi időszak igehirdetéseit különösen kitűnő alkalmat nyújtanak a vallások őszinte bemutatására, s annak dokumentálására, hogy azok mennyire nem munkálják és nem is munkálhatják az üdvösséget, másfelől milyen szörnyű szellemi bilincseket és sötét éjszakát jelentenek a bennük vergődő és hozzájuk ragaszkodó emberek lelkén. A bibliai szövegekben említett pogány „utálatosságokat” is a szokásosnál őszintebben és realiztikusabban ismertethetjük, amihez természetesen vallástörténeti tájékozottságra van szükség. De a nagy pogány világvallások, a mohamedanizmus, buddhizmus, stb. hiábavalóságát is ismertethetjük. A görög és római vallások úgy élnek a humanista gimnáziumi nevelés hatására az idősebb nemzedék köztudatában, hogy azoknak az isteneik és mitológiáik milyen szépek és kicsoda esztétikai élményeket és élvezeteket keltenek még a mai emberben is. A buddhizmusnak a szenvedő és az élet értelmét nem látó mai modern művelt emberre van különösen nagy hatása radikális világ- és élettágadásával. A mohamedanizmus pedig a mai világvallások között a leghódítóbb. Ezen a ponton is ébereknek kell lennünk. A lényeges azonban az, hogy *amikor más vallások hiábavalóságát megállapítjuk az üdvösség szempontjából, ugyanakkor magunk is óvakodjunk attól, hogy ismét megkötözzük magunkat a vallás igájával.* Nagy szellemi munkát, nagyon tiszta látást igényel a reformáció üzenetének érvényesítése ezekben a kérdésekben: az ünneplés, az ádvent, a karácsony kérdéseiben. Őszintén szólva nem is tudom feltételezni lelkészársaimról sem és magamról se, hogy a Krisztusban elégséges kegyelem, másként a hit által való megigazulás elvét maradéktalanul tudnánk érvényesíteni és képviselni egyházi életünkben. Ehhez valóban isteni kegyelemre van szükség. Ádventben jogunk és lehetőségünk van azonban remélni, hogy éppen ebben a kegyelemben részesülhetünk mi is és általunk talán az egész kereszténység is.

3. A részleteket illetően hadd vessünk fel még néhány problémát az ádvent és a karácsony evangéliumi megünneplésmódjára nézve.

a) Az *ünneplésről* magáról még csak annyit, hogy noha a mózesi törvények és általában az ótestamentum értelmében a *szombat* örök időre szóló ünneplést jelent, mégis kétségtelenül Jézus Krisztus iránymutatása („nem az ember van a szombatért, hanem a szombat az emberért”) alapján a kereszténység megváltoztatta a heti pihenőnap rendjét, s szombat helyébe a vasárnapot tette heti ünneppé. A többi ótesta-

mentomi ünnepnapoknál is lényeges változások következtek be, még ha nevük (húsvét, pünkösd) meg is maradt.

b) Ebből is látható, hogy az *ótestamentomnak*, mint a biblia első főrészenek az érvényét sokkal nagyobb mértékben aláasta és lehetetlenítette a keresztyénség az újtestamentum szerint, mint ahogyan az a mai protestáns köztudatban él. Maga az, hogy az olyan fontos ótestamentumi törvényeket, mint a szombatnap megtartását, azután az áldozást, s a papi rendet a keresztyénség elvetette, olyan ótestamentumi rendelkezéseket tett érvénytelenné, amelyekről ismételtén azt olvassuk az ótestamentomban: „Örökkévaló rendtartás legyen ez néktek” (pl. III. Mózes 6:18–22; 16:29–31). Ezeket erősen ki kell ma hangsúlyoznunk annak megfelelően is, ahogyan Krisztus Urunk a Hegyi Beszédben is ismételtén mondja: „Hallottátok, hogy megmondatott a régieknek, én pedig azt mondom néktek...”

c) Különösen figyelemre méltó, hogy az *áldozás* mennyire nagy szerepet játszik az ótestamentumi vallásban, s általában véve a vallásban. Tulajdonképpen nincs is vallás áldozás nélkül. Az áldozás a régiek szemében olyasféle, mint az imádság, csak reálisabb, kézzel foghatóbb formában. A biblia első lapjaitól fogva szó van áldozásokról, s az emberáldozat is szinte természetesnek tűnik fel egyes esetekben (Ábrahám és Izsák, Jefte leánya). A legrészletesebben kifejti az ótestamentum a különféle áldozatok és áldozati szertartások módját. Mérhetetlenül sok anyagi értéket, elsősorban állatokat és terményt, bort, olajat, lisztet kellett a népnek áldozás címén a papi rend számára beszolgáltatnia. Persze a papok nagy részt ezekből az áldozatokból éltek és az állatoknak is inkább csak az élvezhetetlen részeit (belek, kövérje) égették el Isten dicsőségére, a jót pedig maguk fogyasztották el. Nincs is az ótestamentomban ünnep áldozás és áldozat nélkül, s ezek az áldozások hangos tivornyává fajulhattak, hiszen ettek-ittak nemcsak a papok, hanem az áldozók is (bort is).

d) A *papi rend* létesítésére és fenntartására vonatkozólag is nagyon szigorú és „örök időkre” szóló rendelkezések vannak az ótestamentomban. A papi rendnek éppen az volt hivatása, hogy az ünnepeket, s azok lényegét: az áldozást rendezzék és végezzék.

Mind ezt a keresztyénség megszüntette és lehetetlenítette. Teológiai-lag feleslegessé váltak az áldozatok amiatt, hogy Krisztus egyszer mindenkorra megáldoztatott a golgotai kereszten és így feleslegessé tett minden ezután áldozatot. Ebben benne van, hogy az ótestamentomban előírt áldozatoknak valami értelme volt ugyan, de ezeket Krisztus áldozati halála feleslegessé tette, s az ótestamentumi áldozati törvényeket érvénytelenítette.

Ugyanilyen logikával vet véget az újtestamentumi teológiai gondolkodás a papi rendnek is. Krisztus a golgotai kereszten, mint „tökéletes főpap”, bemutatja a tökéletes áldozatot egyszer s mindenkorra, s azt egyszer s mindenkorra érvényesnek fogadja el az Atya, kiengesztelődve az emberiség bűneiért.

Ezek mindenki előtt világosak, aki a bibliát, annak ótestamentumi és újtestamentumi részét tárgyilagosan tanulmányozza. A reformációnak és a protestantizmusnak éppen az a nagy érdeme, hogy ilyen elfogulatlan tárgyilagossággal nézi az ótestamentumot is és az újtestamentumi keresztyénséget is. Ennek nyomán ismerte fel a reformáció a vallás lehetetlenségét, hiszen a vallás lényegileg áldozásból áll, amelyet a papi rend végez. De ezen a ponton került szembe a reformáció a megromlott római keresztyénséggel, s magával a pápával is. Nyilvánvaló ugyanis, hogy a keresztyénség nemcsak az ótestamentumi áldozást tette lehetetlenné

Krisztus áldozati halálának hívő elfogadásával, hanem a római katolicizmusban gyakorolt áldozást is, amely a *mise* lényege, s amelyben a miséző pap újra meg újra áldozatot mutat be Istennek. Ugyanígy vált lehetetlenné nemcsak az ótestamentumi papi rend, hanem a megromlott római egyházi életben döntő szerepet játszó katolikus papi rend, a klérus, a hierarchia is.

A papi rendnek a fontosságát hangsúlyozni, s egyáltalán annak létét fenntartani akarni: szembehelyezkedés a keresztyéniséggel, a keresztyéniség központi értelmével, Krisztus egyszer s mindenkorra érvényes főpapi művével. Aki „Krisztus után” áldozik, papi szolgálatot végez és vesz igénybe, olyat cselekszik, amit Jézus Krisztus már földi életében, s különösen halálával értelmetlenné, fölöslegessé, hiábavalóvá, sőt Isten akaratával ellenkezővé tett. Vonatkozik ez minden vallásra, vallásos cselekedetre, szokásra és vallási jelenségre. Krisztusban a *megváltás megtörtént!* A megváltáshoz hozzátenni, a megváltást megismételni, valamivel pótolni, kiegészíteni nem lehet és nem kell. Aki a megváltás evangéliumának hírül vétele után is vallásos, az vagy nem hiszi az evangéliumot, vagy még soha nem értette meg igazán (bizonyára, mivel nem jól prédikálták neki). Hisszük-e végre, hogy „időszámításunk kezdetén”, tehát az emberiség valóságos történelmében, a megváltás *valóban és tökéletesen megtörtént?* Az evangéliumnak ez a tartalma. Ezt derítette ki újra a reformáció. Ezt kell hirdetnünk, erről kell „meggyőzőnünk” az embereket minden ellenkező vallási tévelygéssel ellentétben. Ez a hivatásunk, az evangélikus igehirdető hivatása. Rendkívül fontos és nehéz hivatás!

4. Számolunk-e ádvent és karácsony ünneplésekor, az ez alkalommal tartott igehirdetéseinkben a keresztyéniségnek ezekkel a alapvető igazságaival? *Mennyiben ünneplünk úgy, ahogyan a reformáció fényében álló krisztusi evangélium kívánja?* Nem csináljuk-e halványabban, szegényesebben, kisebb hatással, kevesebb meggyőződéssel és erővel, mint amit a vallások tettek minden időben s tesz ma is a római katolikus vallás, noha szeretjük kihangsúlyozni, hogy a keresztyéniség nem vallás?

Egyáltalában a gyengítése az eddig említettekén kívül a krisztusi evangéliumnak, a Krisztusban lett megváltásnak éppen magához *ádventhez* kapcsolódik. Az lenne a természetes, hogy ádvent idején is már a Krisztusban lett váltság erejét és értékét valljuk, hirdessük és képviseljük. Pogány ünnepekhez s ebben is a római katolicizmus szokásaihoz hasonlóan misztérium-vallásként igyekszünk azonban helytelenül mintegy újra lejátszani, dramatizálni az üdvösség történetét. Ez úgy történik konkrétan, hogy ádventben úgy teszünk, mintha Krisztus még nem született volna meg, karácsonykor a kisded Jézus úgy szerepel hitünkben és igehirdetésünkben, mintha csak ezután kellene felnőnie és megváltói művét végrehajtania. A Krisztus újra visszajöveteléről szóló újszövetségi reménység semmiképpen sem gyengítheti az egyszer s mindenkorra megváltás érvényét és erejét. *Elég a Krisztusban lett kegyelem számunkra az időben és az örökkévalóságban egyaránt.* Az ádventizmus szektás szelleme kirívó példája annak, hogy a Jézus Krisztus egyszer s mindenkorra gólgotai áldozatának érvényét hogyan lehet protestáns területen is gyöngíteni.

A gyermek-Jézus kultusza, ugyanúgy a Mária-kultusz egyre erősödő, szinte központi jelentősége a római katolicizmusban minket is sokszor gyengít bizonyágtételünkben, holott tudjuk, hogy Szűz Mária semmiképp se lehet „tármegváltó”, de erre nincs is és nem is lehet szükség, miután a Krisztusban lett megváltás mindenre és minden időre elégséges.

5. Visszaülva a vallási kultuszok középpontjában álló áldozatokra,

nem lesz felesleges a *bűn és a bűnbocsánat* problémáját is szemügyre vennünk. Az áldozatok javarészét minden vallásban, az ótestamentomban is, az istenség kiengesztelésére mutatták be egyesek és a nép bűneiért. Az volt a felfogás, hogy minél nagyobb a bűn, annál drágább értékeket kell Istennek áldozni a papok segítségével, ha valaki bűnbocsánatban akar részesülni. A miseáldozat is ilyen engesztelő értelmű, mégha újabban az eucharisziára helyezik is a hangsúlyt. Tudjuk, hogy épp a reformációt a bűnbocsánattal úzott pápás visszaélés váltotta ki közvetlenül. Luther ott került szembe a pápasággal s egyáltalán a római katolikus vallással, amikor látta a kibékíthetetlen ellentétet az idevágó bibliai, közelebről újszövetségi evangélium és az akkori egyházi gyakorlat között. Mert Krisztus gólgotai áldozatát a Mennyei Atya elfogadta engesztelésül az emberiség bűneiért, ezért bűnbocsánatban ingyen, kegyelemből részesülünk. Az ember ingyen igazul meg Krisztus érdemeért kegyelemből, a törvény cselekedetei nélkül. Ez az újszövetségnek az alapüzenete a bűn és a bűnbocsánat dolgában. Mint ahogyan azonban a pogány vallások és a római katolicizmus is a bűn és a bűnbocsánat ügyéből csinálták a legnagyobb üzleteket, ugyanúgy előfordulhat ez a mai protestantizmusban is. Hangoztathatjuk, hogy a megtérőknek s egyáltalán az embernek a bűnei Krisztus érdemeiért ingyen kegyelemből bocsátatnak meg, ehhez azonban hozzáfűzzük, hogy valamiféle közvetítéssel, általunk, lelkészek által a templomban, az ünnepen, stb. részesülhetünk a bűnök bocsánatában. Nehéz itt észre nem venni azt, hogy mintha mi is raffináltabb módon, de mégis csak nem ingyen juttatnánk a hívőket a bűnbocsánat áldásaihoz. A kísértés minden esetre megvan rá, s a tiszta kegyelem útjáról való lekanyarodás veszélye állandóan fenyegeti a legkülönbeket is. Figyeljük meg, hogy az újtestamentom, közelebről az evangéliumok szerint miképpen részesülnek emberek a bűnbocsánatban. A jézusi evangélium itt is, s főleg itt hoz újat az ótestamentomi valláshoz, s egyáltalán a vallásokhoz képest. Jézus semmiféle külön áldozati kegyes cselekedetet nem kíván meg azoktól, akik általa bűnbocsánatban részesülnek. Az ótestamentum bizonyos bűnöknel jóvátételt ír elő, rendszerint áldozat formájában, vagy áldozással kapcsolatban. Vannak olyan bűnök, amelyekre nincs bocsánat, hanem halálbüntetést, megkövezést von maga után. Így hivatkoznak a zsidó vének is a tetten ért parázna nő esetében a régi törvényekre, „Mózes törvényére”, melyek szerint kétségtelenül meg kellett volna köveznie a közösségnek az asszonyt (Ján. ev. 8, 5, III. Móz. 20, 10. stb.). Jézus azonban túlteszi magát Mózes idézett törvényén, s miután fényt derít a vádaskodó vének képmutatására, nem kárhoztatja a parázna asszonyt, bűnbocsánattal bocsátja útjára, bár megint, hogy többé ne vétkezzen. Ebben az utóbbiban benne rejlik az, amit másutt az Úr úgy fejez ki, hogy nem jött a törvény és a próféták eltörlésére, hanem azoknak betöltésére. A törvény lényege pedig újtestamentomi, közelebről jézusi kinyilatkoztatás szerint nem a kárhoztatás, nem a vádaskodás, nem az ítélet, a kipellengérezés és a büntetés, hanem a szeretet. Aki a szeretetben van, az tölti be a törvényt. Ez azonban nyilvánvalóan lehetetlenítést és érvénytelenítést jelenti az ótestamentom sok-sok kegyetlen részlettörvényének.

6. Nemcsak a bűnbocsánattal kapcsolatban, hanem egyébként is fontos, hogy a *bibliát evangéliumi, reformátori szellemben kezeljük*, vagyis olvassuk, olvastassuk és magyarázzuk, no pedig a verbális inspiráció bibliát bálványozó, sőt istenítő, magával a bibliával ellentmondásban levő szektás módon. Itt is bátran mondjuk meg, hogy nem a biblia, vagy a bibliaolvasás az, ami üdvözít, hanem Krisztus. Jó lenne,

ha végre komolyan venénk azt, amit maga Jézus mond a bibliának az ő személyéhez való viszonyáról, s azt ne fordítanánk éppen az ellenkezőjére akkor, amikor a bibliaolvasásnak a fontosságát akarjuk kihangsúlyozni. János 5:39 szó szerint így értendő (és fordítandó): Ti az írásokat tudakoljátok, mivel azt gondoljátok, hogy azokban van az örökélet, pedig azok én rólam tanúskodnak (én rám mutatnak). Tehát nem arról van szó, hogy Jézus buzdít az írások tanulmányozására, hanem arról, hogy őt az írástudók nem akarják megváltójuknak elismerni, noha az írások Óróla, a Messiásról tesznek bizonyosságot. Hogy Luther milyen szabadon és krisztocentrikusan kezelte a szentírást, arról ma már szinte nem is merünk hivatalosan beszélni a gyülekezetünk előtt, mert attól tartunk, hogy megbotránkoznak az elmúlt évtizedek pietista irányzataitól félrenehelt hívek és hitetleneknek fognak bennünket kikiáltani. Pedig *Luthert erősebb s jobban megalapozott hite bírta rá a biblia ilyen értelmezésére.* Luthernek nemcsak hogy igaza volt biblia-szemlélete tekintetében, hanem irányt is mutatott arra nézve, hogy milyen módon kell a bibliát evangélikus módon olvasni, olvastatni, kezelni és magyarázni. Ebbe a bibliaolvasás-módba nyugodtan belefér minden későbbi megalapozott tudományos felismerés a biblia egészére, s egyes részleteire nézve.

7. A *templom* dolgában sem vallhatunk sem pogány, sem ótestamentomi, sem római katolikus felfogást. Az, hogy templomunkban az oltáron *nem* áldozunk, nemcsak negatív értelmezendő, hanem pozitív biznyságtévesként emellett, hogy Krisztus áldozati halála óta nincs szükségünk semmiféle áldozatra, miseáldozatra sem. Emlékeztetek arra, hogy Krisztus Urunknak a templommal kapcsolatos kijelentései mennyire megbotránkoztatták kora farizeusait és írástudóit. A felette kimondott halálos ítélet indokolásába beletartozott annak megemlítése, hogy ő a jeruzsálemi templomról lekicsinylőleg nyilatkozott. Hiszen megjósolta, hogy kő kövön nem marad belőle, s megtehetné, hogy lerombolja és 3 nap alatt felépíti. Ez is legyen elég annak a komolyan vétele, hogy a templom sem azonos Krisztussal, s nem a templom, s a templom gépies látogatása a megváltónk (önmegváltás lenne), hanem Krisztus az, aki megváltott, megmentett, megszabadított bennünket. A templom éppen arra való, ellentétben a jeruzsálemi templommal, vagy akár a mai római katolikus templomokkal is, hogy minden áldozat és egyáltalán vallásos cselekedet hiábavalóságát, feleslegességét hirdessük benne, s ezzel hangsúlyozva ki különösképpen is a Krisztusban lett megváltás erejét és elégséges voltát. Ne feledjük, hogy a megvalósult Isten Országában templomnak nincs helye (Jelen. 21, 22).

8. Még a *szentségekkel* kapcsolatban is ügyelnünk kell arra, hogy se pogányos, se római katolikus irányba, se pedig szektás irányba ne tévelyedjünk el, amikor azok Krisztus rendelése szerint való kiszolgáltatását igyekszünk végezni és propagálni. Tudjuk, hogy éppen a keresztség és az úrvacsora, általában a szentségek körül voltak nagy viták a reformáció korában, de azóta is. És még ma is, például a baptistákkal, de más protestáns felekezetekkel szemben is éppen a szentségekre vonatkozó tanítás és gyakorlat választ el bennünket.

A *keresztségről* meg kell hallanunk az Írás biznyságtételét abban a vonatkozásban is, hogy Jézus maga nem kereszttelt, Luther Márton pedig a Kis Kátében is világosan megmondta, hogy nem a víz, s egyáltalán a keresztség az, amely mint emberi cselekedet üdvözít. Az *úrvacsorával* kapcsolatban is tévelyegnek azok, akik azt hiszik, hogy mert az úrvacsorát magukhoz veszik, ezzel szerzik meg a bűnbocsánatot és a kegyelmet. Még kevésbé lehet arról szó, hogy az úrvacsorát megelőző, vagy attól

független közös, vagy magángyónás lenne az üdvösség útja. Ezeknek csak annyiban lehet jelentőségük és értékük a keresztyénségben, amennyiben „Krisztus halálát hirdetik” (I. Kor. 11, 26), ahogyan az Írásban olvassuk, vagyis ha a Krisztusban lett egyszersmindenkori örökérvényű és értékű megváltást hirdetik a maguk módján és formáján. Higgyük el, hogy Megváltónk jól látott, amikor így szólt: „Látám a sátánt, mint a villámlást lehullani az égből” (Lukács 10, 18.).

9. Adventi és karácsonyi igehirdetéseinkben is érvényesüljön tehát az a bibliai, újtestamentomi, evangéliumi reformációi alapfelfogás, hogy Krisztusban vége a vallásnak, minden emberi cselekedet, amely az üdvösséget próbálná megszerezni, hiábavaló, s csak gyöngíténé bizonyágtételünket, ha erről az említett vallási jelenségeket (templom, szentírás, ima, áldozat, szentségek) kihangsúlyozva megfélemedkeznénk. A *kettős predestinációról* szóló *kálvini* tanítás is azért elfogadhatatlan a predestinációt az Írás szerint különben valló lutheri reformáció követői számára, mert az, hogy Isten előre elrendelte, ki kárhozik el és ki üdvözül, s ezen változtatni nem lehet, teljesen illuzórikussá teszi Krisztus megváltó szenvedésének és halálának jelentőségét. Hiszen, ha igaz a kálvini kettős predestinációról szóló tanítás, akkor feleslegesen jött a világra Krisztus és még feleslegesebben szenvedett és halt meg. Különben is az újszövetség véleménye szerint Isten minden ember üdvösségét akarja (I. Tim. 2, 4).

10. Az egyházi esztendő advent ünnepszakával és karácsonnyal kezdődik. Az, hogy miképpen indulunk neki igehirdetéseinkkel s egyházi szolgálatunk egészével az új egyházi évnék, meghatározza egész egyházi esztendei szolgálatunkat. Nagypénteken, húsvétkor, pünkösdkor és nyáron sem prédikálhatunk a lényegét illetően mást, mint amire nézve lerakjuk az alapokat adventkor és karácsony ünnepén. A reformáció igazságait nemcsak az egyházi esztendő legvégén, október 31-én, mintegy esetleges függelékképpen kell megszólaltatnunk, hanem a reformáció ünnepeinek és az adventnek a naptári közelségét úgy kell felfognunk, hogy a reformációtól jövet gondoljuk át mondanivalónkat és formáljuk ki bizonyágtételünket az egész egyházi esztendőre nézve. Ehhez a munkához akarnak ezek a sorok indítást adni és egyben segítséget nyújtani igehirdetést végző lelkészársaimnak Luther Márton ezen szavai értelmében: „... ez egyetlen szócska által: »megismerés«, mint valami hatalmas mennydörgés által *le van verve minden tanítás, mely emberi cselekedetre, papi rendre és istentiszteletre van építve*, úgy, mintha ezek által a bűnöktől szabadulni, Istent kiengesztelni és a kegyelmet megszerezni lehetne” (Prédikáció 1528-ból, János 17, 3. alapján).

D. dr. Vető Lajos

A jólét kérdése keresztyén etikai szemszögből

Bizonyára akad olyan, aki szokatlannak fogja találni ezt a témát. Talán rögvest helyt is ad ellenvetésének: ez nagyon evilági kérdés és egyáltalán nem teológiai probléma. Valóban igaz, ha a hagyományos etikákat lapozzuk fel csupán, ilyen címre aligha bukkanunk. Tudnunk kell azonban, hogy ma már jó néhány olyan kérdés elismerten teológiai kérdés, amelyik azelőtt nem volt az, csak azért, mert egyáltalán nem volt kérdés. Vagy azért, mert fel sem vetődött, vagy azért, mert fel sem vetődhetett. Tehát vagy nem létezett a kérdés csakugyan, vagy bajos lett volna olyan dolgokat szellőztetni, amelyek bosszúságára lettek volna azoknak, akik a kalapot viselték az egyházban. Az élet azonban nagy iramban lépdelt előre és sok olyan kérdés látott napvilágot, amelyek hű nem válnak egyszerre teológiai kérdéssé is, csak olyan kérdésekre adogatunk feleletet, amelyek pusztán a teológusok kérdései és nem a problémákban kétlábbal benneálló sokakéi. A keresztyén etika ugyanis éppen abban a helyzetben hivatott eligazítást adni, amelyekben a keresztyének idejük nagyobb részében egymással és a nem keresztyénekkal együtt-élnek. Hiszen a *keresztyén etika alig más, mint a keresztyén tanításnak alkalmazása és kiterjesztése a mindennapok életére*. Sőt, gyümölcse se más, mint az a gáncsolhatatlan okos istentisztelet, amelyik a gyülekezeti és magánistentiszteletből csak táplálkozik és ahhoz újra meg újra visszatér. Az utóbbi a rövidebb és az előbbi a hosszabb az élet egészére nézve. Tárgyilagosan mondhatjuk ugyanis, hogy az élet minden területére kiható keresztyén hit és keresztyén erkölcsiség az emberi élet idejének nagyobbik részében köti a gyülekezetet a hétköznapi feladatahoz, hivatásához, problémáihoz, kenyeréhez, kultúrájához és a földi életre kitzűzött céljaihoz. *Az etika éppen arra hivatott, hogy a kétféle istentisztelet között eltiüntesse a hézagot, vagy sokszor a szakadékot és olyan felszabadult egységbe olvassza az életet, amelyik minden vonatkozásában megérdemli a keresztyén nevet, vagy jélzót.*

Ha kissé dőcögve megy is, meg kell próbálnunk a saját lábunkon állni és a saját fejünkkel végiggondolnunk olyan kérdéseket, amelyekre nézve hiába forgatjuk akár a hagyományos hazai, akár a külföldi egyházi irodalmat. Amire se dogma, se etika, se hitvallás nem mond időszerűt, azt újra és újként kell megfogalmaznunk ahhoz, hogy használható és hozzáférhető legyen. Ahogyan az egyháznak minden döntő szakában elsősorban a Szentírást kellett a maga problémáira nézve kihallgatnia, úgy nekünk is bele kell hitttel és jó lélekkel törődnünk abba, hogy nem élhetünk meg pusztán az elődeink vagy szomszédaink vallástételéből és eredményeiből, hanem egynémely dolgot kissé előlről kell kezdenünk a Szentírásnak a mi kérdéseinkre esedékes kihallgatásával. Ehhez sokan kellenek és nagy alázat kell, amely még arra is hajlandóvá teszi az embert, hogy a jobb előtt meghajoljon és revidéáljon.

A fentiekből nem következhetik az, hogy sok helyen és gyakran nem esett szó más összefüggésben és konzekvensen a jólétről pl. népünk jólétéről. Egészen magától értetődően kerülhet elő ez a kérdés akár a hetedik parancsolat, akár a Miatyánk negyedik kérése során. De ezeken kívül számtalan igének van erőltetés nélküli idevágó üzenete. Mégis szükséges olyan átfogó és összefoglaló tanítás keresése, amelyik a keresztyén etika

szemszögéből több oldalról megvilágítja a kérdést. Eközben azután nem egy előreszaladt ügyet próbálgat utolérni és teológiailag is ráütni a pecsétet, hanem a másokért felelősséget hordozó ember keresztyén etikai beállítottságát körvonalazza meghatározott területre. Egyfelől a jogos igénynek, másfelől az időszerű magatartásnak és tennivalóknak megfelelően. Ezzel sohasem ékel idegen dolgot a keresztyén tanítás egészébe. Inkább növeli, gyakorlattá és léletté válása által, az evangélium örömmüzenetének hitelét és a belőle következő keresztyén erkölcs hitelét. *Sohasem akarhat tehát a keresztyénség fő népjóléti intézményként tetszelegni, vagy ilyen tekintetben versenypartner lenni. Ez tulajdonképpeni hivatásáról való megfélemlítés, tehát hűtlenség volna. Ugyanakkor nem volna őszinteség, hanem szerénytelenség azok felé, akik az általános jólét dolgában megelőzték. Sokkal inkább az a keresztyén szempont, hogy az egyház olyan erkölcsi organizmus legyen, amelynek lelkiismerete hátsó szándék nélkül diktálja azt az elmarasztalhatatlan tisztességet és becsületet, amelyik a közjólét dolgában jó gyümölcsöket terem.*

1. ALAPÁLLÁS

Mindenekelőtt fontos, hogy etikai kérdésben is onnan induljunk el, ahonnan mi meggyőződéses alapállásból nézzük az élet egészét: eredetét, folytatását, feladatát és célját egyaránt. Ez a *Jézus Krisztusban való hit, akiben Isten emberré lett azért, hogy a megváltás ne maradjon ködös remény, hanem igazodjék helyre általa a jelen, indokolttá érvé a holnap és betetőződjék az üdvösség koronájával.* Ami ennél kevesebb, az már nem keresztyénség, akár az alap hiányzik belőle, akár a mindennapi élet szolgálat céljára adott visszahozhatatlan alkalmi, akár az üdvösség reménységének beteljesedése. Az üdvösség ügyének főkérdése tehát mindig a Jézus Krisztusban való hit kérdése marad. Közvetve azonban minden más kérdés alfája is ez marad. Éppen abból a szempontból válik fontossá a keresztyén ember számára és a keresztyén teológia számára minden etikai kérdés is, hogy a gyakorlati magatartás során ennek a Jézus Krisztusban való hitnek valóságáról, vagy éppen üres farizeusi formájáról tesz tanúságot a keresztyén ember.

Isten most olyan időszakban menetelteti, leckézteti, szereti és oktatja egyházát, amelyben már kivesző csökevényre zsugorodott a fennhéjázó nacionalizmus, de új értelmet kapott a hazafiság. Az új társadalomban az élethez és az összes életfeltételekhez való igény természetes és általános joggá forrotta ki magát. Ezt a jogot semmilyen alapon sem lehet megkérdőjelezni vagy kétségbevonni. Legkevésbé keresztyén alapon. Hiszen az első gyülekezetben éppen az első szeretet virágkorát követte az a gyümölcs, amelyiket így örökített meg Lukács evangélista a Cselekedetek könyvében: „Szükölködő sem volt öközöttük senki.” (Csel. 4, 34/a). De ezzel a joggal egyidejűleg izmosodott legalább akkorára, mint az élethez és az életre-tartozókhoz való jog, az a felelősség, amelyik ennek kielégítését célozza. Nincsen olyan igazolható teológiai eszmélkedés, amelyik ebben a közfelelőségben egy jottányit is leszállíthatná a gyülekezet tagjainak felelősségét. Olyan teológia azonban van, amelyik ezt a felelősséget a legmagasabb mérce alá állíthatja és hivatásából eredően éppen akkor tudhatja magát jó úton, amikor ezt megteszi. *Ne féljen tehát senki attól, hogy a koldusok eltűnésével a keresztyén etikai magatartás talaját vesztí éppen egyik jellegzetes életterületén.*

a mások megsegítésében. Mindaddig ne féljen ettől az egyház sem, amíg igazi gyökerét nem vesztí el. Nekünk teológusoknak pedig éppen azt kell megtanulnunk, hogy a teológiai gondolkodás nem érhet határához a mások régi gondolatainak végiggondolásával, sem pedig ott, ahol sokszor szűk térre szabottan azt gondoltuk, hogy már a határhoz értünk.

2. A JÓLÉTRŐL A SZENTÍRÁS FELŐL

a) Ami a jólét pozitív oldalát illeti, ezzel kapcsolatban mindjárt a Szentírás elején valami fontosra bukkanunk. Megtudjuk, hogy az hozzátartozott az emberhez már a teremtés rendje szerint. Áldott emberként indult el az ember, aki Istentől kapott felhatalmazása alapján birtokába vette a földet minden teremtményével együtt. „Adok néktek minden maghozó fűvet az egész föld színén.” „Szaporodjatok és sokasodjatok és töltsétek be a földet és hajtsátok birodalmatok alá és uralkodjatok a tenger halain és az ég madarain...” (I. Móz. 1, 29, 28.). Tulajdonképpen Istennek azon célja, hogy az ember az Ő képeinek hordozója legyen a teremtett világban, parancsaiban és ajándékaiban is formát öltött és látta Isten, hogy minden, amit teremtett, igen jó. (I. Móz. 1, 27, 31.) Eredeti szándékától még a bűn közbejött se térítette el Istent. Átkozott a föld a bűn miatt. Fáradtságos munkával kell az embernek kenyerét megszereznie. De élete mégis Isten ígérete alatt maradt, az utódokét is beleértve. Eppen *ígéretének beváltása céljából meghagyta Isten az embernek — fáradtságos munka révén ugyan — a mindennapi kenyérhez való jogát, úgy, hogy nyoma sincs a kiváltságnak.* A mindennapi kenyeret természetesen itt is Luther értelmezése szerint értjük. *A jólétnek tehát nem az Isten az ellensége és megrontója, hanem a bűn.* Amiatt vált az olyan problémává, amely éppen a bűnnel, az önzéssel, lustasággal, telhetetlenséggel, kizsákmányolással; felelőtlenséggel szemben vívott harcban oldódik meg, azaz jut éppen a harc sikerének mérvétől függően, vagy azzal arányosan megoldáshoz. Ez a jólétért való küzdelem egyik etikai alapmotívuma. Egyik oldalról nézve tehát a jólétért való küzdelem egy Istentől hagyott résznek etikai kihasználása, amely mindig szembehelyezkedés a bűnnel magunk és mások életében. De roppant fontos a másik alapmotívum is. Ez pedig *a jóért való közvetlen küzdelem annak tudatosan megtervelt formájában és az érte való felelősség ébrentartásával, minden más szemponttól függetlenül.* Ez tehát, másik oldalról nézve a jóért való küzdelmet, visszatérés Isten eredeti parancsához: „Hajtsátok a földet birodalmatok alá.” Ez is lehetséges az ígért beteljesedése által, a Jézus Krisztus által, vagy még teljesebben: a Benne való hit által. Tulajdonképpen a jólétért való küzdelem ezen két etikai alapmotívuma nem válik el ilyen élesen. Hiszen *miközben a jólétért való harc során élre kerül az eredeti parancs sokat és sokfélélt jelentő vállalása, állandóan folyik a harc a bűnnel szemben is, amely a maga szokásos megnyilatkozásaival szüntelen legyőzendő kerékkötőként vetődik utunkba. A „ki-ki a maga terhét hordozza” és az „egymás terhét hordozzátok” dialektikája ebben az összefüggésben válik mindig időszerűvé és egyidejűleg esedékké. Még élesebben mutatkozik meg ennek a küzdelemnek dialektikus célbairányítottsága, ha Jeremiás próféta Babilonba írt levelének arra a szakaszára gondolunk, amelyben a címzetteknek a babiloni jólétért való küzdelmét jelöli meg a maguk jóléte feltételeként. De az Újtestamentom beállítottsága szerint sem az egyéni jólétért való közvetlen küzdelem a célirányos, hanem a másokért való odaszánás az útja az egyéni*

jólét megtalálásának. Ez még ott is megvillan, ahol az utolsó ítélet szempontja alá kerül az emberek életfolytatása.

Külön is érdemes egy ótestamentomi héber szóra, a „sálóm”-ra figyelni, amelynek csak nagyjából megfelelője az újtestamentomi „eiréné”. A sálóm anyyi mint sértetlenség, jó közérzet, biztosság, jólét (pl. Jer. 29, 7. klasszikus példája ennek), zavartalan baráti viszony különböző személyek között (pl. is sálóm = békeszerető férfi, a béke embere, Zsolt. 37, 37.), békesség Istennel, üdvösség, békesség emberekkel (Num. 25, 12; Zak. 8, 19; Zsolt. 34, 15.), továbbá a hadakozás ellentétéként politikai béke (Préd. 3, 8.). Gen. 43, 23-ban a megnyugtató biztatás értelmében fordul elő. *A sálóm tehát csodálatos szépen foglalja magában mindazt, ami a jóléthez tartozik és azt is, ami annak megvalósulását és tartósságát garantálja: a békét.* De abban a formában is figyelemre méltó a szó tartalma, hogy egyfelől Isten ajándéka az, amit kifejez, másfelől Isten akarata, munkálása tehát egybehangzik az Ő szándékával és azért mindig az áldás ígérete alatt van. Az eiréné is jelent a békességén kívül jólétet, üdvösséget, biztosságot is. Az Újtestamentom ideillő mondanivalóját röviden mégsem e szó kapcsán keressük, hanem inkább általában. Nyilvánvaló, hogy *a jólét összecsendül Isten akaratával, hiszen egyrészt az Ő kezébe nyúlik vissza eredete:* „Minden jó adomány . . . felülről való.” (Jakab 1, 17.), *másrészt láttatni akarja népe jócselekedeteit is.* (Mt. 5, 16.) Mégpedig állhatatossággal ékesítve. (Róm. 2, 7.) Ebben a megbízatásban nincsen helye személyválogatásnak és halogatásnak. (I. Tess. 5, 15.) A jóhoz való ragaszkodás tehát olyan erkölcsi követelmény a hit alapján, amelyik *nemcsak bölint a jóra, hanem a tettekészség örömeivel lendül neki.* Továbbá azzal a józan kritikával, amelyik abbahagyja azt, ami nem bizonyul jónak és megtartja az életrevalót. (I. Tess. 5, 21.) Mindezt olyan reménységgel, amelyik nem szégyenít meg, inkább dicsőség, tisztesség és békesség ígéretének hordozójává és megajándékozottjává teszi az embert. (Róm. 2, 9–10.)

Luther, Isten Szentlelke világosságában, a Szentírás jólétre vonatkozó üzenetének akart kaput nyitni örömmel és hálával, amikor a Miatyánk 4. kérése során úgy foglalta össze a test és élet fenntartására valót, ahogy azt Kis Kátéjában megtaláljuk. Együttal ez a több mint négyszázéves felsorolás még valamire emlékeztet. Arra, hogy mi ne konkrét adatokat keressünk a Szentírásban arra nézve, hogy mi sorolható a jólét fogalma alá, hanem olyan patinás időtálló eligazítást, amelyik mindig bátran ölélheti fel az újat és az újabbat. Különben céloz is erre a kiegészítő sorokban: „A felsorolásban itt is foglalja bele mindenki a magát”. Eközben azonban egy pillanatra sem felejtetheti el, amit még ezzel kapcsolatban megemlítt Luther: „mindent egymás megsegítésére kapunk”.

b) Nem fog ártani, ha a jelen témánk összefüggésében negatív oldalról is előttünk áll a jólét problémája. A Szentírás egyetlen szóval se bélyegzi ugyan bűnnek a jólétet, sehol sem. Afelől azonban nem hagy kétséget, hogy *a bűnre való hajlandóság miatt az ember számára minden kísértéssé válhat.* Tehát a jólét is. Önmagában véve se Isten akaratával, se az üdvösségre jutás lehetőségével nem ellenkezik. Azok az igék, amelyek ezt cáfolni látszanak, a maguk helyesen értett összefüggésében nem a jólét cáfolatai. Ami ellen a Szentírás küzd és ami tapasztalat alapján is megrontja az életet, az együttélést, mert gázul megrövidít és korlátoz másokat az életre valóban, az tulajdonképpen az *önzés sokféle formája és kivitelezése* a nyilvánvaló kicsitől a raffináltan csomagolt nagyig. *Továbbá a telhetetlenség, amelyik ész nélkül, terv nélkül és cél nélkül*

gyűjt, az örök aggodalom, panasz, féltélem és elégedetlenség nótájától kísérve. Az ilyen fajta aggodalmas vagy éppen cinikusan önző telhetlenségbe csendült bele annak idején is a Jézus ajkáról elhangzott példázatból: „Bolond, ez éjjel elkérik a te lelkedet, amiket pedig készítettél, kiéi lesznek?” (Lk. 12, 20.) Ugyanilyen nézőpont alá esik a *kizsákmányolás is*, amelyik mások kellő fizetség nélkül való meghajszolása révén tömíti azt a meddő tárházat, amelynek alapján tovább duzzad a kizsákmányolás még nagyobb lehetősége mindaddig, amíg a társadalom törvényei szerint önmaga meg nem ássa sírját. A letagadott, lehadudott, vagy csak egyszerűen ki nem fizetett munkásbér bosszúért kiált az égre. Ezek a negatívumok mint bűntények nagyon is pozitívak Isten ítéletére nézve. Ezekben is ott a jólét szempontja, de csak a sokak jólétének sírját ásók számára. Ezt a jólétet sokkal többen fizetik a nincsnek számtalan formájával, mint ahányan élhetik. Az ilyen szituációban még akkor is kárt szenved az ige hitele, ha a világi hatalom az oldalán áll, mert gyanússá válik mint olyan helyzet takarója és menedéke, amelyikben az emberség és igazság hiánycikk. Ebből természetesen nem következik az, hogy viszont a jólét önmagában biztosítja az ige sikerét. Ebben az összefüggésben is igaz marad, hogy az a Szentlélek hatalmában van.

3. NÉPÜNK JÓLÉTE

A sovinizmus bűn, az egészséges hazafiság felelősség. Az első esetben arról van szó, hogy egy nép minden eszközök megengedhetőnek és igazolhatónak tart a maga önzésére. Így az egyenlőségből elnyomás és kizsákmányolás, a békéből háború, az alkotásból rombolás lesz, a jóléteből vágyalom, az önérdekből előbb-utóbb öngyilkosság, a közérdekből pedig köznyomorúság lesz. A sovinizmus mindig bilincsbe veri az igazságot, a békét és a szabadságot. Hősködik, kardot csörtet, támad, de a valóságban mindig fél. Egészen más a jól érett, jól tanított és jól alkalmazott hazafiság. Képviselőjének magatartásából nem származhatik kár. Adottságnak, lehetőségnek, feladatnak és ajándéknak tekinti — a keresztyén ember természetesen Istentől kapottnak — azt a körülményt, hogy mi mint magyarok sajátos csoportját alkotjuk az emberiség nagy családjának. Ebből nem következhetik kisebbségi érzés sem, meg más népet megvető dölyfös nagyzási mánia sem. Mindkettő bűn volna és mindkettő egyúttal baj is volna. Ezek miatt már elég sok tandíjat fizetett népünk. Azért időszerű, hogy észrevegye: ezer dologban egy a többi néppel. Amiben mégis elüt — múltjából, nemzetiségéből, nyelvéből és sorsából eredően —, az egy meghatározott területen teszi felelőssé minden tagját azért, hogy az egészben, az egész harcá révén, a közjó is mindeneknek hozzáférhetővé váljék. Ennek sok tényezője megvan határainkon belül. Több tényezője azonban már a többi nép és ország határain belül, azok lehetősége és munkája által van adva. De ez megfordítva is igaz. *Népünk jóléte tehát nem képzelhető el a többiétől való elszigeteltségben, csak azokkal összefüggésben.* Ezért a *hazafiságnak csak az általános, őszinte és egyetemes emberszeretettel való egybeforrottságában van igazán jelentősége.* A keresztyén ember számára semmiképpen sem lehet ez idegen terület. Éppen a saját népében, a saját honfitársaival való együttesben lehetséges a gyülekezet számára is, hogy jó lelkiismerettel, Isten előtti felelősséggel adja szolgálatának, tudásának azt a legjavát, amelyen rajta van hite és szíve, felebaráti szeretetének az a

melege, amellyel neki magának is készül a jólét. Ezt a jólétet már nem lehet kiszakítani az egész népből és a világ ilyen kérdéseinek nagy összetartozásából.

Az ilyen szándéknak és reménységnek ellensége a telhetetlenség, a nyugtalanság, a félelem, a hidegháború csakúgy, mint a melegháború réme, de minden provokáció és minden olyan kísérlet is, amelyek a még elnyomott népek szabadságvágyának és jólétre-vágyásának előrelendülő szekerébe kapaszkodik. Mindenki tehát, aki erkölcsi felelősséget hordoz népe jólétéért, az egyúttal felelősséget hordoz annak döntő feltételéért, a békéért is. A keresztyén ember lelkiismeretesen a felelőségben élenjárókkal tart. Különbön elmulasztja a számára sem visszaterő alkalmat. Azt az alkalmat, amelyben neki a gyülekezeti istentisztelet folytatására nyílik alkalom, a szolgálat okos istentiszteleti formájában.

4. ÖSSZEFOGLALÓ MEGJEGYZÉSEK

a) A keresztyén ember a jólétért való munkálkodásában sem a maga útját járja. A félreértések és idegenkedések éppen arról tanúskodnak, hogy egy igen fontos területen mégis a maga útját akarja járni. Éppen ő akar az Isten korlátozója lenni és Őt meghatározott területre visszaszorítani, ha a mindennapi élet egyes kérdéseiben a maga vágya és érdeke szerint akar eljárni és nem zörget azért, hogy ott is Isten akaratának világos felismerésére jusson és annak készséggel engedelmeskedjék. *Azonnal eltűnik az újjal szemben is minden finnyássága, ha a maga útja helyett komolyan keresi Isten útját.* Isten ugyanis maga is az építésnek és nem a rombolásnak Istene. Ezért ellensége az emberi passzivitásnak és ezért kész az áldással minden aktivitásban, a mások jóléte dolgában is. Népét erre ösztökéli minden időben, minden körülmények között.

b) *A keresztyén ember a jólétért reménységgel folytatott munkájában otthon érzi magát.* Neki olyan szempontja nem lehet, hogy mi hasznom lesz nekem abból, amit már meg se érek. Majd lesz valahogy. Úgyis úgy lesz minden, ahogyan Isten rendeli. Sok minden nem tartozik ránk, nem a mi dolgunk. Hol vagyunk ma már ezektől? Mégis újra meg újra számolni kell ezzel, mert ha egy helyen nem, más helyen még találkozunk ilyesmivel. Méghozzá abban a köpönyegben, amelyik el van látva a kereszt jelével úgy, mintha a fentebbi fatalista, kicsit felelőtlen pietista álláspont volna a keresztyénség. *Az ilyenfajta életszemléletnek nem sok köze van ahhoz a Krisztushoz, aki azért jött, hogy megkeresse és megtartsa, ami elveszett, aki gazdag lévén szegénnyé lett értünk, hogy mi az ő szegénysége által meggazdagodjunk és akié minden hatalom mennyen és földön.* A benne való hitből ugyanis se fatalizmus, se felelőtlenség, se pedig az önérdeket kegyes mezbén hizlaló, kényelmes más-sal mit sem törődés nem következik soha. A Krisztusban hívő keresztyén szív bizalommal tudja otthon Istent a jólétért való szolgálatban is és tudja otthon magát is abban a holnapért.

c) Az élethez és annak kellékeihez való teremtésbeli és megváltásbeli jog, amely kielégítését a közén keresztül találja meg, egyenes vonalban készíti a keresztyén erkölcsi felelősséget a jólét dolgában is arra, hogy forrása, rugója és tartóssága az a szeretet legyen, amelyik visszhang a teremtő és megváltó Istenére. Ez egyúttal az alól az okoskodás alól is felmenti az embert, hogy a testi és lelki-szellemi élet területét helytelenül differenciálja és kiemeljen, kisajátítson, vagy lebecsüljön és el-

hanyagoljon életterületeket anélkül, hogy a Szentírás erre okot és lehetőséget szolgáltatna.

d) *A mások verejtékéből való profitálás ideje lejárt.* Ma már sem a származást, sem a bőr színét, sem a kedvezőtlen helyen kedvezőtlen körülmények okozta lemaradást nem lehet a jólét alapjává tenni. Isten malmait felőrölték az ilyen lehetőségeket. Aki siratja, lelke és sorsa rajta. A jólét feltételei és lehetőségei azonban egy szikrát sem csorbultak, hanem inkább számtalan kerékkötő szétpattanásával megnöttek. Azért veti be magát a keresztyén ember erkölcsi karaktere révén ebbe a szolgálatba, a sáfár számadásra mindig kész lelkületével és lelkiismeretével, aggodalom nélkül. Abba tehát, ami Isten akarata szerint való és takarogni, szegyealni való nincs rajt, de rajta van az áldás ígérete. *Mi, a Szentírás szerint, ehhez a földhöz tartozunk, nem véletlenül, hanem Isten akaratából. Ezt a földet Isten nem adta fel, nem tagadta meg, hanem emberré lett rajta és érte és lakóinak ígerte az új eget és új földet.*

e) Nem könnyű dolog időszerű kérdéstről szólni a nélkül a gyanú nélkül, hogy kívülről felvetődött problémákkal közelítünk az alap felé és nem megfordítva. Ezzel kapcsolatban azonban két tény megfontolandó. Egyfelől egynémely dologgal kicsit elkéstünk, tehát nem marad más hátra, mint hogy *utólag válaszolunk teológiailag olyan kérdésekre, amelyeket már korábban feltett az élet.* A döntő most már csak az, hogy lehetőleg helyes választ adjunk. Másfelől, van *azért jelentősége annak is, ha az új élet kristályosodása közben érnek, csiszolódnak azok a mondanivalók, amelyek már régiekkel nem pótolhatók.* Az idő sürget és a próbálkozás akkor is fontos, ha korrigálni való van benne. Éppen egy ilyen témánál vehetjük észre, hogy mennyi más kérdésben kellene világosan látnunk, otthonosan mozognunk és fogalmaznunk ahhoz, hogy a félreértések zsugorodjanak, logikusnak és könnyen érthetően válhassanak meggyőzővé az indokolások. Kétségtelen, hogy ma a szocializmus, a széduletes technizálódás, az ütemes fejlődés korában, az atomkorszakban, a világ népességének óriási szaporodása, a régi társadalmi rend halódása és az újnak születése korában élre került kérdés: *a jólét, életszínvonal és a béke kérdése.* Ezek keresztyén etikai szempontból való tárgyalása csak sürgeti a többi etikai kérdés időszerű megválaszolását. Ez azért nem jámbor óhaj, mert *Jézus Krisztus az egész élet és a egész világ Krisztusa: „tegnap, ma és örökké ugyanaz”, és beszéde megmarad mindörökké.* Az élő Krisztus élő ígéje mindig elég garancia marad arra, hogy *az egyház megtalálja az életre és üdvösségre valót és vele úgy szolgáljon az új világban is másoknak, hogy áldott legyen és áldássá legyen a jólét ügyében is.*

Szabó Gyula

A Sajtóosztály értesíti a gyülekezeteket, hogy az 1961. évi ÚTMUTATÓ és NAPTÁR előjegyzéseket a jelentkezés sorrendjében fogja kielégíteni. Mivel e két kiadványból a Sajtóosztály visszavételezéseket nem fog teljesíteni, kéri a Gyülekezeteket, hogy csak a szükségesnek megfelelő mennyiséget rendeljenek.

Gondolatok

az Egyházak Világtanácsa 1961-ben tartandó nagygyűlésének szolgálat-témájához

1.

A keresztyén szolgálat értelme

Az Egyházak Világtanácsa az 1961-ben Delhiben tartandó teljes ülésének főtémájává ezt a hitvallássá formált bibliai mondatot tette: *Krisztus a világ világossága.*

A VILÁGOSSÁG hajlékony, nagy befogadóképességű szimbolikus fogalom, jelenthet elvi tisztánlátást, erkölcsi feddhetetlenséget, mozgékony élet nappali fényét — *Jézus Krisztus tulajdonképpen mindezt együtt jelenti, s a gyakorlati életben kíván ható erő lenni.* Nyilván ez a hivatása egyháznak is, hiszen az egyház Krisztus teste.

Nemde vitán felül áll, hogy *Jézus Krisztus nem filozófiai iskolát akart alapítani* — mi mégis sok tekintetben azzá lettünk. Rendeltetésünk azonban csak az embereknek tett szolgálatban érheti el célját. Erre tanít a Biblia sok félreérthetetlen kijelentése, de erre tanít Jézus személye és élete is.

A tervezett gyűlés első alapirata is utal arra, hogy *az embernek a Gen. 3-ban vázolt alapbűne, hogy a maga ura akar lenni, és állandó kísértése, hogy SZOLGÁLAT helyett uralkodni akar.* A bűnös emberrel szemben viszont ott áll Isten Szenvedő Szolgájának eszményképe, kinek élete és halála az egész emberiségnek szóló szolgálat.

Ennek a Jézus Krisztusnak személyétől megragadott ember Tőle kell, hogy megtanulja szolgálatának terét, módját, és Tőle kell, hogy nyerje erejét. Leendő tárgyalásunk minden részletpontján az a kérdés lesz iránymutató és döntő: akarja-e, várja-e és miként akarja végeztetni velünk az ő szolgálatát Jézus. Nélküle lehetünk igen serények, de Nélküle munkánk nem az ő világosságának követsége.

A legújabb kor virradatának fényében újra világos lett előttünk, hogy *ha az egyház élete olyan formát ölt, mely pusztá kultuszban merül ki vagy csak az ember egyéni kérdéseivel vesződik és belőle semmi haszon nem háramlik az emberek, a társadalom, az emberiség életére, az egyház élete mellékvágányra csúszott.* Szolgálókészség, sőt gyümölcsöző szolgálat nélkül értelmetlen az egyház élete.

Német és angol nyelven könnyű szójátékkal is vélik bizonyítani ezt a tényösszefüggést: Gottesdienst — Menschendienst, service Istennek emberek javára. *Söderblom* pedig találóan azt a hasonlatot mondotta egyszerűen: *A keresztyénségnek dupla ajtaja van, mely párhuzamosan, egyszerre nyílik — nem nyithatom ki Isten felé anélkül, hogy az emberek felé is ki ne nyílnék.*

De az újkor ébresztett rá bennünket arra is, *milyen visszás és torz az, ha az egyház hatalmat hajszol szolgálati buzgóság helyett, vagy elkedvetlenedik és vonakodik szolgálni, mivel hatalmi pozíciókat veszített.* A hatalmi eszmékből lassankint kijózanodunk: sem Jézus nem ezt kívánja, sem a világ nem tűri, de főképp nem ez az egyház igazi hivatása.

Jézus Krisztus jellemén, ki a világ világosságának mondta magát, két uralkodó vonás világol: önzetlenség és aktivitás. S a kettő így együtt tüneményes jelenség. Mert nirvánát kereső igénytelenséget másutt is találni, s látni mindent elsodró aktivitást is, de így egyesülni a két indulatot csak Benne látni egyeduralkodón s magával ragadón. Ez a Jézus példa, elvek foglalata és önfeláldozó kiengesztelés a kereszten. Vele kell szolgálnunk az embereknek!

Végül tételesen is ki kell fejeznünk, hogy a keresztyén szolgálat nem kizárólag és okvetlen másoknak elvi meggyőzése, hanem ide tartozik az embertársainkon való segítségnek minden konkrét módja.

2.

Szolgálatunk tere és eszközei.

Ha valahol, a keresztyén szolgálatban nem kell okvetlenül óriási jelentőségű és nagykaliberű dolgokra gondolnunk.

A CSALÁD e tekintetben életet betöltő elsőrendű kötelességek és nagy lehetőségek színtere.

Közvetlen MUNKATÁRSI KÖRÜNK nap mint nap számtalan, sőt folyamatos feladatok elé állít bennünket. Ez a kör nemcsak hogy nyújtja szolgálati lehetőségeink zömét, hanem sokszor hallatlanba vett bajaival a hatalmunkban levő tényleges segítséget sürgeti.

GYŰLEKEZETÜNK jelenti számunkra az anyaszentegyházat. Ennyit érzékelünk és ennyit kapunk ajándékba az egyetemes egyháztól. Itt élnek, kik a mi szavunkra, szívünkre és segítségünkre méltán számot tarthatnak. Sőt itt kapcsolódhatunk be aktív módon a bibliaköri, gyermekbibliaköri, diakóniai munkába is. Miközben nagy feladatokról ábrándozunk, mulasztási bűneink itt halmozódnak.

A VILÁG a különböző meggyőződésű, talán kifejezetten nem keresztyén emberek környezete körülöttünk, de akikhez Krisztus szolgálatra küld. Ő nem idegenkedett a samáriabeliektől, a publikánus házába betért, úgy szerette a világot, hogy érte adta az életét. Tanítványait a világba küldötte és nem kérte Istent, hogy vegye ki őket a világból.

Az egész kérdést tulajdonképpen az dönti el, tudunk-e keresztyén feleletet adni arra a kérdésre: KICSODA AZ ÉN FELEBARÁTOM? Milyen szomorúan meglepő dolog az, hogy sokszor mi, a Krisztus tanítványai, esünk vissza e világátfogó szónak saját közösségeink körére való leszűkítése bűnébe. Pedig nyilvánvaló, hogy a *szolgálat kötelezettsége annál inkább kötelez bennünket, minél kevesebb sugár érte Krisztusból azokat, akikkel útunk összehozott bennünk.*

Úgy látjuk, hogy az egyházi igehirdetésben tudatosan kell törekednünk a „teljes írás” (II. Tim. 3, 16) megszólaltatására és a teljes Krisztus megjelenítésére, melyben benne foglaltatik a példa, a tanító és a Megváltó egyaránt. Az egyháznak a primér, alapvető témákhoz kell visszatérnie szellemi különbségek csemegézése helyett. Erre bennünket nemcsak elvi belátások indítanak, hanem új generációnknál a hitelvekkel való túltápláltság megszűnése is. Igehirdetésünkben általában abba kell hagyni a fellengős beszédet, és színes szappanbuborékok helyett közérthető fogalmazásra kell törekednünk. Misztikánk lehet egészséges metafizika, de nem lehet ködösítés.

Az egyházi reform szükségessége ilyenformán az ige korszerű tolmácsolásánál és ezzel összefüggően a hitelvek, hitvallásunk korszerű

megfogalmazásánál nyomul előtérbe. A mai ember, a százmilliókat számláló mai ember égető kérdéseire adhat feleletet hitvallási irataink bátor új fogalmazása. Be kell látnia a hivatalos egyháznak, hogy pl. a niceai hitvallás fogalmazásánál ma közelebb kell lépnie az emberhez, s hallatnia kell szavát oly dolgokban, melyek egykor nem is léteztek s amelyekre nézve az Írás nem tartalmazhat konkrét eligazítást. Pál apostol viharban a holt súlyt a tengerbe vettette. (Csel. 27, 38.)

*

Ami az EVT alapiratának konkrét kérdéseit illeti:

A Világtanács felső szervei jó lelkiismerettel fordulhatnak a világ nagyhatalmaikhoz és vezetőihez olyan feliratokkal, melyeket Krisztus világhossága és a szeretete diktál.

Az egyházak szemmel látható egysége nem szükséges a szolgálat eredményességéhez, de nem is remélhető. Meg kell elégednünk az elmélyülő együttműködéssel és az egymástól való távolságok csökkenésével.

A gyülekezeti élet elevensége azonban mindennél fontosabb., mert a szolgálat eredményessége nem elsősorban szervezeti kérdés.

3.

Konkrét szolgálataink a társadalmi átalakulás közepette.

A természettudományok és a technika gyors haladásából adódó társadalmi átalakulás jórészt az egész kultúremlékeket átfogja, azért belőle részben AZONOS KÉRDÉSEK adódnak mind a nyugati, mind a keleti keresztyén egyházak számára. Erre vonatkoznak nagyrészt az előző fejezetben az igehirdetés korszerűségéről és hitvallásszerű dokumentumok fogalmazásáról elmondott reformgondolatok.

Sajátosak azonban azok a PROBLÉMÁINK, melyek a NÁLUNK LEFOLYÓ TÁRSADALMI ÁTALAKULÁS KÖZBEN, ill. következtében ADÓDTAK. Ezekre nézve nyilatkozni is elsősorban mi vagyunk illetékesek, mert az átalakulásban benne élünk, azt belülről nézzük, és iránta apránkint tárgyvilágosságunkat is visszanyerjük.

Az eszmecsere annál inkább használni fog, mert kölcsönös kísértésünk, hogy a másik ajtaja előtt seperjünk, néha a helyzet kellő ismerete nélkül, sokszor pedig nem becsülve a másik küzdelmében és megállapításaiban rejlő történelmi leckét, mely saját előítéleteink szarvát tördeli.

Mindenek előtt MEGTANULTUK, hogy az egyház szolgálatra való küldetése független a politikai kerettől.

Kigyógyultunk, a pedagógiai fölénynek abból a hamis érzéséből is, hogy az egyház minden igazság kizárólagos birtokosa s vindikálja azt a jogot, hogy mindenhez hozzászóljon, hogy véleményét elfogadják, sőt hogy az emberiség boldogításának ügye a legjobb helyen az ő kezében van.

Észrevettük, hogy rövid esztendőök alatt monumentális méretű szociális átalakulásnak vagyunk tanúi, amire csak respektussal tekinthetünk. Szégyenkeztünk amiatt, hogy Krisztus nevében évezredekken keresztül csak olajcseppeket adtak a szegények sebeire, s most nem az ő nevében néhány év alatt rendszerváltozással emelnek fel százezreket.

Megtanultuk, hogy ilyen arányú változás csak erupció útján valósítható meg. S bár az ilyen erupciónak óhatatlanul vannak sebesültjei, a korszakos erőfeszítés bátor jószándéka nem vonható kétségbe. Odáig mindenesetre eljutottunk, hogy Magyarországon ma már alig van számottévő ember, aki az előző világ *maradéktalan* visszaállítását kívánná.

Róm. 13-at mi egzisztenciális gondjaink között boncolgattuk és nem menekülhettünk azon tétel elől, hogy „nincsen hatalmasság, hanem csak Istentől, és amely hatalmasságok vannak, az Istentől rendeltettek”, hogy tehát az államot Istentől fogadjuk el.

Ervényesítettük a lutheranizmus Luther egész életművében látható történelmi érzékét. És sokszor az volt az érzésünk, hogy a nyugati egyházaknak egy-egy jeles képviselője merev magatartásában nem tipikusan lutheránus jelenség.

Ezenközben szüntelen éreznünk kellett a nyugati keresztyénség rosszaló pillantását.

Egyházunk nem marad adós a becsületesség dokumentumával, mikor vezetői nyíltan megvallják, kinyilatkoztatják az atheista materializmus és a hívő keresztyénség ELVI SZAKADÉKÁT, melyet „sem letagadni, sem áthidalni nem tudunk” (Káldy Zoltán püspök).

Másrészt azonban tagadhatatlanul eltölt bennünket az állam SZOCIÁLIS INTÉZKEDÉSEINEK CSODÁLATA. Óriási lakóházépítkezések, hosszújáratú lakásépítési kölcsönök, munkásjóléti intézkedések, ingyenes gyógyászat, üdültetés, fillérekért nyújtott üzemi étkeztetés, proletár tömegek szemünk láttára történt felemelése. Hoffmannra, a Lutheran Hour szerkesztőjére hivatkozom, aki egy kínai ifjú kommunista szavait idézte: „A kommunisták tíz év alatt többet tettek értünk, mint a miszcionáriusok száz év alatt” (This Day, January 1960). — Tudom, nem egyforma eszközök álltak rendelkezésükre, de igazságelem van a mondatban.

Itt vannak azután azok a nagy ügyek, melyeknek támogatása nemcsak hozzánk illik, de kifejezetten Krisztus világosságából folyik.

Ezek között első a NEMZETKÖZI BÉKEÉRT folytatott küzdelem. Az egyház minden áron és mindenki javára békét akar. S a közvélemény kialakításában az egyháznak nem kis lehetőségei vannak, — kis közösségekben formál lelkeket s mikor igaz ügyekért küzd, sokszor tapasztalja, hogy fénynek nincsenek korlátai.

Szabad-e a béke védelmétől elállni akár csak attól a gyanútól hajtva is, hogy nem mindenki végzi őszintén ezt a munkát?

Fontos-e a faji megkülönböztetés elleni harcban, hogy honnan indult el ez a jó ügy? Nem ugyanaz az indulat kísért-e ilyenkor, amelylyel Natanáel kérdezte: „Názáretből támadhat-e valami jó?” (Ján. 1, 47).

Általában a (Dienst D. pontban) felsorolt bajokhoz és problémákhoz építő és segítő szándékkal nyúlni senkinek sincs nagyobb reménye és több joga, mint a keresztyén egyháznak és a keresztyén embernek. (E kérdések nagy részét külön bizottságok dolgozzák ki.)

*

Egymás véleményén jó elgondolkozni. S ha ennek eredményeképpen otthon, saját egyházunkkal szemben sem maradunk adószok a tárgyilagos kritikával, akkor halad előbbre a Krisztusban adott, világnak szóló szolgálatunk szent ügye.

Böjtös Sándor

Lelkigondozás és mélypszichológia

Adolf Allwohn tanulmánya

E. Thurneysen „A lelkigondozás tana” című munkájában azt az alig vitatható álláspontot képviseli, hogy „az embernek a lelkigondozás során történő megszólítása emberismeretet előfeltételez” és ezért „a lelkigondozásnak mint segédtudományra; a pszichológiára szüksége van”. „A jó lelkigondozók mindig jó pszichológusok is voltak. Az ige hírnökének nem elegendő csak valamit tudni az emberről s az embert kutató és vele foglalkozó pszichológia és pszichoterápia módszerei felől.” Thurneysen négy forrásra utal, mint amelyekből pszichológiai tudást és tájékozódást lehet szerezni: 1. önismeretre, 2. más emberekkel való kapcsolatokra, 3. regények és önéletrajzokban történő életleírásokra, 4. pszichológiai és pszichiátriai szaktudományra. Az különösen is figyelemre méltó, hogy ebben a sorrendben az önismeret áll az első helyen. Mert az,

aki saját magával nincs eléggé tisztában, az a vele kapcsolatban levő másik embert sem ismerheti meg a maga igazi valóságában.

Aki például anélkül él a világban, hogy tisztában lenne azzal, hogy bizalmatlansággal van tele, az az embereket csak komor és sötét színekben tudja látni. Megfordítva viszont az, aki könnyen lelkesedik és rajongásra hajlamos, az az emberi árnyoldalakat magánál és másoknál is könnyen fogja figyelmen kívül hagyni. A regények és önéletrajzok olvasója rendszerint azokkal a hősökkel és szereplőkkel rokonszenvez, akik a maga elképzeléseinek a legjobban megfelelnek, aminek következtében az olvasó előítéleteiben megreked és a tényleges valóságot nem lesz képes megragadni. Így szokott ez a pszichológiai és pszichiátriai olvasmányokkal kapcsolatosan is történni, úgyhogy Thurneysen helyes megállapítást tesz, amikor azt mondja, hogy „ezeknek a könyveknek a tanulmányozása csak azoknak nyújt segítséget, akik számára a lelki megértés forrása (az önismeret) gazdagon buzog”. A félnék és aggodalmakkal teli ember azt a lelki zavart, illetőleg lelki betegséget mindenkor magában levőnek fogja gondolni, amelynek megjelenésétől különösen is erősen retteg, míg viszont a maga felől meggyőződött és magabiztos ember az ilyen jelenségeket nem magára, hanem valamelyik embertársára fogja vonatkoztatni. Mindezekből már látható, hogy mily alapvetően fontos a helyes önismeret. Aki tiszteletreméltó önkritikával a maga szubjektív elfogultságából és előítéleteiből ki tud emelkedni, aki a lehetséges hibaforrásokat saját magánál felismerni és azok alól magát kivonni tudja, az fog csak tudni objektív ismeretet szerezni a mellette élő emberekről, egyképpen, ha akár a valóságban vagy az irodalomban találkozik is velük.

Ezt az önismeretet azonban nem könnyű megszerezni, minthogy Jézus Krisztus szavai szerint mindnyájan hajlamosak vagyunk arra, hogy elnézzük a saját szemünkben levő gerendát (Máté 7,3) is. Önmagunkkal szemben szinte vakok vagyunk és ezért azt a túlzott követelést, hogy „ismerd meg magad!”, tiszteletre méltóan, de szeretnénk visszautasítani.

Az önismeret szükségességét mégis figyelembe kell vennünk, mert nélküle semmiféle bűnismeret nem lehetséges.

Az Ószövetség ismerete és vallomása szerint Isten az, aki minket „vizsgál és ismer”, aki szívünket is látja s nem csupán azt, ami a szemek

előtt van. Az Ő emberismerete Jézus Krisztusban jelent meg, aki felől beigazolódtott: „jól tudta, hogy mi lakik az emberben” (János 2,25). — Günther Bornkamm „Názáreti Jézus” című könyvében nagy nyomaték-
kal utal arra, hogy

**a Jézussal való találkozásoknál mindig megtalálható az a vonal,
mely azt mutatja, hogy az embereket mennyire ismerte és meny-
nyire ismeretesek előtte az emberi gondolatok is,**

melynek következtében mindenki szükségesnek látta azt, hogy megszokott gondolataiból és magatartásából, melyek mindegyike többé-kevésbé csak álarc volt, kilépjen.

**„Az embernek ez a napfényre kerülése éppen azokon a pontokon,
melyek az ő tulajdonképpeni énjét jelentik, ez a napfényre kerü-
lés történik minden Jézussal kapcsolatos történetben”.**

— S ugyanennek kellene történni a mi magunk lelkigondozó szolgálata során is. Ketten vagy hárman kell együttlétünkben az Ūristen előtt lennünk, aki ígérete szerint jelen lesz közöttünk (Máté 18,20), s igazi valóságunkban kell egymással szemben nyíltaknak is lennünk. Csak így lehet igazi önismeretet szereznünk, mely az elszigetelt egyes embernek, akiben az öngazolás és önszépítgetés hajlama dolgozik, nem sikerülhet. A komoly önvizsgálat a csendes kamrácskában bizonyos, hogy igen értékes és hasznos; ez azonban rendszerint csak akkor történik meg, amikor már az Írás személyhez szóló ígéje elhangzott, vagy amikor valaki, aki Krisztusban testvérünk, a „szelídség lelkével” (Galata 6,1) sietett segítségünkre. — Az ember „dialógusban megvalósuló lény”;

az ember embertársaival való kapcsolatain keresztül élő és alakuló teremtmény.

Ezért csak egy én-te kapcsolat útján tud saját magára találni és csak így tudja önmagát megismerni.

Thurneysennek igaza van, amikor azt írja, hogy „aki a maga életét tudatosan éli és magát a meggondolások alól nem vonja ki, aki nem rejti el saját maga elől, aki a saját magával kapcsolatos keserű tapasztalatokat és bűnöket nem tolja félre, azokat nem nyomja vagy nem tusolja el, hanem azokkal szembenéz és azokat feldolgozza, annak a számára lesz csak lehetséges az, hogy az emberi élet felől valamiféle élő tapasztalatot szerezzen”. Azonban az önismeret alapvető sajátosságára történő ez az utalás és figyelmeztetés az arra való törekvésre még nem elégséges. Mert világossá kell tenni azt is, hogy nekünk segítségre van szükségünk, hogy saját magunkkal kapcsolatban világosságra jussunk és hogy azt, amit megismertünk, helyesen dolgozzuk is fel. Csak a lelki-gondozás segíthet hozzá minket ahhoz, hogy az önismeret, az emberismeret és a megsegítés lehetőségét Jézus Krisztus nevében és szellemében megtanuljuk.

Közel húsz esztendővel ezelőtt egy pszichoterapeuta orvos barátommal beszélgettem, akivel egy lelkigondozó közösségben dolgoztam együtt, s azokról a nehézségekről tettem említést neki, melyekkel találkoznom kellett egy komplikált esettel kapcsolatban; ez a barátom azt vélte ekkor, hogy ilyen esetekben csak akkor tudhatok segítséget nyújtani, ha már átfogó önismeretre tettem szert. Azt válaszoltam neki — kissé kedvetlenül —, hogy én a személyes gyónás híve vagyok és az önvizsgálat során semmiképpen sem kímélem magam. Úgy vélekedett azonban ő, hogy

minden embernek van egy belső életterülete, amely neki magának is el van ugyan rejtve, de amely őt mégis messzemenően meghatározza. S csak ha ezeket a területeket meg lehet ragadni és felettük úrrá lehet lenni, csak akkor tud az ember másoknak segíteni, csak akkor tud segítséget nyújtani a titokzatos ösztönzések leküzdésére, melyek bennünket minden jó akarattal szembeállítanak.

Bár felfogásának helyessége felől nem voltam teljes mértékben meggyőződve, elkezdtem — először csak próbaképpen — járni hozzá lelki analízis tartása céljából. S nemsokára már észrevettem, hogy korábbi önismeretem valóban igen hiányos volt és hogy ezekben a mélypszichológiai beszélgetésekben az emberre vonatkozóan jó ismereteket szerezhettem, melyek később számomra a lelkigondozás szempontjából fölöttébb jelentőseknek bizonyultak. Ettől az időtől kezdve igen erős meggyőződésem az, hogy

a mi egyházi lelkigondozásunk, mely — néhány kivételtől eltekintve — igen nyomorúságos és kezdetleges, csak akkor kap némi előbbre vivő segítséget, ha oly emberismeretre teszünk szert, mely lehetővé teszi az elrejtetthez való hozzáférésközét.

Jézus Krisztusnak az a képessége, hogy az emberek bensejébe lásson, kétség nélkül *a Szentlélek ajándéka volt*, amivel Isten Őt felkente. Így nekünk is embertársainkat megértő maagtartásunkat a Szentlélektől — „aki mindenekezt kutat” (I. Kor. 2,10) — kell kérnünk és várnunk. Így nem lehet kérdés az, hogy a lelkigondozó egészen vagy csak félig legyen-e mélypszichológus, vagy hogy a pneumatikus hatás helyére valami technikai eljárást, talán teszt-próbákkal dolgozó pszichodiagnosztikát vagy egyebet tegyen-e. Azonban mint ahogyan a Szentlélek hatását és munkáját Isten igéjének a hirdetéséből nem lehet kikapcsolni azért, mert az igehirdető a szöveg magyarázata közben filológiai és történeti segédeszközökkel operál, éppen úgy a mélypszichológia segédtanulmánya nem akadályozhatja Isten Szentlelkét, hogy az emberi szív elrejtett dolgaihoz való eljutást Jézus Krisztus szellemében számunkra lehetővé tegye.

Isten Szentlelke nem pótol semmiféle emberi fáradozást, hanem előfeltételezi, sőt megköveteli azt, miközben bennünket teljes mértékben igénybe vesz, tehát minden tudományos és technikai lehetőségünk teljes bevetését is megköveteli

Ha a múlt nagy lelkigondozóinak hatására és munkájára gondolunk (ilyenek voltak Lóhe Vilmos, Bezzel, Flattich, a két Blumhardt), úgy el kell csodálkoznunk azon a biztonságon, mellyel ők a baj gyökerét megragadni és a hozzájuk fordult emberbe belelátni tudtak. Az intuíció képességével a legteljesebb mértékben meg voltak ajándékozva. Ez a sajátos adottság bizonyára nem lehet a lelkigondozás előfeltétele és nem is lehet általánosságban megkövetelni azt. A kiképzés során azonban fontos és szükséges az, hogy embertársaink intuitív megragadásához valamiféle kevés képesség mégiscsak felébresztődjék az emberben. Az intuíció műveléséhez és elmélyítéséhez pedig semmi sem hasznosabb, mint a mélypszichológiával való elméleti és gyakorlati foglalkozás. Az ember egészen más látóhatárral fogja nézni, a maga és mások lelkében is sokszor összekuszálódott ösvényeket, ha a Thurneysen már említett könyvében ajánlott írásokat (Freud, Adler, Jung, Künkel, Meng, Maeder, Bovet) áttanulmányozza, főképpen azonban, ha *az ember magát egy ezen a területen*

járatos szakértőre és tanítására bízta. Emellett azonban erőteljesen kell hangsúlyoznunk azt, hogy a lelkigondozó számára a pszichológiai tudás csak akkor jelent segítséget és könnyebbséget, ha az az Isten igéjéből kialakítható emberismeretbe illeszkedik bele, vagy — másképpen szólva —, ha a mélypszichológiát csak abból a célból alkalmazzuk, hogy a biblia emberismeretét és megértését vele közelebbről megvilágítsuk.

A mélypszichológia tárgyát mint a „tudattalant” jelölik meg. A bibliában ugyan ez a kifejezés nem fordul elő, de a „szív elrejtett dolgairól” (I. Péter 3,4), „titkos tévedésekről” (Zsolt. 19,13) a biblia nagyon sokat tud. Tud meszelt sírokról, kik kívülről szépeknek látszanak, belülről azonban tele vannak holtaknak csontjaival és minden undoksággal vannak rakva (Máté 23,27), tud juhok ruhájában ragadozó farkasokról (Máté 7,15), a törvényről, mely a tagokban van, amely az embert tudása és akaratára ellenére leigazza (Róma 7,15kk). Tud továbbá valamit az álmokról is, melyekben Isten titokzatossága vagy az emberi szív titkos gondolatai jelennek meg (Joel 3,1; Jeremiás 23,25kk). Szabadjon így rámutatni arra, hogy a biblia mélypszichológiával közelebbről is foglalkozik s csak így osztható el azok a kétségek, melyek a tudattalannal kapcsolatos analitikai eljárással szemben általában felmerülni szoktak.

1.

Az álmok az önmagunkkal kapcsolatos eszmélkedés számára nagyon bizonytalan alapot jelentenek. Azt tartjuk, hogy az álmok szertefoszlanak, az álmok buborékok vagy a legjobb esetben sem mások, mint a napi élmények többé-kevésbé átformált reprodukciói. S ha már az ember az álmokat komolyan is veszi, úgy — azt gondolja általában — mégsem tehetjük magunkat velük kapcsolatban felelőssé. Ezzel szemben azonban figyelniük kell arra is, hogy az álmok a bibliában a kinyilatkoztatás eszközei, melyek éppen olyan fontossággal bírnak, mint a látomások (Acta 2,17), sőt mint Isten felszólítását kell azokat tekintenünk (I. Mózes 41,28). Továbbá arra is figyelniük kell, hogy Mózes 37,10-ben Jákob fiát, Józsefet, egy álom miatt büntette meg: „Micsoda álom az, melyet álmodtál? Avagy elmegyünk-e, én és a te anyád és testvéreid, hogy meghajtsuk magunkat előtted?” József a túlzott elképzelés és követelés miatt, melyet azonban „csak” álmodott, lesz felelőssé téve. Azt a jelenetet, hogy nap, a hold és tizenegy csillag meghajol előtte, nem ő eszelte ki. Hasonlóképpen róttá meg a prófétákat Jeremiás is, mert „szívük álmaid” prófétáiták (Jer. 23, 32.). A szentírás felfogása szerint a spontán felmerülő álombeli képeket tudatosan felül kell vizsgálni és meg kell ítélni, éppen úgy, mint ahogy I. János 4,1 szerint a lelkeket is meg kell próbálni, hogy vajon Istentől vannak-e, vagy mint ahogy Máté 24,24 szerint is meg kell fontolni, hogy a nagy jelek és csodák Krisztustól vagy az Antikrisztustól származnak-e. Isten igéje tehát a tudatos én külső hatás alatt történő megnyilatkozásainak karakterét kétféle értelmezés lehetősége szerint látja és ezért arra figyelmeztet, hogy a tudattalan tapasztalatokat és élményeket tudatosítsuk és tudatos felülvizsgálat tárgyává tegyük. — Az álmok az Istennel való találkozás eszközei is; bennük történik Isten munkájának az elkezdése, amiért is ezek a kijelentések és ígéretek jellemző vonásait is magukon hordják. C. G. Jung mélypszichológiája ezeket az elemeket az álmok prospektív értelmezése szerint értékeli. Mivel azonban bennük az örökkévaló fény a nagyon is emberi prizmáján széttöredezik, szükség van a világos látású felülvizsgálatra, hogy mennyiben az Isten igéje és mennyiben az emberi bűnök tüköre az.

A tudattalannal való foglalkozás ellene mond annak a megfontolásnak, hogy az analysis a léleknek alkotórészeire való szétbontását, széttervezését jelenti. A felderítő pszichológiát lehet leleplező kárörömmel és szándékkal is gyakorolni. Lehet belőle szeretetnélküli leleplezést és nevetéssé tevést csinálni. A jámbor cselekedetek jézusi analízise azonban (Máté 6,1kk) egyenesen már a kegyelem hirdetése. Annak a felismerése, hogy az emberi cselekvés még a legjobbnak látszó életben is hiábavaló, arra ösztönözhet, hogy Isten kegyelmét, keressük. *Csupán a magunk radikális valóságfelismerése fog bennünket Isten könyörülő cselekedete és szeretete számára szabaddá tenni.* A mélypszichológiai irányban működő lelkigondozás tehát nem tarthat mást szem előtt, mint azt, hogy felismerje legjobbnak látszó cselekedetünk és gondolatunk bűnös hátterét.

3.

Azt vethetik még az analysis szemére, hogy az az embert nagy belső válságba, kísértésbe és zavarba dönti. Meg kell engedni, ez a lehetőség valóban fennáll. Minthogy az álmoknak kompenzációs jellegük van, amennyiben ezek általában a tudatossal szembenállót tartalmazzák, az erényes emberek számára az álmok mint bűnös, sőt gonosz cselekvések fognak megjelenni. Egy kegyes, jámbor férfi nagy rémülettel közölte velem, hogy álmában nagy tömeg embert gyilkolt meg tarkólövessel. Egy másik, aki komoly keresztyén volt, azt álmodta, hogy egy leányt üldözött és vele erőszakoskodott. El lehet képzelni, hogy az ilyenféle álmok, melyek a vallásos öntudattal diametrálisan ellentétesek, az embert súlyos megrázkódtatásba és szétziláltságba kergetik, és érthetővé teszik a gyors menekülést az analysis elől. A tudattalannal való további foglalkozást megakadályozhatja az a döntő elhatározás is, mely az emberi büszkeség további többszörös megsértése elől akar kitérni az a törekvés, mely nem akar felesleges próbákat és kísértéseket, amelyek a tudattalan ösztönök tudatossá tévése következtében valóban lehetségessé válnak és megjelenhetnek. De bármennyire is így van ez, mégis *Isten igéjéből fel kell ismerni azt, hogy a kísértés, a megpróbáltatás, a belső szétziláltság és mindenekelőtt az ördöggel való harc elől nem lehet elmenekülni.* Jézus felderítő pszichológiája figyelmeztetően óv mindenféle struccpolitikától. A keresztyén embernek ezért egészen konkrétan és személyesen az ige igazságához kell magát mérnie: „Mert a szívből származnak a gonosz gondolatok: gyilkosság, házasságtörés, paráznaság, lopás, hamis tanúbizonyság, káromlások” (Máté 15,19). Mivel a gondolat is bűn, ezért minden keresztyénnek tudnia kell, hogy ő gyilkos, házasságtörő, parázna, tolvaj, hamis tanú és rágalmazó. A szív elrejtettségéből felmerülő ösztönöknek a tényleges felismerése oly dacos és elkeseredett magatartáshoz vezethet, mely körülbelül azt mondhatja, hogy „ha én ily gonosztevő vagyok, akkor már legyen igazán és teljes egészében az”. És az ellenkezője is felléphet, tudniillik a felderített ösztönök hatalma alá való kerülés féelme az öngyilkosság kétségbeejtő gondolatát valósítja meg. És mégis mindkettő csak akkor történhet meg, ha a leleplező ige nem Jézus Krisztus szájából, nem Isten bűnbocsátó szeretetének hirdetőjétől származik, lesz hallhatóvá. Jézus szava előidézhet ugyan valami konokságot és megátalkodottságot, de mégis teljes súlyával és egészében kell hirdetni azt, minthogy az ember elveszettségének a felismerése és tapasztalata vezethet csak a

kegyelem elfogadásához. Jézus követése természetesen veszélyes életformát jelent, amennyiben kemény harc és küzdelem az a megsértett önértékeléssel és azzal a kétkedéssel szemben, mely kétli, hogy a bűn saját erőnkől leküzdhetetlen (Róma 7. fejj.). És mégis

boldog életté válik ez az élet a megvigasztalt kétségeskedésben és a szabadítás tapasztalatában is, hogy ti. a keresztyén ember „simul iustus et peccator”, és a páli önmagát megértő kettősségben is: „óh, én nyomorult ember” és „hálát adok Istennek a mi Urunk Jézus Krisztus által” (Róma 7,24–25).

A lelkigondozó a kísértések kríziséen keresztülvezető utat nem takaríthatja meg magának. Hogyan lehetne a szabadítás felől meggyőződve, ha nincs egzisztenciális tapasztalata abban a tekintetben, hogy elveszettségének és kárhozottságának a felismerése révén megérintett embervolta hova tartozik? Az a lelkigondozó, aki konkrét bűneinek kétségbeejtő állapotát nem ismerte fel, súlyosabb vétkek gyónásának a hallgatása közben kínos helyzetbe kerülhet. Nem fog tudni a gyónóval az egyes bűnökről és azok háttéréről beszélni, ami pedig rendkívüli fontosságú, ha attól fél, hogy közben maga is beszennyeződik. Ebben a distanciában elmulasztja az elvárható részvételt a kísértéssel kapcsolatos szenvedésben és annak reménytelenségében. — Aztán azt is látni kell,

hogy csak a titokzatos ösztönerők tudatos felderítése és megragadása teszi lehetővé azok feldolgozását és hatálytalanítását.

Az, ami az álomban jelentkezik, hajlamszerűen az ébrenlétben is megvan. Így az említett álmot látóknak meg kell engedniük, hogy olykor napal is éreznek bizonyos agressziós és szexuális ösztönzéseket. Ezek azonban csak egészen könnyű, pillanatnyi dolgok, feltűnnek s azonnal el is sülyednek ismét. *A mélypszichológia tudatában van annak, hogy az elnyomott ösztönök mégis megvannak, sőt megvan az a lehetőségük, hogy váratlanul feltörjenek, éppen azért, mert olybá tűnnek, mintha nem is léteznének és ezért figyelmen kívül hagyjuk őket.* Hány elcsúszásnak nyúl vissza a gyökere valami elfojtásba, mely egészen természetesen, mint valami legyőzött és hatalmától megfosztott erő lett elkönnyelve.

A kísértések következtében fáradságosnak látszó út azonban könnyebbséget nyer azáltal, hogy két lelkigondozó analtikaj törekvései más-más jelleggel bírnak, mint az általános elméleti analysis. Etekintetben érvényes az az alaptétel, hogy az analtikus nem vigasztalhat és nem nyugtathatja meg az embert, amikor az kritikuss állapotba kerül, s nem spórolhatja meg számára azt a fáradságot, hogy önmaga vágja magát a nehézségeken keresztül. Azonban a mélypszichológiai lelkigondozás esetében sem engedhető meg valami olcsó megnyugtató vagy éppen a nehézségek elbagatellizálása, amikor a bűnnel terheltég az embert elvesztéssel fenyegeti. Ebben a helyzetben, a mutuum colloquium et consolatio fratrum közepette Isten szeretetét és kegyelmét szabad és kell is hirdetni, mely akkor is jelen van, ha lelkiismereti kérdéseink poklában tudjuk és látjuk is magunkat.

A kísértést bizton és bátran el lehet szenvedni, ha egy segítő testvér Krisztus helyetteseként (Luther) segítségünkre siet.

Némely esetben fenyegető nyugtalanság szokott fellépni az álom-analyzisek következtében. Legtöbbször talán csak keserű ellenállás következik be, amikor a tudatalattiból olyan tények merülnek fel, melyek az

eddigi önmagunk felől való vélekedésnek nem felelnek meg, annak ellent mondanak. Én magam tizenöt éve végzek már analitikai lelkigondozást kollégáim és a teológiai hallgatók között s közben egyszer sem fordult elő semmiféle veszedelmes és fenyegető visszahatás. Könnyebb megrendüléseket közösen vészeltünk át és azok mind áldásthózáan oszlottak szét. — Egyik kollégám egy alkalommal komoly figyelmeztetést kapott egy idősebb teológustól, aki magát szakértőnek tartotta, noha csak a pszichoterápiai szakirodalmat ismerte és semmiféle analitikai gyakorlatot nem végzett: olyan káoszba fog jutni, hogy szolgálatát nem fogja tudni többé ellátni. Amikor kollégám ennek ellenére sem hagyta abba a tudatalattival való foglalkozást, minduntalan a fejét csóválta, amikor erre a figyelmeztetésre visszagondolt. Mert a jóslatnak éppen az ellenkezője történt: prédikációs és lelkigondozói szolgálatában gazdagon megajándékozottnak érezte magát, noha ez nála is önmaga értelmezésének és látásának nem minden megrázkódása nélkül következett be. Csak egyetlen esetben szakadt meg az analitikai lelkigondozói szolgálat, amikor az illető testvér egy álomból eredő felismerést nem akart elfogadni, azt ti., hogy hite mellett lázadás is van benne az Isten ellen. Mert azt gondolta ő, hogy mint megtért keresztyén túl van már azon a fokon, melyen az embernek azt kell mondania: „Hiszek Uram., légy segítségül az én hitetlenségemnek!” (Márk 9,24). Fogva tartotta őt az a meggyőződése, hogy hite következtében többé nem simul iustus et peccator, mintha a megtért keresztyénnél a hit mint emberi funkció a hittel mint opus Dei-vel lenne azonosítható. Egy ilyen törés történhetett a gazdag ifjúval is a Jézussal való találkozás után, bár a mindenekelőtt elutasított felismerés későbbi elismerése sokszor be szokott következni. Egészben véve azonban nincs ok arra, Jakab 1,2–12 szerint, hogy a kísértés veszedelmeit dramatizáljuk és előttük meghátráljunk.

Fordította: Csengődy László

A KARÁCSONY AJÁNDÉKA

A karácsony legnagyobb ajándéka Isten Szeretének tetetöltése, Isten bocsánatának békessége és a Vele való otthoni együttlét elmondhatatlan öröme.

A karácsony boldogító ajándéka az, hogy a karácsony nagy ajándékait én is tovább adhatom. Lehetek az üdvösség bizonyságtevője, a békesség hirdetője és a szeretet ajándékozója.

Isten megengedte, hogy békés karácsonyt készíthessek a magam kis otthonában, de reám bizta, hogy az egész emberiség otthonában legyen békesség, öröm és karácsonyi boldogság.

(Lelkipásztor)

A babiloni fogság utáni gyülekezet

A keletkezési idő, a felhasználhatóság kérdése

Elsőnek azt kell megállapítanunk, hogy a krónikák végső formába-öntésének időpontja nem egyszerűen a keletkezési időt jelöli meg. Ez már csak azért sem lehet így, mert rendszerint több redakción megy át egy-egy ilyen munka és még inkább azért nem, mert az az anyag, amit felhasznál, jóval régebbi, mint az utolsó tollvonás ideje.

Az, hogy az utolsó névsorban a Jaddua főpap nevét is megtaláljuk, azt bizonyítja, hogy a 400-as esztendőök vége előtt semmiképpen sem beszélhetünk a Krónikák, Esdrás és Nehemiás könyvek végső formába-öntéséről. (Jaddua ebben az időpontban volt a jeruzsálemi papi kollégium feje.) Ugyanakkor pontosan ez az a dátum, amelytől visszafele számítva kell keresnünk azt az időpontot, amikor ez a krónikás mű elnyerte mai formáját. Az adatok és különböző tényezők összevetése alapján a kutatók nagyjából megegyeznek abban, hogy ez a dátum hozzávetőlegesen a 300-as évek utolsó évtizedeinek egyike.

Azt is természetesnek kell tartanunk, hogy a Krónikák, Esdrás, Nehemiás könyveket többszörösen átírták, amely bizonyos tendenciózus korrekciókkal is együttjárva azt hozta magával, hogy az események leírása konfúzzussá lett. Emellett még az is zavarólag hatott, hogy a szerző, ill. a korrektor (esetleg korrektorok) nem egyszer összekeverték az általuk a nagy idői távolság miatt nem éppen a legjobban ismert adatokat, neveket, magukat a történelmi eseményeket.

A szerző nyilvánvaló tendenciózus írói munkáját s az egymásutáni korrekciókat úgyannyira megsínylette krónikánk, hogy csak nagy óvatossággal kezelve lehet történelmi forrásanyagként kezelni. Ez az óvatosság főleg a Krónikák könyvére vonatkozik, amellyel szemben inkább kell hinnünk a Sámuel és Királyok könyve tudósításainak, ahol is kevésbé találunk zavaró, esetleg szándékos elírásokat.

Valamiképpen másképp fest a helyzet az Esdrás, Nehemiás könyvek esetében. Itt bizonyos fenntartással, a tévedések helyesbítése után nyugodtan rábízhatjuk magunkat a közölt adatokra, az események ismeretetésére. (A hitelesség szempontjából bizonyos fokig a Josephus által annyiszor idézett Esdrás III. is számba jöhet, amikor ennek a kornak a viszonyairól érdeklődünk, azokat próbáljuk meg rekonstruálni.)

A jónéhány negatív ítélet után természetesen következik az a kérdés, hogy ezek után vajon mit tanulhatunk a krónikás elbeszéléseiből, de különösen a Krónikák könyve bizonytalan értékű tudósításaiból? Vajon mennyiben használható fel ez utóbbi könyv történelmi forrásként?

Ezekre a kérdésekre azt kell válaszolnunk, hogy ezek a könyvek minden hibájuk, tévedésük ellenére is nagyon jó bepillantást engednek a restauráció kora és az azt követő időszak vallási, állami és társadalmi életébe. *Persze nem az adatok helyessége a fontos a számunkra, hanem az, ami az adatok, az egyes elbeszélések szavai, sorai mögött van. Ebben a vonatkozásban pedig — és ez a tragikus szomorú — nagyon plasztikus képet kápunk. Talán még jobbat, mintha sziurke tények illusztrálnák a való helyzetet. S ne restelljük megint kimondani: ez a sivár valóság is —, ha nem is egyenesen, de negatív — Krisztus után kiáltott, hiszen ebből csak Ő jelenthette a kivezető utat.*

Hakalja fia. Azok közül való, akik negyedik vagy ötödik nemzedéként a babilon deportációban látták meg a napvilágot. Jószerencséje, s talán családjának tekintélyes volta a susai perza uralkodói udvarba vezette, ahol I. Artaxerxész tisztviselői karának belső köréhez tartozván (a szöveg utalása szerint pohárnok volt), bizonyos jóindulatú befolyással bírt az amúgyis jóindulatú uralkodóra. Artaxerxész körül forogódva kapja meg azt a szóbeli megbízatást, hogy Jeruzsálembe menjen, hogy az ott található, aggasztó méretűvé vált visszasságokat, zűrzavart rendezze, s a város rombadőlt falait újjáépítse.

Szóbeli megbízatása mellé ajánlólevelekkel, „nyílt paranccsal” el látva, katonai kíséret fedezete mellett indul el a hosszú útra. (Neh 2,7kk.)

I. Artaxerxész (a szövegben: Artahaszta) uralkodásának 20. évében, tehát Kr. e. 445-ben, a Niszán havát követő napokban, hetekben lép Izráel földjére azzal az eltökélt szándékkal, hogy megépítse „atyái sírjának városát”, hogy enyhítse népének tengernyi nyomorúságát, gondját-baját s elfordítsa felőlük a gyalázatot. (2,5., 1,3.) (25) S noha csak „bizonyos időt” kért feladata elvégzésére, 12 esztendeig marad távol a susai királyi udvartól, mint az időközben újjonnan alakított judeai tartomány helytartója, az uralkodó tekintélyes tisztviselője. (5, 14.)

Munkáját baljós kíséretében kezdi meg. *Szanballat*, a samáriai helytartó és *Tóbija* (26) nem valami barátságos fogadtatásban részesítik az érkezőt. (2, 10.) Éppen ezért óvatosan kezd hozzá kitűzött terve megvalósításához. Titokban, éjjel néhány társa kíséretében szemléli meg a város falait.

A látvány elszomorító. Bármerre is jár három éjszakán át a kicsiny csapat: a Szemét-kapu melléki fal éppen úgy résektől tátog, mint a Völgy-kapu melletti. S ha volt is valami nyoma az évtizedekkel előbb megkezdett, de abbahagyott munkának, a falak állapota nem szolgálhatta a város biztonságát, nyugalmat. (Esd 5,24.)

Pedig a környék lakosságát védő tartományi főváros megerősítése nemcsak a zsidóság számára jelentett fontos feladatot, hanem a perza uralkodók számára is. Nagy szükség volt ebben az időben, — amikor alig zajlottak le a környékbeli lázadások — egy biztos pontra, megerősített városra. (Ezt a szempontot sem szabad elfelejtenünk.)

A munka megkezdését és folytatását nemcsak külső rosszindulat, hanem belső nehézségek is akadályozzák. Nincs elég munkáskéz az építkezéshez. Ez pedig komoly nehézség!

A helytartó végül is megalapozott tervvel lép a segíteni kész nép elé: részekre osztja a város falait és minden család számára kijelöli azt a szakaszt, amit meg kell építeniök. A munkában részt vesznek a környék lakói, sőt eljönnek segíteni az egykori zsidó állam területén maradt néptöredékek vezetői és tagjai is, hogy áldozatos munkájukkal az egész nemzet talpraállását, megerősödését segítsék elő. (3. fej.)

A maga nemében egyedülálló és megkapó látvány lehetett: együtt, szorgos munkában látni a pusztságok napbarnított fiait, a városlakó kereskedőket, iparosokat, a templom papjait és olyan sokszor henyéző lévitáit!

Szanballat és társai egy ideig megelégedett azzal, hogy gúnyolódják, csúfolódják a sokszor hozzá nem értők szorgoskodásán, a nemegyszer

minden erőt felülhaladó nehézségeken: „Mit csinálnak ezek a nyomorult zsidók? Hát megengedik nekik? Még áldozni is akarnak? És bevégzik még ma? Tudnak e életet adni a porrá lett kövekbe? Hiszen azok megégték! A ammóni Tóbijá pedig... ezt mondta: építsenek akárhogy, ha csak egy róka ugrik is rá, az is ledönti várfaluk köveit!” (3, 34—35. a masoretikus szöveg számozása szerint.)

A gúnyolódás és csúfolódás azonban csakhamar rosszindulatba, feneketlen dühbe fordul át. Szanballat és társai most már nem elégszenek meg az ócsárló szavakkal, hanem nyíltan fenyegetőzni kezdenek, a fenyegetőzésen túl pedig elhatározzák, hogy egyesült erővel megtámadják a várost, annak építőit. (4, 1—2.)

Nehemiás nem retten meg sem a fenyegetődzéstől, sem pedig a harci készülétek láttán. Nagy óvatossággal és bölcsességgel hozzálát, hogy megfelelő fogadtatásban részesítse a hívatlan vendégeket.

Embereit ellátja fegyverekkel. A falon dolgozók ettől a naptól egyik kezükben szerszámot, másik kezükben kardot, dárdát tartottak, hogy minden eshetőségre készen ellent tudjanak állni az esetleges támadásnak. S a védelmet szolgálta az is, hogy a lakosság egyik része állandó készültségben, talpig fegyverben, figyelte a város környékét övező dombokat, (4, 9—17. ismét a masoretikus szöveg számozása szerint.)

Az ellenség erre módszert változtat. Nehemiást előbb cselrel az Ónó völgyébe akarják csalni, de ez a próbálkozás még ötödszörré is kudarcba fullad. Hogy mi volt ezzel a tervük — ki tudja már? Meg akarták ölni? Ez a valószínű, de szerencsére nem érhatték el a céljukat.

Erre megint taktikát változtatnak. Jeruzsálemben akad egy megfizethető „látnok” — Semaja —, aki szavaival megrettenteni akarván a helytartót, azt tanácsolja neki, hogy ellenségei elől zárkózzék be a templomba. A templomba, ahová csak Isten tiszteletére lehet betérni!

Ez a terv is dugába dől. A helytartó átlát a szitán: tudja, hogy ha az ajánlott cselekedetet végrehajtaná, akkor ellenfelei széltében-hosszában elterjesztenék, hogy milyen gyáva, hogy milyen könnyen megretten, s minden gondolkodás nélkül visszautasítja a „jóindulatú” ajánlatot, tanácsot. (6. 1—14.)

Ötvenkét nap alatt (Josephus szerint 2 és fél év alatt s ez a valószínű) befejeződik a nagy mű: újra épen, kijavítva állnak a régen rombadőlt falak s ajtó zárja be a kapuk mélyedéseit. (6, 15.) Nem volt hát hiába a sok munka, a nagy tördelés, a nehézségek, az ellenség rosszindulata, fenyegetése ellenére a nép, a helytartó elérte kitűzött célját.

S most már hiába dühösködik Szanballat és kompániája az erős falak ellenében ő sem tehet semmit. Hogypedig a város éjszakai nyugalma ne zavarhassa meg avatatlan látogató: az építkezés befejezte után, naplementekor bezárják a kapukat és aztán se be, se ki. (7, 1—3.)

És hogy végképp ne legyen igazuk az okvetlenkedőknek, a gyűlölködőknek, eljött az „áldozás”, a városfalak felszentelésének napja is. (12, 27—43.)

A kellő méltósággal, ünnepélyességgel megtartott aktus után elkövetkeznek a szürke hétköznapok is. S ezeknek a hétköznapoknak is megvannak a maguk problémái, megoldatlan kérdései.

A város tágas falain belül kevés az ember. Az elmúlt másfél század ebben a vonatkozásban sem ment el nyomtalanul Jeruzsálem fölött. Kit elhurcoltak, kit fegyver ölt meg s sokan akadtak olyanok, is, akik jobbnak látták, hogy más vidékre, tájra vándoroljanak. Ezt a népszámlálás adatai is híven igazolják. (7, 5/a.)

Komoly, meglettkorú férfiak, a törzsek vezetői, gyűlnek össze, hogy sorsot vessenek: ki költözzék az ország lakói közül a majd néptelenné vált fővárosba. Minden törzs tíz embere közül egynek kell ezt a feladatot vállalni. (11, 1–2) S velük megszorodva élénkebben pezseg ennek a nagymúltú, nagyhírű városnak a mindennapi és ünnepi élete.

A belső reformok

Azért a városfal építésének befejezése után is akad éppen elég tennivaló, elég probléma. S ezeket is meg kellett oldani a lelkiismeretes helytartónak.

Az első tennivalók közé tartozott a normális élet biztosítása, annak rendszabályozása. Ezen a vonalon pedig éppen elég a tennivaló.

A zavartalan nyugalom biztosítása után jónéhány tehetősebb, vagyos ember azt gondolta, a nyugodt légkör egyet jelent azzal, hogy vagyosnát mások rovására még tovább szaporítsa. Ezek az emberek nem törődve azzal, hogy még nem is olyan régen egymásra utalva, ők maguk is éppúgy rettegetek az életükért, mint azok, akiknek a balszerencse csak nélkülözést, koldusbotot nyújtott. Sőt a legtöbbjük nem áttalotta rabszolgasorsba taszítani, kifizethetetlen adósságokba keverni a nép szegényebb rétegét, fittyet hányva az íratlan emberességi és az írott isteni törvényeknek.

S ebben az ügyben mutatta meg Nehemiás, hogy milyen indulat, miféle lélek lakozik benne. *Intézkedéseivel, szavaival nemcsak azt bizonyította be, hogy nemcsak bölcs államférfi, megfontolt szervező és vezető, hanem azt is, hogy szereti népének, fajtájának elesettjeit, törődik azok sorsával és szívén viseli gondjukat, bajukat.*

Amikor hírül veszi a gazdagok, a tehetősebbek embertelen cselekedeteit, azt hogy akadnak a városban és a vidéken, akik éheznek, nyomorognak és éhségükben, nyomorúságukban saját magukat, fiaikat és leányaikat adják el rabszolgának, előbb haragra gerjed. Aztán összegyűjtte az előljárókat és a főembereket ilyen szavakkal fordul feléjük: „Ti atyátokfiain uzsoráskodtok! — Mi tehetségünk szerint visszavásároltuk a zsidó atyánkfiait, akiket a pogány népeknek adtak el, ti ellenben el akarjátok adni atyátokfiain, hogy aztán nekünk adjátok el őket. — Hát nem akartok Istenünk félelmében járni, hogy egyszer már ne gyalázzanak bennünket a pogány népek, a mi ellenségeink? — Engedjük el, kérlek, ezt a tartozást!” (5, 8–9, 11.)

A kemény beszédnek, no meg Nehemiás vitathatatlan tekintélyének meg is van a hatása. Az ebben a bűnben ludasok kénytelenek esküvel mgigérni, hogy a helytartó utasítása szerint fognak cselekedni és mindenfajta tartozást elengednek adósaiknak. (5, 1–13.)

Nehemiás nagyfokú szociális érzékét bizonyítja a következő magatartása is. Az 5, 14–19-ig terjedő szakaszban nyugodt szívvel és lélekkel mondja el, hogy az idő alatt míg helytartói tisztét ellátta semmiféle adót, fizetést nem kapott és nem fogadott el a tartomány népétől. Sőt ezenfelül komoly anyagi áldozatot is hozott azért, hogy a város falai minél hamarabb megépüljenek, s nemcsak a maga, hanem kísérete és vendégei ellátásáról is maga gondoskodott. Kísérete tagjait pedig az építkezés rendelkezésére bocsátotta.

Úgy látszik, hogy nemcsak szájjal vallotta a felebarát szeretetéről szóló régi isteni parancsot, hanem a valóságban is megtartotta. Ez pedig még évszázadok múltán is tisztelendő s sokatmondó cselekedet volt

abban az időben, amikor világszerte két táborra: szabadokra és rabszolgákra oszlott az emberiség.

Ezzel a ténykedésével lassan le is járt az a tizenkét esztendő, amit mint a perzsa uralkodó megbízottjaként Jeruzsálemben eltöltött. Utolsó intézkedése vallásos jellegű. Beleegyezését adja arra, hogy a környező pogány népek tagjai ne mehessenek be a jeruzsálemi templomba és hogy megtisztítsák a várost a „keverék népektől”. (13, 1–3.)

A susai udvarban gyaníthatóan nem valami hosszú időt tölthetett el. Valószínűnek kell tartanunk, hogy csak néhány hónapot, esetleg egy esztendőt.

Hogy mi bírhatta rá a visszatérésre, azt nem tudjuk pontosan. Az az egy azonban bizonyos, hogy rövid távolléte alatt nem mentek rendben a dolgok, s talán éppen ez a tény kényszerítette arra, hogy újból elfoglalja régi helyét.

Nehemiás távollétében Eljásib – bizonyára tekintélyes pap – megengedte rokonának, a már sokat emlegetett Tóbíjának, hogy az eredetileg kultuszi célt szolgáló templomraktárba a maga holmijait elhelyezze.

A szűkszavú tudósítás nem ad biztos támpontot arranézve, hogy vajon miért dobatta ki később a helytartó az ott talált tárgyakat, de azt gyaníthatjuk, hogy nemcsak azért, mert ezt a kultikus szertartások megtiltották. Sokkal inkább kell arra gondolnunk, hogy Eljásib magatartásában kell keresnünk azt az okot, amiért Nehemiás ilyen „nagy dolgot csinált” az ügyből. (Nem lehetetlen az sem, hogy az egyre merevebb elkülönülési politikát folytató babiloni deportált körök elleni tiltakozásnak is volt némi része Eljásib magatartásában. (13, 4–9.)

A lévitáknak beszolgáltatandó tizedfizetés elrendelése mellett még két helytartói intézkedésről olvasunk a 13. fejezetben. Mindkét intézkedés azt sejteti, hogy éppen az előbb említett deportált körök befolyásával állunk szemben. Erre kell gondolnunk, mert Nehemiás előbbi működése alatt egy egészen más, türelmes egyéniség benyomását hagyta ránk.

Az első intézkedés a pihenőnap (szombatnap) vásár eltiltása. Ez pedig – akárhogy is nézzük a dolgot – nem árul el valami nagy megértést a valós körülményekkel kapcsolatban.

Mint más népeknél, úgy a zsidóságnál is, már ősidők óta a szombatnap jelentette a vásár napját. Ennek megvolt a maga oka és értelme. Ti. az, hogy a heti munka nem engedte meg a város lakóinak, hogy a munkanapon lássák el magukat a szükséges élelemmel, árucikkekkel. Ezért alakult ki az a rend, hogy pihenőnapon tartották meg a vásárt, amelyre eljöttek áruikkal a környékbeli pogány árusok, kereskedők is.

Éppen ez okok miatt nagy szociális érzéketlenségről tesz tanúbizonyságot a tiltó rendelkezés, amit még akkor is antiszociálisnak, enyhén szólva furcsának, kell mondanunk, ha vallásos mezben, kegyes megokolással adatott ki.

A másik rendelkezés még embertelenebbnek tűnik, mint az első. Én még akkor is annak tartom, hogy ha tudom az okát és a jelentőségét. Az idegen asszonyok kötelező elbocsátásáról van szó. Arról, hogy a zsidó férjeknek egyik napról a másikra el kellett küldeniök feleségeiket.

De ha már egyszer ez volt a helyzet, vajon nem lehetett volna valami más, humánusabb eljárást találni és nem olyat, ami a már említett Eljásib papnak az elűzésével fejeződött be?

Tény, ami tény: Nehemiás jónéhány atyjafiának látta el a baját akár úgy, hogy megverte, megtépte őket, akár pedig úgy, hogy elsza-

kította őket élettársuktól, feleségeiktől. De — amint már mondtunk — ez a rendelkezés már egy új irányzat megerősödését, egyre inkább uralomrajutását jelzi. Azét az irányzatét, amely lassan már nem elégedett meg azzal, hogy merev szabályaival a kultuszi életet, az istentiszteletet sivárrá, életidegenné tegye, hanem egyre inkább arra törekedett, hogy befolyását az élet minden területére kiterjessze. Ilyen körülmények között már nem sok keresnivalója van annak az embernek, aki királyi helytartóként elindulva teljesítette népe régi kívánságát: megépítette a főváros falait, viszonylagos rendet teremtett a falakon belül és minden vonatkozásban igyekezett emberséges lenni Isten és felebarátai előtt. S pontosan ezek azok a vonások, amelyek nagygyá tették ennek a maroknyi népnek hűséges fiát!

Esdrás

Vele mostohábban bánik a krónikás, mint nagy elődjével, mert jóval kevesebbet ír róla és a közölt adatokból sem tudunk alakjáról eléggé éleletes képet magunk elé állítani. Ennek ellenére mégis azt kell mondanunk, hogy személye sokkal fontosabb az író számára, mint Nehemiásé s ennek az okát abban kell keresnünk, hogy Esdrás volt az, aki munkásságával biztosította a papság vezető szerepét, a kultuszi élet elsődleges voltát. Az ő előtérbe helyezése már abból kiténik, hogy a krónikás nem retten vissza egy kisebbfokú hamisítástól sem — amint erről már beszélünk — és kronológiailag is előbbre helyezi Esdrás működését, mint ahogyan ez a valóságban volt.

Esdrás, Cádok családjából való pap, aki, mint Nehemiás, a deportációban született és itt is élte le életének nagyrészét. Minden valószínűség szerint I. Artaxerxész király hosszú uralkodásának végefelé kapja azt a megbízatást, hogy „a menny istenének törvényét” Jeruzsálembe vigye, ott azt bevezesse. (Amint már mondtunk: valószínűnek kell tartanunk, hogy Jeruzsálembe érkezése egybeesik Nehemiás újbóli visszatérésével.)

Megbízatásának, küldetésének előzményeiről, közelebbi céljáról, tartalmáról a 7, 11—26. szakasz ad felvilágosítást. (Az idézett szakasz már csak azért is jelentős, mert egyedül ezt az egyet fogadhatjuk el minden skrupulus nélkül hitelesnek Esdrás munkásságával kapcsolatban.)

A tirádás udvari nyelv köntösébe burkolt szavak arról tanúskodnak, hogy a perzsa uralkodó speciális feladattal bízta meg a „törvényben jártas írástudót”, „a menny Istene törvénye tudós összeíróját”, hogy „nézzen utána Júdának és Jeruzsálemnek Istene törvénye szerint” s, hogy „bírákat rendeljen az ítélőket, hogy ítélkezzenek az egész folyamontúli népen, mindazokan, akik tudják Istennek törvényét, azokat pedig, akik nem tudják, tanítsák”.

Mielőbb valamit is mondanánk meg kell állapítanunk a következőket, sem a Károli, sem pedig az újabb bibliafordítás nem adja vissza az eredeti szöveg nyelvi fordulatait. Esdrás neve mellett nemcsak a 7. fejezetben (7, 11. v.), hanem Neh 8, 1. 4. 9. 13., 12, 26. 36-ban is a „szófér” szó áll. Ezt fordítják a magyar szövegek az „írástudó”, „összeíró”, „törvénytudó” szavakkal. Ez pedig még akkor is helytelen, ha régi hagyomány szentesíti.

A „száfor” ige első jelentése: számlálni, megszámolni, utánszámolni. Majd átvitt értelemben ismertté tenni, elmesélni (innen a „széfer” könyv). Főnévi alakjában azokat a személyeket, ill. azt a foglalkozást jelöli meg, amelyek valamiféle kapcsolatban állnak az igében foglalt

tevékenységgel. Számlálni, elmesélni, könyveket írni, számadásokat vezetni pedig ebben a korban az írнокok szoktak. (Ezért is olvassuk az új fordításban a II. Krón 34, 13-ban: „íródeák”.) A szó még további jelentése: titkár. (II. Kir 12 11.. II. Krón 24, 11-ben az új fordítás szerint — kancellár.)

De, ha az előbbieket számításba is vesszük, akkor még mindig nem válik teljesen világossá a helyzet, mert az „Isten törvényének írнокa”, kifejezés még zavaróbb, mint az írástudó, összeíró stb. szavak. Rögtön világossá válik azonban, ha arra gondolunk, hogy a „szófér” szó az arámnnyelvű hivatalos szóhasználatban nemcsak írнокot jelent, hanem olyan hivatalnokot is, aki egy bizonyos ügygel (mondhatnók: ügyosztály) van megbízva. Éppen ezért Schaeder (Esra) nyomán bátran állíthatjuk, hogy Esdrás a „szófér” a zsidó ügyekkel megbízott ügyosztály titkárja”, vezetője volt, vagy ha így jobban tetszik, mint királyi megbízott került Jeruzsálembe.

Nem lehet semmi kétségünk afelől, hogy Esdrás a perzsa udvar hivatalnokaként kapta meg megbízatását: a törvények, a különböző rendszabályok bevezetésére. Hogy aztán ezek milyen jellegűek voltak, afelől se sokat kell gondolkodnunk. Nem kell töprengenünk, mert a 7,26-ban ezeket olvashatjuk: „Ha pedig valaki nem cselekszi Istened törvényét és a király törvényét, arra pontosan ki kell szabni az ítéletet: vagy halált, vagy száműzetést, jószágvesztést, vagy fogságot!”

Kibújt hát a szög a zsákból! Mert való igaz, hogy Esdrás feladata a vallásos jellegű előírások betartatása, de emellett ugyanakkor az uralkodó rendeleteinek is szigorú érvényt kell szereznie. A kettőt nem lehet elválasztani egymástól (27). Persze az utóbbiak teljesítéséről nem szól a krónikás már csak azért sem, mert ez nem tartozik a „profiljába”, de azért is hallgat róla, mert ezzel esetleg rossz színben tüntetheti fel a főhősét az érzékeny szemek és fülek előtt.

(Érdekes még megjegyeznünk azt, hogy Esdrás megbízatásának hatálya nemcsak Jeruzsálemre és környékére terjedt ki, hanem az egész „folyamontúli” népre. Persze naivság lenne azt mondani, hogy az Eufrátesen túli, egészen Egyiptomig terjedő roppant területre kell értenünk a folyamontúli kifejezést. Egyszerűen arról lehet szó, hogy az ezen a területen élő diaszpóra-zsidóság tartozott a rendelkezéseket betartani. Hogy ez mennyire így volt, arról majd az elefántinei leletekkel kapcsolatban szólnak.)

Esdrás — udvari hivatalnokhoz méltóan — meg is kapja a küldetéséhez szükséges erkölcsi és anyagi támogatást. Engedélyt kap arra, hogy magával vigye a hazatelepülni óhajtó papokat és lévítákat és feltehetően mindazokat, akik ezzel az engedéllyel élni óhajtottak.

Az erkölcsi támogatás mellől nem marad el az anyagi sem. Esdrás nemcsak arra kap engedélyt, hogy gyűjtést indítson a jeruzsálemi templom javára, hanem Artaxerxész parancsot is adott a helytartóságok kincstárainak, hogy ellenszolgáltatás nélkül bizonyos mennyiségű búzát, bort, olajat, és sőt adjanak át neki. Sőt az egyszeri segítség mellé még a papok, lévíták a templom személyzetének tagjai adómentességet is kaptak.

Sajnos, azt nem tudjuk megállapítani, hogy Esdrás miképpen, milyen körülmények között, milyen eredményekkel végezte be a küldetését. Néhány ténykedéséről ugyan hallunk valamit, de ezek a tudósítások nem állnak valami biztos lábon és az előzőekhez képest nem adnak sok újat a számunkra.

Eltekintve attól, hogy a már sokat emlegetett pontatlanságok megzavarták Esd és Néh könyvének idői sorrendjét, számolnunk kell azzal is, hogy bizonyos szövegrészek (pl. Neh 10, 2–28.) eredetileg nem tartoztak a könyvhöz s ugyanakkor bizonyosra kell vennünk bizonyos túlzásokat is. Mindezeket tekintetbe véve mégis azt kell mondanunk, hogy *Esdrás minden törekvése a különböző törvények szigorú megkövetelésére és betartására irányult.*

Ez tűnik ki abból is, hogy Jeruzsálembe érkezete után az első teendői közé tartozott, hogy az elszaporodott vegyesházasságok ügyét rendezze. (Ezt tette Nehemiás is és ezért kell arra gondolnunk, hogy együtt érkezettek meg a fővárosba.) A bőbeszédű tudósítás nagy részletességgel mondja el Esdrás megdöbbenését, hosszúlére eresztett imádságát és azt, hogy miképpen sikerült a papok segítsége mellett keresztülvinni az embertelen rendszabályt. A nép egy része ugyan meghökkenve és erős ellenkezéssel fogadja a vallásos körítéssel bejelentett követeléseket, de ellene bármit is tenni: ez nincs hatalmában s így — ha fogcsikorgatva is — kénytelen eleget tenni a parancsnak. (9–10. fejj.) (28)

Az igazi teátrális „nagyjelenet” azonban még hátra van. Mintha csak a Jósias korában megtalált deuteronomiumi törvénykönyv felolvasása utáni napok peregnének újra le szemünk előtt, úgy rendezi meg Esdrás a magával hozott törvénykönyv felolvasását és az azt követő lombsátor ünnepet. Az ünnepség fénypontja a „megállapodáskötés”. Hogy ez miféle csudabogár lehetett, arra nehéz lenne ma már válaszolni, de alighanem az, hogy a nép vezetői, nemkülönbön papjai kötelezték magukat a felolvasott törvények betartására. Tehát amolyan új „szövetségkötésről” lehetett szó, ami azonban sohasem maradt más, mint fenkölt jelenet, írott malaszt. Hogy az ilyesfajta „megállapodás” ellentmond az igazi hitnek és a valóban kegyes életnek, hogy az ilyesfajta egyoldalú „szövetségkötések” ellen annyi prófétai ígéhirdetés hangzott már el: az nem számított. Hol vannak már ők, és kik azok, akik hallgatnak reájuk? De ha el is hallgattak fenyegetően hangzik a múltból a szavuk „... ha nem hisztek, bizony meg nem maradtok!” (Ezs 7, 9.) (29)

Elmellőzve még egy sereg kérdést (30), végezetül próbáljuk meg összefoglalni, azt, amit Esdrásról tudunk:

Artaxerxész (I), udvari hivatalnok, belső bizalmasaként érkezett az új júdeai tartomány helytartói székhelyére. Ott már rendezett külső körülményekkel találkozott, hiszen Nehemiás, a tartomány újjászervezője, jó munkát végzett. Esdrásnak a belső élet rendezésének munkája jutott. A megbízatás kétirányú volta nyilvánvaló. Érvényt kellett szereznie a vallási előírásoknak éppúgy, mint az állami jellegű törvényeknek s mindkét feladatra az uralkodó jóváhagyása alapján vállalkozhatott.

Ez utóbbi tény még egy utolsó kérdést vethet fel előttünk: a judeai tartomány és Jeruzsálem különleges földrajzi fekvésén és stratégiai fontosságán túl mi vezethette a perzsa uralkodót abban, hogy törődjék a zsidóság sorsával?

Ennek okát — minden valószínűség szerint — a király környezetében élő vezető deportált körök nagyarányú befolyásával kell magyaráznunk. Könnyen elképzelhetjük, hogy az uralkodó udvarban akadt nem is egy olyan zsidó, aki valamilyen oknál fogva a tanácsadó szerepét töltötte be, és, aki ezt a szerepét a saját népe számára ki is használta. (Ne felejtjük el, hogy Nehemiás pohárnok volt, amely rang, beosztás ebből az időben csak a legmegbízhatóbbak számára volt elérhető. De a deportált körök

előkelő helyzetéről beszél a jóval később keletkezett Eszter könyve is.) (31)

Ugyanakkor a deportációban maradó körök — és ez ami elgondolkoztató — az így szerzett tekintélyüket arra használták fel, hogy a maguk álláspontját ráerőszakolják az otthon maradt, az időközben hazatért és a diasporában élő honfitársaikra. Az uralkodóval a hátuk mögött ezt könnyen meg is teheték. S végeredményben ezeknek a köröknek köszönhetette a papság is a maga vezető szerepét, az állami és társadalmi életet egyaránt átfogó hatalmát.

Eszdrás ennek a hatalmi irányzatnak a megtestesítőjeként kapja meg azt a tiszteletet, tekintélyt, amely még évszázadok múltán is különleges helyet biztosít számára a zsidóság nagyjai között.

Az egészben csak az a szomorú: az így kialakult szituációban, a prófétai vallásosság szétzúzása után nem beszélhetünk többé Izráelről. Az új keretek között számára már nem volt sem hely, sem életlehetőség. Krisztusnak kellett eljönnie, hogy a néhányak lelke mélyén szunnyadó parázs, Isten országa eljövételének reménysége lángra lobbanjon.

(Folytatjuk)

Vámos József

Luther hitvallási irata: A Schmalkaldeni Cikkek, Luther: Kis Kátéja, Luther: Nagy Kátéja tanításait tartalmazza

AZ EVANGÉLIKUS EGYHÁZ HITVALLÁSI IRATAI

II. kötet

Kapható a Sajtóosztályon

Budapest, VIII.,
Puskin utca 12. I. em.

Ára: 45,— forint

Az egyetemes keresztyén hitvallások. Az Ágostai Hitvallás, Az Ágostai Hitvallás Apológiája tanításait tartalmazza

AZ EVANGÉLIKUS EGYHÁZ HITVALLÁSI IRATAI

I. kötet

Kapható a Sajtóosztályon

Budapest, VIII.,
Puskin utca 12. I. em.

Ára: 45,— forint

Egymás között

Az utolsó játszma — Írás a naptárlapokon

— Részletek egy lelkipásztor naplójából —

Jelenések 1, 8.

ŐEV ESTÉJÉN

Fekete, iromba kő az idő ezen az éjszakám. És fáradt, didergő vándor az ember, aki fázva és félve hallgatja az alkonyati harangszót, mint egy halott esztendő messzi temetési énekét. Ma este sokan visszanéznek az elszállt esztendő ködbe vesző útjára, hogy újra végigörüljék, sírják és éljék ennek az esztendőnek rólunk lepattanó és soha vissza nem térő perceit. Ma este majdnem mindenki olyan, akinek szemébe fú az elmúlás és reszkető szemmel nézi a haladó esztendőben önmagát és az esztendő legelső pislogó pillanatait, amelyek megborzongtatják a szívét.

Már az a tény, hogy itt vagyunk, hogy megmaradtunk, könnyeinkkel és bűneinkkel, örömeinkkel és reménységeinkkel, elég ahhoz, hogy a hívók sírva siessenek odaroskadni az oltár elé, megkeresni és megcsókolni Istennek a kezét, aki kegyesen és kegyelmesen ebben az évben is továbbforgatta az életünk könyvét.

Sokan azt hiszik, hogy ez az éjszaka olyan, mint egy tengerparti búcsúzás: egy csók, egy intés, egy imádság valakihez, aki elmegy. Aztán mindenki megy haza aludni, emlékezni, vagy mulatni. Pedig ez az éjszaka templom: komor falai között a halál ajkán maga az élő Isten prédikál...

1.

Ennek a prédikációnak az az első szava, hogy az *életnek vége van egyszer*. Az életünk egyszer elmúlik!

Elmúlik benne az öröm. Minden kacagásnak van egy sírása: a görgöngy, ami az öröm sírjára hull. Miért töröd magad, nem látod, hogy hőemberbe vagy szerelmes és délibábokat ölelgetsz? Elmúlik benne a fájdalom is. Minden sírásnak van valahol egy bölcsője, amiben elringat a holnap, vagy a halál. Elmúlik benne a fiatalságod, a játékos és a boldogságod. Nem látod, hogy lassan öregnek, árvának, koldusnak karcol az idő.

Fézt ma nem is azt kérdezem tőled, hogy ebben az esztendőben hányszor örültél, vagy hányszor sírtál. Nem a gyöngyeidre vagyok kíváncsi és nem is a könnyeidre, hanem arra, hogy szereztél-e, kaptál-e valamit, ami megmarad néked, aminek nincs vége, aminek nem árt az idő. Vajon van-e valamid, amit mámoros, vagy imádkozó karjaid továbbvisznek suhanó esztendők parányi pallóin az Isten elébe?!

Az életnek vége van egyszer, ez azt is jelenti, hogy az élet egyszeri!
 Dolgozat, amit többé nem lehet kijavítani. Út, amiről nem lehet többé visszatérni. Nincs újrakezdés és nincs jóvátétel. Az idő, az alkalom mindig egyszeri és visszahozhatatlan. Olyan, mint a pillangók mámora: rádmosolyog és meghal. Megszületünk és fehér, tiszta füzetet szorongat a kezünk. Valaki mindennap kitép belőle egy lapot, valahol odairsz egy utolsó sort és vége. Elfogyott az irkád — ez a halál!

S mert egyszeri az élet, fontos is!

Nem mindegy, hogy mit írsz reá a fehér lapokra, ajándékba kapott napokra. Egyszer visszaolvassák neked a szavaidat. Az élet is, az Isten is! Amit itt mondasz el, attól függ a holnapod. De amit az Égbe kiáltasz el, vagy sóhajtasz el, attól függ az örökkévalóságod. Ezért nem mindegy, hogy mit csinálsz vele, hogy ki vagy: tétlen, vagy munkás, szent, vagy bűnös, porszem, vagy lélek.

Az életnek vége van egyszer, tehát az élet sürgős!

Sietni kell! Sylvester éjszakája mindig fekete felkiáltójel. Egy esztendő elmúlt, elszállt, elveszett. Sietni kell! Egy évvel megint közelebb vagy egy égi mondat utolsó szavához.

Ezen az estén minden hívőnek meg kell hallania, hogy sietni kell Isten felé, mert — *Isten a vég!*

Sokan tévedésben vannak efelől. Azt hiszik, hogy a vég valami csendes elmúlás, vagy szelíd eltűnés a semmiben. Azt hiszik, hogy a vég valami örök nyugalom és ilyenkor az emberrel nem történik más, mint fáradt fejét odahajtja az örök álom betakaró és feledtető ölébe.

Mintha az élet valami nagy sakk-játék lenne. És amikor a játéknak vége van, elcsöndesedik az izgalom és emberi arcok — mozdulatlan sakkfigurák — egymás mellé kerülnek a sötét dobozban, a felejtés fiókjába. Ó, nem! A halál, a vég, nem fekete pont, ami után nem következik semmi — mondja a mi hitünk. A halál nem befejezi a mondatot, hanem csak gondolatjel két olyan mondat között, aminek első részét mi emberek mondjuk el, a másikat Isten mondja el.

Isten a vég. Mindnyájan Hozzá és Elébe kerülünk. Isten a vég. Ó van ott minden szó, minden mozdulat, minden gondolat és minden esztendő határára. Akár látjuk, akár nem, ott van Ó. Az életnek nagy mondatát is Ó fejezi be. Ó mondja el. Vajon, mit fog mondani? Ez után a mai éjszaka után, ennek az esztendőnek a végén és a halálunk óráján?

Isten a vég, ez azt is jelenti, hogy a vég közel van hozzánk. Milyen jó ma este arra emlékezni, hogy eddig még nem lett végünk. Milyen jó ma este arra emlékezni, hogy Isten hosszútűró és kegyelmes volt hozzánk: még engedett néhány szót írni és megengedi, hogy egy esztendőt újra hozzáírjunk az életünk könyvéhez.

De ne legyünk vakmerőek és könnyelműek. Egyszer a kegyelem órája is megáll a szívünkön.

Sylvester éjszakáján megkondul a harangszó, hogy temessen egy esztendőt. De ez a harangszó prédikálni is fog. Arról, hogy az élet nem

hajnalok sorozata, hanem a kegyelem kezével meghosszabbított utolsó pillanatok, utolsó szavak és utolsó esztendők...

Ha tudnád, melyik a tiéd, melyik az utolsó perced, napod, vagy esztendőd, mennyire másképp viselkednél!

Milyen más lennél magadhoz, az emberekhez, az Istenhez.

Sylvester éjszakáján sokan megállnak tétován az emberek közül és csendben megkérdik: merre?!

Milyen jó, hogy Jézus ezen az éjszakán is előttünk áll és hív: — erre! Milyen jó, hogy nagy kérdésünkre ezen az éjszakán is felel:

„En vagyok az Út!...”

Írás a naptárlapokon

1. Mózes 17, 1.

ÚJÉV ÜNNEPÉN

Az esztendő első napjaiban valahogy úgy érzi magát az ember, mint az utcára kilépő, tapogatózó botjában bizakodó, mégis bizonytalan vak ember. Nem lát semmit és nem tudja, hogy mi vár reája az ismeretlen úton. A szíve nyugtalanul ver, amikor megteszi az első lépéseket: vajon elérkezik-e a céljához. Nem éri-e valami szerencsétlenség az úton, hiszen veszélyek árja között lépeget a zajló áradatban. Félénken és óvatosan lép, hátha valaki véletlenül fellöki, vagy eltéved az ismeretlen utcákon.

4.

Az esztendő első napján bizony megdobog az ember szíve is. Milyen sokan kérdezik ilyenkor: *hová megyünk ebben az esztendőben?!*

Öröm, vagy bánat felé? Boldogság, vagy boldogtalanság felé? Valaki egyszer vásárolt egy naptárt és remegő ujjakkal kezdte lapozni a lapjait. Közben szorongva és nyugtalanul arra gondolt, hogy mi lesz vele akkor, ha valami baj éri, ha valamit elveszít. Idegesen álltak meg az ujjai egy-egy lapnál; jaj, hátha itt elveszítem az egészségemet. Jaj, hátha itt elveszítem azt, akit legjobban szeretek? Jaj, hátha itt talán meghalok. Rémülten tette le az asztalra a naptárt.

Valljuk be őszintén, hogy Újesztendő első napján az új naptár forgatásakor nekünk is van ilyen szorongásunk, ilyen nyugtalanságunk. Pedig a hívő ember nem így veszi a naptárt a kezébe!!

A hívő ember nem avatkozik abba, ami nem az ő dolga. Isten úgy akarta, hogy homály takarja be a holnapot. Isten úgy akarta, hogy ne kutassuk a jövő ismeretlen arcát, hanem elégedjünk meg az Ő ismerős arcával. Atyai arcával!

Ezért van az, hogy a hívő ember a lélek láthatatlan soraival írja minden naptári napra: Velünk az Isten!

2.

S ha már kérdezek is valamit, ezt kérdezem: vajon *ebben az esztendőben sikerül-e közelebb kerülnöm* ahhoz az Istenhez, akinek mindenható kezében van az életem?

Vajon ebben az esztendőben sikerül-e közelebb kerülnöm a Kereszt-hez, hogy több legyen bennem a krisztusi lélek, amelyik az alázat és a bűnbánat csendes napjain Isten felé fordítja emberi arcomat.

Vajon ebben az esztendőben sikerül-e közelebb kerülnöm az emberekhez szeretetben és szolgálatban, hogy több legyen körülöttem a békesség és boldog hajlékokban több legyen a hálaadó imádság.

Vajon ebben az esztendőben sikerül-e közelebb kerülnöm az Isten iránti engedelmességhez és az egész világ nagy sorskérdéseinek felelősségéhez és az élet biztosításának nagy emberi erőfeszítéséhez.

3.

A harmadik kérdésünk *az útnak és az erőnek a kérdése*. Valaki egyszer azt mondotta, hogy minden emberi élet sorsa azon fordul meg, hogy látja-e a jó utat és van-e ereje végigmenni a meglátott úton?

Nekünk, az Isten gyermekeinek az a boldog hitünk, hogy Isten adja az induláshoz az erőt és Ő adja az Újévhez a programot. Mindezt Isten szavából és Igéjéből kapjuk mindennap.

Hitünk szerint Isten szavai vannak felírva a naptárunk minden lapjára. Az Ő szavai kísérik, amikor munkából jössz, vagy munkába mégy. Amikor örömtől dalol a szíved és amikor valamelyik összetörött álmodat siratod. Meg fogja találni a szót mindig Hozzád, amikor a kenyeret, az üdvösséget, vagy a szeretetet kívánja meg a szíved. Csak járj előtte sokat. Templomi oltárnál és a hit szívbéli tűzhelyénél. Csak hallja a hangodat, amikor fáradt estéken Isten ölébe hajtjuk imádkozva a fejünket. Csak járj előtte szeretetben, hitben, irgalomban és szolgálatban. Majd meglátod, milyen jó lesz tudni, hogy ismeretlen úton is utánad jön az Isten.

Hívó emberek így veszik kezükbe a naptárt és így indulnak neki a Holnapnak Tőle kérve a Holnapot és Neki köszönve meg minden pillanatot.

Ez a mi nyugalmunk és bizodalunk, jókedvünk és reménységünk, kitárt szívünk és kinyújtott testvérkezünk, békességünk és szolgálatra odaadott életünk, hogy ma és mindig munkában és pihenésben, örömben és bánatban, kézbe vett új naptárunk minden napján – utánunk jön az Isten!

Friedrich Lajos

Gerald Götting: Der Christ sagt JA zum Sozialismus

(Union Verlag Berlin, 1260)

Gerald Götting

a Német Demokratikus Köztársaságban a Christlich-Demokratische Union (CDU, Keresztény-Demokrata Unió) főtitkára. Halle an der Saaleben született 1923-ban. A hallei Martin Luther Egyetemen tanult. A második világháború után a demokratikus Németország haladó erőivel együtt jelentősen hozzájárult a politikai és egyházpolitikai helyzet új alakulásához mind a CDU, mind a Népfront Mozgalom keretében. Az első években a Népi Tanács és az ideiglenes Népi Kamara vezetőségének tagja lett és 1948-ig a Népi Kamara elnökhelyettese volt. A CDU főtitkára 1949 óta. A Nemzeti Front Tanácsának, a Német Béke Tanácsnak és a Német-Szovjet Baráti Társaságnak elnökségi tagja. Egész sor jelentős kitüntetésnek birtokosa. Megnyerő egyéniség, sokoldalú képzettség, nagy olvasottság, páratlan munkabírás és körültekintés jellemzi. Írásaiiban és beszédeiben egyszerű, világos és meggyőző.

Az Union Verlag

kiadta az 1952. és 1959. évek között tartott beszédeinek és cikkeinek válogatott gyűjteményét. A gyűjtemény címe a fenti: „A keresztény ember IGEN-t mond a szocializmusra”.

A könyv teljes tartalma röviden összefoglalva: *a keresztény ember egzisztenciája a szocializmusban*. A főtéma különböző variációkban jelenkezik. Közben megismerjük a CDU szellemi kialakulásának történetét s ebben olyan nagy egyéniségek szerepét, mint Otto Nuschke, a CDU éveken keresztüli elnöke volt. Analizálja az antifasizmus, az antimilitarizmus, az új demokrácia lényegét, a demokratikus erők együttműködésének lehetőségét, a békéért való küzdelem fontosságát és abban az egyház szolgálatát. Vázolja a történelmi átalakulás szükségszerűségét, elkerülhetetlenségét és annak következményeit, az egyház viszonyát a polgári és a szocialista társadalomhoz. Az egyház kísértéseit a restaurációs törekvésekben és adott helyzetét az új, szocialista társadalomban és így tovább.

A cikkek és beszédek számtalan sorában sehol nem találunk próbálkozást arra, hogy Gerald Götting valamiképpen új „keresztény társadalompolitikai ideológia”-t formulázzon és arra sem tesz kísérletet, hogy összhangba hozza a marxista elméletet a keresztény tanításokkal. Helyesen jegyezte meg a nálunk is jól ismert újságíró, Günther Wirth, a könyvről

írt méltatásában: a szerző a keresztyén ember azon politikai és szellemi indítóokainak vet alapot, amelyek arra készítetik, hogy — hitének követelevelével egybehangzóan — minden erejét a béke megnyerésére és a szocializmus győzelméhez használja fel.

A könyvből csak azokat a sorokat emelem ki, amelyek általános tartalmúak és nekünk is különösen tanulságosak. Nem bocsátkozom kritikába se, egyrészt azért, mert a német események, különösen az egyháziak mások, mint másutt, van is bizonyos távolság közöttünk, másrészt mert Gerald Götting általában a politikus keresztyén ember hangján szólalt meg s nem a teológus kifejezéseivel. *Négy pontban foglalható össze alapállásfoglalása.* 1. Az igazi demokrácia kialakulásának lehetősége a Szovjetunió történelmi fellépésével következett be. 2. A politikai, társadalmi, gazdasági, kulturális kérdésekben és magában az ország kormányzásában előnyt ad a munkás-pártoknak a vallásos jellegű, keresztyén-keresztény-szocialista pártok között. 3. Keresztyének és nem-keresztyének együttes állásfoglalásának tartalmát a békéért való küzdelemben, a mindenféle hidegháború megszüntetésében, a lefegyverzésben és az atommal való háborús kísérletek leállításában jelöli meg. 4. Döntőnek tartja a keresztyén realizmus és humánus érvényesülését az Istentől kapott felelősség alapján a felebaráti szeretet gyakorlásával.

A közös kutatás

és eredményekre való eljutás tényei bontakoznak ki Gerald Götting írásbeli megnyilatkozásaiból. Ismeri és idézi a magyar és csehszlovák teológusok állásfoglalásait. Ez a tény is mutatja, hogy az elmúlt évtizedben — a nyugati keresztyénség meg-nem-értése mellett — mennyire termékeny volt a tusakodás, a teológiai tisztázódás, az új, biztos út meghatározása. A kialakult együttműködés sokban segítette német testvéreinket. Hozzá lehet tenni: mindig többen vannak már azok a nyugati protestáns teológusok is, akik a közös igazság szolgálatába állottak bizonyoságtevésükkel.

Az alábbiakban — ha nem is idézőjelben, mégis szó szerint — szóljon meg a szerző.

Béke

Miután számtalan keresztyén ember a 19. század szociális kérdéseiben keserű kudarcot vallott, századunk döntő kérdésében, az atomháború vagy béke kérdésében nem lehet sem hibás döntésre jutni, sem a felelősség elől kitérni. *Atomháború és Biblia nem egyeztethető össze!* Mint keresztyén demokratáknak helyesen kell felismernünk az időadta feladatokat és erőket s minden képességünket azok megvalósítására kell fordítanunk. Csak így állhatunk meg a történelem Ura előtt!

Az az egyház, amely a népben erősen gyökerezik, amely életközeli és amely a nép sorskérdéseivel szemben nyitottszívű. Csak így őrizheti meg magát a megkövesedéstől. „*A nép sorsa, béke vagy háború, az egyház sorsa is. Ezért kell egyháznak és népnek a közös utat megtalálnia.*” (Otto Nuschke.)

Itt az ideje annak, hogy az egyház kilépjen hallgatásából. El kell hagynia a várakozás álláspontját. Nem elegendő már, hogy belső egyházi helyiségekben találjuk meg és hirdessük a megtérés szavait — ezeknek a szavaknak a nyilvánosság előtt kell hangozniuk és annak a népnek, amelynek számára az egyház erkölcsi hatalmat jelent, utat kell mutatniuk.

A világ nagykorúsága

Az evangélikus teológus, *Bonhoeffer* és a katolikus jezsuita páter, *Delp*, akiket a fasiszták öltek meg, röviddel haláluk előtt felismerték, hogy a világ nagykorúvá lett. Ezt a folyamatot szakszerű józansággal állapították meg, talán valamelyes eltitkolt sajnálkozással, de azzal az előítélet és szándék nélkül, hogy ezt a folyamatot erőszakkal akadályozzák vagy visszafordítsák. Ez a nagykorú s vallástalan világ... normális állapot, amellyel Krisztus is szembenállott... Az a normális éghajlat, amelyben keresztyén embereknek mozogniuk kell, nem vallásos éghajlat tehát. Abban a társadalmi térben, amelyben a szocializmus felépül, ilyen világias az éghajlat. *De ebben a térben is élhetünk és dolgozhatunk keresztyén módon*, ha csak nem tesszük vakokká magunkat.

A keresztyén egzisztencia számára nem az a döntő, hogy az a társadalmi rend, amelyben a keresztyén ember él, keresztyénnek nyilatkoztatja ki magát. *A keresztyén hit nincsen társadalmi rendhez kötve*, ahogyan azt már sokan megállapították. Mi nem állítjuk azt, hogy az új társadalmi rend keresztyénibb, mint a régi.

Egész egyszerűen tudjuk, hogy a keresztyének az NDK-ban éppen olyan kérdések előtt állanak, mint bárhol másutt, de ugyanaz az Uruk, aki minden keresztyénnek Ura az egész világon.

Annak a végleges elismerése, amit mi világosan, józanul és kérelhetetlenül mondogatunk a politikai fejlődés elemzéseként, azért nehéz, mert széles keresztyén körök ismételten visszatérnek ahhoz a meghatározott ideológiai rendszerhez és társadalmi elmélethez, amelyekhez régől fogva kötöttek.

A keresztyén demokraták elszakadtak attól a konzervatív-polgári elképzeléstől, hogy a keresztyénség és a polgári rend felodhatatlan szellemi és társadalmi egységet képeznek.

Viszont *a keresztyénség lényege: béke- és testvérszeretet, a politikai felelősségben való osztozás az atomkorszakban és az együttműködés.*

Várady Lajos

KARÁCSONYFA, KERESZTFA, KAPUFA...

Isten testet öltött nemcsak egy karácsonyi Gyermekearcban, hanem Krisztus megváltó arcában. Így lett a Krisztus keresztje Isten legdrágább és örök Karácsonyfája. Aki egyszer ide érkezik el, az kapja a legnagyobb karácsonyi ajándékot: Isten neki adja önmagát. A keresztfa így lett Isten otthonának a kapufája: aki ide érkezett, hazaérkezett. És így lett a keresztfa a békesség fája: aki ide érkezett, a kibékült Istennel találkozik és minden emberben testvéreére talál.

(Lelkipásztor)

12 nap a reformáció országában

A történelemből, az irodalomból és a művészetből ismertük már Németországot. *Goethe, Schiller, Thomas Mann, Luther* népe és országa így, közvetve ismertette meg magát velünk s mi megszerettük. Később – 15–20 évvel ezelőtt egy másik Németországot is meg kellett ismernünk: a militarizmus, a háború, a pusztítás, a KZ-lágerek országát. Ezt a Németországot nem szerettük. De ezt az országot tapasztalatból ismertük, a másikat csak közvetve.

Most az igazi Németországot is megismerhettük tapasztalatból. A béke és a jövő országát, *Goethe, Schiller, Thomas Mann* és *Luther* örökségének továbbvivőjét. Este léptük át a határt. Esett az eső. Az Elba völgyében csak árnyékok kísérték vonatunkat. Aztán kivilágosodott az ég alja: *Drezdához* közeledeztünk. A város ünnepi fényben csillogott. A köztársaság napját ünnepelték szerte a Német Demokratikus Köztársaságban, az első békés német állam, a munkások és parasztok országának tizenegy esztendő évfordulóját. A *drezdai városháza tornyán* ezernyi lámpa. A pályaudvar homlokán tábla: *11 éves az NDK – 11 éve harcolunk a békéért*. Barátok közé érkeztünk, az igazi Németországba, ahol a jövőt építik a békét akarják.

Berlin

Este: végtelennek tűnő széles utakon közeledünk szállásunk felé. Az *Ostbahnhof* környéke, a *Schönhauser Allée* fényárban úszik. Aztán keskeny utcák, gyérebb világítás: *Pankow*, az egyik északkeleti kerület. Az úttest felett száguld az *S-Bahn*. Parkok, fák, *Pankow* kertváros.

Másnap délelőtt a *NEUE ZEIT* szerkesztőségébe megyünk. *Stadtzentrum, Zimmerstrasse*. A sarkon tábla: 100 méter után kontroll. Rendőr tiszteleg. Amott már a nyugati zóna.

Egy épület, rom, megint egy épület, aztán sok rom. Berlin belvárosa még ma sem épült fel teljesen. Kissé feljebb, az *Unter der Linden* két oldalán – mondják – tavaly még emeletmagasan álltak a romok. Ott volt valaha a *Reichskanzlei*, *Hitler* barlangja.

A *Brandenburgi kapun* túl: Nyugat-Berlin. Messzebb, két oldalt, két toronyház látszik. A *Grunewald*-ban amerikai katonák gyakorlatoznak. Az *S-Bahn* egyik állomásán valamelyik este a nyugat-berlini rendőrség randalírozott.

Nem árt megállni a *Stadtzentrum* romjai mellett és emlékezni. Okulni.

Grüber prédikál

Vasárnap St. Marienkirche. Útközben megnézzük a Rote Rathaus épületét, a Humboldt-egyetemet, a fasizmus mártírjainak emlékművét, a Staatsoper-t, a romos dómot.

A templomban egyházzenei hangverseny. Milyen szépen, ritmikusan éneklék Luther dallamait!

Grüber prédikál. Kis szerencsével *Dibeliust* hallhattuk volna. Minden hónap egyik vasárnapján ő prédikál. Ma rajta lett volna a sor, de még nem jött vissza a Szentföldről. Érdekes lenne őt hallani. Mondják, gyakran beszél a „régii jó idők”-ről. Amikor egyszer Isten kegyelméről prédikált, keserűen legyintett és azt mondta: Mennyivel könnyebben megmagyaráznám, mi a kegyelem, ha még császárság lenne Németországban! Ófelsége kegyelmet gyakorolt – mindenki tudta, mit jelent ez. De, sajnos, elmúlt már ez a világ – mondta.

Hála Istennek, elmúlt.

Grüber prédikál. Magas, ősz, tiszteletet parancsoló külsejű. Keveset tudok róla: a hitlerizmus alatt az üldözötteket mentette, később az NDK-kormányja mellett a protestáns egyházak teljhatalmú megbízottja volt.

Mostanában az egyetemen előadássorozatot tartott az antiszemitizmusról. Kifejtette, véleménye szerint miért volt oly erős a németiség antiszemitizmusa. A zsidóság hite szerint Isten választott népe: hogyan tűrhette volna ezt a nagy rivális, a német nép, amely legalább ugyanolyan erősen hitte, hogy ő a választott nép, a legválasztottabb.

Most arról prédikál, hogy Isten napjainkban is kegyelmes. Hogy Isten népének jobb jövőt kell építeni. Felelősen a világ sorsáért.

Istentisztelet után kezét szorítunk. Magyar barátait emlegeti s hogy, sajnos, nem ismeri szép országunkat. Aztán rábíz a templom lelkészére. Körbeme gyünk a 700 éves épületben: látjuk a 300 éves szószéket, az 1437-ből való keresztelomedencét, a bejárat falon az 1484-ben festett haláltánc-freskót.

Pergamon Múzeum

A Spree egyik szigetén múzeum múzeum mellett. Csak egyre futja a kurta időből, a legnevesebbre. A Pergamon-múzeumban a keleti kultúrák ezer emléke. Végül a nagyteremben a pergamoni templom teljes főbejárata, rekonstruáltan, de nagyobbreszt eredeti kövekből.

Békegyűlés Cottbusban

Egy modern szálloda különtermében békegyűlésre jöttek össze a környékbeli lelkészek. *Funke* szuperintendens a Prágai Keresztyén Békekonferenciára legutóbbi üléséről tart hosszú, érdekes beszámolót. Hozzászólások: mit tegyünk, hogy eredményes legyen a békéért vívott küzdelem? Van, aki a múlt bűnéről beszél, más arról az aggodalomról, amely a Németországgal szomszédos népek szívében él, mert a német militarizmus Nyugat-Németországban még nem veszett ki. *Bassarack* berlini lelkész, az Evangélikus Akadémia igazgatója, annak idején a Bekennende Kirche egyik vezetője, meggyőző szavakkal fejtegeti: őszintén össze kell fogni mindenkinek a béke érdekében. Szóra kérnek: elmondom, hogy a mi népünk is békét akar és örülünk, hogy sok becsületes német ember ugyanezért küzd. „A jövő előtt kell ajtót nyitnunk s a háborút örökké kívül kell rekeszteniünk” – idéz másnap a CDU itteni lapja, a *Märkische Union*.

Spreewald

Szigetvilág. Nemcsak azért, mert a Spree — útban Berlin felé — sok-sok ágra szakad és egy 45 km hosszú, 15 km széles területen, 500 km hosszú 360 folyócskájával szigetek százait öleli körül. Szigetvilág ez, egy darab régi természet. A folyócskák fölé fűzek hajolnak, a szigetkéken buja növényzet. A fő közlekedési eszköz a ladik, amelyet hosszú bottal taszítanak odább.

S szigetvilág, mert itt szorbok laknak, egy kicsiny szláv nemzetiség. Németül beszélnek, de kísérlőknek tolmácsolnia kell a ladikos bácsi szavait, mert szlávos tájszólását bizony nem értjük.

Mintha mesében járnánk, vagyis mesében csónakáznánk. Csend van. Gyönyörű!

Ravensbrück

Félórás kitérő, útban Rostock felé.

92 ezer asszonyt és gyermeket pusztítottak itt el. S ez „kis” KZ-láger volt. A bejáratnál Anna Seghers kőbe vésett sorai fogadnak: ők életüket áldozták, hogy mi élhessünk. A tó partján — gyönyörű vidék! — égre magasodó emlékmű kiált az égre 92 ezer halottért. Mintha Pieta lenne: vékony, aszott asszonyalak tart ólében egy még soványabbra aszott, élettelen asszonytestet.

Háttérben hosszú fal, rajta országok nevei. Jelképes sír. Balról szűk folyosó. Előtte tábla. Itt állították sorba a kivégzendőket, hogy takarékosan, egy golyóval többet is tarkónlóhessenek.

Krematórium. Kis épület, előtte örökmécs. Odabent három kemence. Nyílásuk mellett koszorúk. Némán állunk a szörnyű emlék előtt.

Múzeum. Hans Grotewohl mérnök, a miniszterelnök fia építette. Az emlékműveket Prof. W. Lammert szobrász alkotta. De ez lélekbe-markolóbb emlék: fényképek a falon, fogkefe szárából, foggal kivájt kis ajándéktárgyak, a foglyok ruhái, írása, névsora. És egy életbenmaradt: fásult hangon magyarázza: kétszázezren voltunk. Eleinte örültünk, hogy ilyen szép helyre kerültünk. Mind kevesebbet kaptunk enni. Csoda, hogy életben maradtunk.

És csoda, hogy még mindig akadnak, akik nem okultak ebből a szörnyű emlékből.

Warnemünde

Épp csak megebédelünk Rostockban, máris sietünk tovább. Warnemünde — a tenger. Valahol messze, a látóhatár szélén cérnavékony sziluett: tengerjáró hajó. Hátunk mögött az új kikötő. Hónapokkal a határidő előtt elkészült az első építési szakasz. Révhajócska zakatol mellettünk. Amerre látunk, óriási daruk, dokkok. És előre a végtelen tenger. Csendes. Kicsit szemrehányón kérdezzük: hol vannak tornyos hullámaid?

Leszaladunk a strandra, belemarkolunk a homokba, kezünket a vízbe mártjuk.

Meguzsonnázunk a tengerészklubban. Ez a neve, de bárki előtt nyitva áll. Modern, finom. Valaha Warnemündében nyaralt a mecklenburgi felső tízezer, az haute volée. Most egy gyönyörű épületre nézünk: munkások legényszállása. Milyenek az üdülők, ha a legényszállás ilyen szép? Megláthatjuk: a szállodai szoba ultramodern, alacsony bútorokkal. beépített szekrénnel, rádióval és telefontal.

Esteledik: kigyullad a világítótorny. Messze, a sötét tenger szélén társának villódzó fénye felelget sugarának. Arrafelé van Dánia. A rostockiak gyakran találkoznak más országbeliekkel, finnekkal, svédekkel, dánokkal, lengyelekkel, nyugatnémetekkel. De a békéről beszélnek velük s megértik egymást.

Színház

A nemzetközi kapcsolatok egyik erőteljes mozgatója a színház. Sokat vendégeskedik nyugaton. Fesztiváljain más országok színházai, művészei is fellépnek.

— A színház politikai erő — mondja az intendáns helyettese. Figyelemre méltó, bár nem meglepő: éppen ez a színház tudta a legerősebb kapcsolatokat kiépíteni Nyugat-Németország felé, ez, amely valóban nagyon komolyan veszi, hogy a színház politikai erő.

Este egy rostocki szerző új darabját látjuk: *Ház az árnyékban*. Egy nyugatnémet orvos története, akit munkája az atomfegyver-kísérletek elleni küzdelemre készített. A prospektusban olvassuk, hogy Nyugaton valóban él egy ilyen orvos, *Schweitzer* Albert barátja. Valóban megtörtént, amiről a dráma szól: hogyan próbálták koholt vádakkal lehetlenné tenni a professzor munkáját.

A közönség lelkes. Egyetértenek a professzorral.

A jövőről beszélnek

A rostocki CDU vezetőségének ülése. Keresztyének tárgyalnak a megye dolgairól. Figyelem a szavukat: mind arról beszél: mit fogunk tenni.

Eszembe jut: itt az NDK-ban mindenki a jövőről beszél. Az egyik azt mondja: „Ezeket a romokat újjá fogjuk építeni...” A másik: „Itt áll majd az új színház...” „Itt ez lesz...” „Ott az lesz...”

Lesz. A jövőről beszélnek, a jövőért dolgoznak. A jövőről vallanak az új épületek is: amerre járunk, rengeteg új lakónegyed. Kísérőink büszkén mutatják: „Mi építettük...” Berlin, Cottbus, Neubrandenburg, Neusterlitz, Rostock, Warnemünde, Lübbenau, Dreza — mindenütt új és új városnegyedek.

Ez a nép valóban békét akar: aki a jövőről beszél, aki a jövőért dolgozik, békeharcos.

Ezt mondom, amikor szóra kérnek. S utána mind kezet fog velem. Azt mondják: „Egyet akarunk”.

Dreza

Esik az eső. Az Elba felett köd ül. Itt pusztult el a képtár 154 festménye, csupa híres alkotás, 1945. február 13-án.

Ki tudja, *hány ember* pusztult el akkor? Arról szól a statisztika, hogy a Belváros épületeinek 80%-a romba dőlt, de hogy ember hány pusztult el, senki sem tudja. Az utcák zsúfoltak voltak, a parkokban is emberek. A bombázásnak semmi értelme sem volt.

Csak annyi, hogy ezt a várost néhány hétre rá szovjet csapatok szállták meg. Hadd legyenek nehézségeik, hadd haragudjanak rájuk a drezdiai. Csak hogy a hidegháborús ötlet visszafelé sült el. A drezdiai a szocializmus felé haladó Német Demokratikus Köztársaságban újjáépítették városukat és gyűlölik a háborús uszítókat, az imperialistákat. Nem akarnak többé háborút. Építeni akarnak, nem pusztítani!

A Sixtusi Madonna

A Képtár zárva. Készülődnek a 400 éves jubileum ünnepeire. A Semper-galéria épülete — itt a Képtár — azon az 1945-ös téli éjszakán ugyancsak megsérült. Egy részét már 1956-ban helyreállították, amikor a Szovjetunió visszaadta a drezdai Képtár megmentett kincseit. A náciq nedves alagutakba, nyirkos kavicsbányákba „rejtették” a világhírű festményeket, a szovjet hadsereg rájuk talált és leningrádi restaurációs műhelyekbe szállította, ahol rendbehozták őket, karbantartották és 1955-ben átadták a demokratikus német államnak.

Az egész épület mostanra készült el, a jubileumra. Tíz napig tartanak az ünnepek: sokfelől érkeznek vendégek.

Az igazgatóság kivételt tesz, megnézhetjük a Képtárat. Másfél óra — milyen rövid! Megállunk a Sixtusi Madonna előtt. *Rafael* csodálatos festménye a régi képtár középpontjában áll. Érdekes így nézni, nem áhítatos csendben, hanem a munka lármájától kísérvé. Körülöttünk még bontják az állványokat, takarítanak, dolgoznak. Készülnek az ünnepre.

Talán jélképes ez a búcsú (innen már hazamegyünk). Jélképes, hogy a háborúban összerombolt Képtárban most az építő munka zaja riasztja a csendet és vall az új Németországról, ahol a művészetet, az igazságot megbecsülik s nem zárják el, nem kótyavetyélik el. A *népé* ez is, mint minden ebben az országban. A *jövőé*, a *békéé*.

Barátok, testvérek között voltunk.

Zay László

A LEGSZEBB KARÁCSONYFA

Az Ige testté lett. Hogy Jézusban Isten megérkezett a világhoz, ez csak első jelentése a karácsonynak. A második az, hogy bennünk is meg kell születnie! Testet kell ölténie, fel kell nőnie Jézusnak.

Sajnos nekünk csak karácsonyi ünnepünk van, de nincs karácsonyi életünk. Nincsenek karácsonyi hétköznapiaink. Számunkra Jézus nagyon sokszor csak gyermek marad. A karácsonyi gyermek, aki ott szunnyad a hangulatok bölcsőjében, akit egy évben egyszer ringat el a hangulatunk, vagy az ünnepünk.

Pedig nekünk a felnött és értünk a kereszten megváltóvá nőtt Krisztussal kell találkozoznunk Karácsony ünnepén. Akiben van büntől való szabadulásunk, nyomorúságban erőnk és könnyeink között reménységünk. Aki áldott útítársunk, mindennél nagyobb örömünk és karácsonyi ajándékunk.

Ezért a keresztfá a legszebb karácsonyfa!

(Lelkipásztor)

Magyar Géza

1883 — 1960

Magyar Géza Örihódoson (Vas m.) született 1883. jún. 30-án. Atyja Magyar József hodosi lelkész.

Elemi iskoláit Örihódoson, gimnáziumi tanulmányait a soproni evangélikus lyceumban végezte. Ugyancsak Sopronban teológiai tanulmányait is az 1901—1905. években. 1905. július 12-én szenteli lelkésszé Gyurácz Ferenc püspök — Kőszegen. Lelkészi szolgálatát, mint segédlelkész Nagygeresden kezdi meg. (1905. júl. 15—1906. aug. 31.) Mint segédlelkész szolgált rövid ideig Örihódoson, Bükön és Pápán, az utóbbi helyen Gyurácz Ferenc püspök mellett, kire mindig szeretettel emlékezett. Rendes lelkésszé 1908. dec. 17-én megválasztják Bakonyszentlászlón, ahol 1910. jún. 29-ig szolgál. Innen hívja meg a Szák-i gyülekezet egyhangúlag, ahol 1910. jún. 29-től nyugdíjba vonulásáig, 1953 január 1-ig szolgál.

Szerény magatartása, szelid lelkipásztori szíve, jól képzett teológiai látása, nemcsak gyülekezetében, de a községi életben is őszinte megbecsülést váltott ki. Lelkipásztori magatartására talán az az ige a legkifejezőbb, amit temetésére választott: I. Péter 4:11, „Ha valaki szól, mintegy Isten igéjét szólja, ha valaki szolgál, mintegy azzal az erővel szolgáljon, amelyet Isten ád, hogy mindenben dicsőíttessék a Jézus Krisztus által, akinek dicsőség és hatalom örökkön-örökké. Amen.” Éveken át több községi tisztséget is visel.

A mindig tevékeny lelkipásztor nyugalomba vonulása után sem vonja ki magát az egyház szolgálatából éveken át, míg betegsége teljességgel ágyba nem döntötte. Szíves szeretettel szolgál a „kis tatai gyülekezetében” ahova nyugalomba vonulása után költözött. 1960. augusztus 28-án halt meg, s augusztus 30-án Tatán temették el, az egyházmegye lelkészi karának kíséretében.

Az Úr kegyelme legyen hazatért szolgáján!

Plachy Lajos

Az igehirdető műhelye

VÍZKERESZT UTÁNI UTOLSÓ VASÁRNAP

Ján 18, 37.

EXEGETIKAI MEGJEGYZÉSEK:

A kijelölt vers Jézusnak Pilátus előtt történt első kihallgatásának egy részét állítja elénk. A kihallgatás során Pilátus a 33. vers szerint azt a kérdést intézi Jézushoz: „Te vagy a zsidók királya?”. Jézus feleletében *vallást tesz királyságáról*. De azt is megmondja, hogy királysága nem úgy valósul a földön mint más királyságok. Ő hatalmát nem az emberektől, hanem Istentől kapta. Pilátus további kérdésére: „mégis király vagy-e hát?” — Jézus megmondja *királyi hatalmának értelmét*. A „te mondád” vagy „ahogy mondd” így is fogalmazható: „te magad állapítod meg”. — Jézus mint *mennyei küldött* jött a világba. Tehát *Isten* küldte. Feladata az, hogy *tanúbizonytságot tegyen*. Királyi méltósága abban áll, hogy tanúskodik az „igazság”-ról. A görög *alétheia* és ennek megfelelő latin *veritas* azt jelöli meg *ami igaz, ami valóság, ami nem hazug*. Textusunkban az „igazság” *Istenre* utal. Megjelöli Isten lényét és valóját. Végeredményben *maga Isten az igazság*. Jézus azért küldetett, hogy tanúbizonytságot tegyen Istentől és pedig úgy, hogy kinyilatkoztassa, nyilvánvalóvá tegye *Isten valóságát*. Vagyis kinyilatkoztassa *Istent a maga igazi, tökéletes, hazugság és hamisság nélküli valójában*. Jézus ezt a szolgálatot nem valami hatalom felhasználásával végzi el, hanem *szavain és váltságművén keresztül*. Mint *Király* az igazság *szolgálatával* tölti be hivatását. — Kik tartoznak az ő „királyságába” vagy más szóval kik az Ő „alattvalói”? Azok, akik az „igazságból valók”. Mivel ez az *igazság* nem valami tan vagy eszme, amit értelmi úton lehetne elsajátítani, hanem végső sorban *maga Isten, igazi valójában* — azért ezt az *igazságot* csak *hit* által lehet megismerni. Azok az „igazságból valók”, akik *hittel elfogadták Jézus Krisztus kinyilatkoztatását* és egész lényüket, életüket, gondolkodásukat meghatározza ez a kinyilatkoztatott igazság. Ezek azok akik „*Istentől valók*”. Ezek hallják és meghallják a Király szavát és ennek nyomán *elhatalmasodik* rajtuk „az igazság”. Krisztus szavában felismerik annak hangját, aki az „igazságról való bizonyosságtételre született”. Így kerülnek a hit által *közösségbe* Istennel, aki maga az *Igazság*.

IGEHIRDETESI VAZLAT

Az igazság szolgálatában

1. A vizkeresztvi vasárnapok textusaiból Krisztus dicsősége ragyog ki. Textusunk is a dicsőséges Krisztust állítja elénk. Azt a Krisztust, akinek dicsősége az igazságról való tanúskodásban nyilvánul meg.

2. Pilátus kérdésére Jézus vallást tesz arról, hogy Ő valóban Király. Királyi hatalma van. Uralma kiterjed az egész világra. Azt igényli, hogy hódoljunk előtte. Hatalma azonban nem a világból, hanem Istentől származik.

3. Jézus királyi hatalmának értelmét abban jelöli meg, hogy *tanúbizonyoságot* kell tennie az „igazságról”. Nem olyan Király, aki *külső hatalmi eszközökkel* akarja uralma alá hajtani az embereket. Semmiféle emberi hatalmat nem akar felhasználni királysága valósítására. Egyszerűen *tanúskodni* akar az igazságról. Ezt így is mondhatjuk: egyedül az *igén* keresztül akar „alattvalókat” szerezni és őket királyságában megtartani. Az *igén* keresztül nyilvánul meg isteni ereje és hatalma. Az ige által érkezik meg az emberekhez velük szemben való királyi igénye, az ti. hogy éljenek az Ő királyságában. Krisztus egyházát a történelem folyamán sokszor megkísértette, hogy külső hatalmi eszközökkel „hajtsa Krisztus uralma” alá az embereket és keveselje Krisztusnak az *igén keresztül* megnyilvánuló erejét. Ebben a törekvésben mindig az „uralkodó egyház” képzeje jutott előtérbe. A „keresztyén Magyarországon” is szívesen vett igénybe állami eszközöket az egyház az *egyházi feladatok* és célok megvalósítására. Pedig nincs más eszköze az egyháznak szolgálatainak betöltésére mint a *tanúbizonyoságtétel* és a szentségek. Isten a mi időnkben erre hangsúlyozottan tanítja az Ő népét. Az egyház azért van ebben a világban, hogy tanúskodjék Isten igazságáról és élje azt.

4. Krisztus királyi méltósága abban áll, hogy tanúbizonyoságot tesz az „igazságról”. Itt nem arról van szó, hogy Krisztus a különböző emberi vélemények, nézetek, „igazságok” közül, nagyszerű judiciummal vagy igazságérzettel ki tudja választani az „igazi igazságot” és azt szólja, hanem arról, hogy Jézus bizonyoságtételében kinyilatkoztatja *Isten valóságát*. Megmutatja Istent a *maga igazi és tökéletes valójában*. Annak nyilatkoztatja ki Istent, *aki valóban*. Isten „isteni valósága” tárul elénk Jézus szavaiban és művében. Ez az igazság, ez a *valóság* magába foglalja Isten *hűségét*, mentő *igazságosságát*, *kegyelmét* és *szeretetét*, *szentségét* és *igazvoltát*. Vagyis amikor Jézus tanúbizonyoságot tesz az „igazságról” lényegében azt nyilatkoztatja ki, hogy Isten *szent és kegyelmes, igaz*, akitől távol van minden hazugság és hamisság, bűnbocsátó, aki nem akarja a bűnös halálát, hanem, hogy megtérjen és éljen, *jó*, aki „felhossa napját mind a jókra, mind a gonoszokra”, *szerető*, aki nem zárja ki gondoskodásából még azokat sem, akik nem hisznek benne, *békét munkáló*, aki békére teremtette a világot és azt akarja, hogy a világ békében dicsérje Őt, az *egész emberi „nem”* Atyja, aki „egy vérből teremtette az egész emberiséget”. Ott ahol Jézusnak „az igazságról való” bizonyoságtétele érvényre jut, ott ledül minden hamis és hazug elképzelés Istentől, Vele kapcsolatban mindenféle bálványosítást elfúj a szél és Isten, a maga *igaz valójában* jelenik meg. A mi időnkben nagyon kell figyelnünk Jézus Krisztusnak az igazságról való tanúskodására. Meg kell újra és újra tanulnunk, hogy Isten az *egész világ* Terem-

tője, az egész világot szereti és az egész világért adta Fiát. Meg kell tanulnunk, hogy nemcsak a bűnbocsánatból való lelki békességet akarja, hanem az egész világ békéjét akarja. Igen nekünk az igaz Istent kell imádnunk és annak kell szolgálunk. Nekünk is az igaz Istent kell prédikálnunk és így kell az „igazság szolgálatában” járnunk.

5. Jézus Krisztus által kinyilatkoztatott igazságot, csak hallás útján hit által lehet megismerni. Akik hittel elfogadják azt, azok „az igazságból valók” vagyis „Istentől valók”. Rajtuk is érvényesül az igazság. Az igaz Istennel való közösségben élük életünket „az igazság szolgálatában”. És mivel annak az Istennek a „szülöttei”, aki az egész világot szereti, aki valamennyi nép Atyja és a békét akarja ő is, úgy járnak az igazság szolgálatában, hogy gyakorolják a szeretetet minden ember felé, kitérül a szívük minden nép és faj felé, segítenek a béke „szerzésében”, eszközül adják magukat Istennek a világ fenntartásáért folytatott küzdelmében és szóval is tanúskodnak az „igazságról”.

Káldy Zoltán

HETVENED VASÁRNAS

Máté 9, 9—13.

„IRGALMASSÁGOT AKAROK ÉS NEM ÁLDOZATOT”

Bőjtelő három vasárnapjának evangéliumi igéi a keresztyén életfolytatás útját világítják meg.

Hetvened vasárnap szószéki igéje fontos tanítást ad számunkra. Év-tizedeken át hallottunk olyan igehirdetéseket, amelyekben világos volt ugyan a megtérésre hívó szó, de elhalványodott a keresztyén életfolytatás útjának feltárása. Mai igénk arra kényszerít minket, hogy mindkét feladatot maradéktalanul teljesítsük, azaz visszaadjuk az ige gazdagságát, mind a Jézushoz térés, mind annak gyakorlati következményei tekintetében.

1. „Kövess engem!”

Jézus Krisztus körül szívesen időztek az emberek. Jó volt a közelében lenni. Sugárzott róla az emberszeretet. Gyógyítása és csodái éppen úgy vonzották az embereket, mint kinyilatkoztatása, tanító és üdvözítő igéje. Nagy kincs az emberek üdvössége. Jézus Krisztus önmagát adta ezért az ügyért. De amíg a földön járt, tervszerűen gondoskodott tanítványai elhívásáról és szolgálatba állításáról, hiszen majd nekik kell továbbvinniök a földön az egyház életét.

Máté tanítványi elhívása is ezért történik. Jellemző Jézus Krisztusra, hogyan hívja el Mátét. Ő maga jön Mátéért, nem Máté megy őhozzá. Az evangélium semmi előzetes ismeretet nem jegyez fel Mátéről. Csúpan annyi áll a szövegben róla, hogy Jézus egy embert látott ülni a vámnál. Nem azért választotta ki Jézus Mátét, mert ez cselekedeteivel vagy kiválóságával kiérdemelte. Semmi jó sincs rajta. Megvetett és lenézett volt abban a korban a foglalkozása is, mert az Izrael népét elnyomó Heródes király számára szedte a vámot. De Jézus Krisztus mindig így cselekedett. A jó Pásztor kereste meg az elveszett bárányt és

orvosként hajlik a betegek felé. A lenézett Máténak mondta: „Kövess engem!”

A megvetett vámszedő pedig vonakodás és feltétel nélkül követte őt. Ez a hitnek a magatartása. A hit teljes bizodalom Jézus Krisztusban, a Megváltóban és az Üdvözítőben. A hit nem bizalmatlankodik, nem töpreng, nem szab feltételeket, hanem pontosan úgy cselekszik, mint a megvetett vámszedő, Máté: „Felállt és követte őt”.

Jézus szüntelen keres tanítványokat a maga számára. Ma is. Minden-igehirdetésben benne van a megszólító és elhívó szava, de ebben az igében különösen is hangsúlyos hívogató szava. Igehirdetésünk tegye egészen személyhez szólóvá Jézus Krisztus hívását, hiszen textusunk erre kötelez minket. Csendüljön fel a „kövess engem” hívása embermozdító erővel. Jézus ma is azt várja, hogy támadjanak tanítványok, akik megszólító szavára követik őt. Az egyház a Krisztust követők gyülekezete, azoké, akik elfogadták hívó szavát és valóban Jézus után járnak, lába nyomába lépnek, ténylegesen követik őt és ténylegesen tanulnak tőle, hiszen ő a tanítványok Mestere.

2. A farizeusi kegyesség

Mindebből semmit sem ért meg a farizeusi kegyesség. A farizeusok szemrehányást tesznek Jézus tanítványainak: „Miért eszik a ti mestereitek a vámszedőkkel és bűnösökkel együtt?” A farizeusok kegyes gögjükben nem látnak semmit a bűneikből. Nagyon meg vannak elégedve magukkal, elégedők önmaguknak. Vallásosságukra büszkék, tudják jól a kegyes érdemeiket, s még imádságaikban sem mulasztják el, hogy azokra hivatkozzanak. Nekik még csak közösségük sincs olyanl, aki bűnös. Ha bűnről van szó, akkor azt tőlük függetlenül nézik. A bűnösök nem ők. Nem szólnak így: *mi* bűnösök, hanem: *ők*, a vámszedők és bűnösök.

Jézus Krisztus éppen eleget harcolt a farizeusi lelkiület ellen. Keményen támadta a vallásos elkülönülésnek, a másoktól való elzárkózásnak, a mások lenézésének a kegyes gögjét. Támadta a vallásos formalizmust. A farizeus forma szerint rendkívül vallásos, tizedet ad még a legapróbb dolgokból is, mint amilyen a menta, a kapor, a kömény, és megtisztítja az ételszabályok miatt a pohár külsejét, s kínos gonddal igyekszik betartani minden vallási szokást és törvényt. Aki nem így él, az a bűnös, a lenézendő ember. Erről a farizeusi lelkiületről mondta Jézus, hogy amik a törvényben könnyen megtarthatók, a külsőleges szabályok, azokra nagy gonddal ügyelnek, megszűrik a szűnyogot is, de ugyanakkor lenyelik a tevét, mert semmit sem törődnek azzal, ami a lényeges a törvényben: Isten akaratának követésével.

A lenézett bűnösök és vámszedők ezért előzik meg a farizeusokat és írástudókat az Isten országában, mert ezek az Istennek való engedelmesség lelkiületével nyitottak Jézus cselekvése előtt. Ezek felállnak és követik Jézust, ha megszólítja őket. Ezek alkalmas sejtjei a Krisztus testének, az egyháznak. Ma is és minden időben Jézus Krisztusnak olyan hívekre van szüksége, akik hajlanak az ő akaratára, akik odaszánják magukat készséggel a Krisztus-követés útjára. Igénk metsző élességgel teszi fel a kérdést: a farizeusok begyepesedett vallásosságával eresztjük-e el fülünk mellett Jézus megszólító hívását, vagy pedig Máténak és a többi elhívott tanítványnak a bizodalomával megyünk és vándorlunk Jézus után az anyaszentegyház vándorútján?

3. „Irgalmasságot akarok, és nem áldozatot”

Az az út, amelyen Jézus vezet, az irgalmasság útja, mert ő maga is ezen járt. A farizeusokkal szemben kijelenti, hogy nem az egészségeseknek van szükségük orvosra, hanem a betegeknek. Ő nem az igazakat hívogatni jött, hanem a bűnösöket. Ő nem azoknak akar a megváltójuk lenni, akik készek önmaguk megszerezni az üdvösséget, hanem azoknak, akik elvesztett és elkárhozott embereknek vallják magukat, akik mindentől reá hagyatkoznak és öböne bíznak. Ezek a Jézus irgalmasságára építenek, Kegyelemből élnek. Óhajtkák és könyörgik megváltásukat. Ezek a tanítványnak valók.

Aki tanítvánnyá lett és Krisztust követi, az maga is továbbadja azt, amit Jézustól vett: az irgalmasság lelkét. Ezt a lelkét nem tudják megtanulni a farizeusok: Istennek nem az áldozatok füstje, hideg-rideg szabályvallás kell, ő nem a külsőségekben és formákban gyönyörködik, hanem irgalmas lelkületet kíván. Erre minden oka megvan, hiszen ő maga annyira irgalmas volt az embervilághoz, hogy egyszülött Fiát adta érte. Aki Isten akaratát követi, az maga is az irgalmasság útján jár. Így lesz az a lelkület benne, amely a Krisztus Jézusban volt (Fil. 2, 5).

Nekünk, mai keresztyéneknek is meg kell tanulnunk a Jézus által feladott lelkét: „Irgalmasságot akarok, és nem áldozatot.” Isten ma sem rituális szabályok megtartását kívánja tőlünk. Lehet nagy sürgés-forgással buzgólkodni az áldozati tűz körül, de mit ér mindez, ha hideg és üres a szív? Bizony, mindez csak emberi akarnokoskodás. Isten azt várja a ma egyházától és a mai Krisztus-követőktől, hogy az irgalmasság útját járják, azaz szeressék az embert, óvják életét, jövődjét és javait, munkálják az emberek, a népek és az egész emberiség felemelkedését.

Amikor Jézus Krisztus elhív valakit a tanítványságra, akkor azt is közli vele, hogy a Jézussal való vándorlás útja merre vezet. Mai igéinkben világosan elmondja, hogy az ő útja, s egyszersmind az egyház útja: az irgalmasság. Irgalmasság a világot átfogó legnagyobb dolgokban és a hétköznapi aprósága között. Ő, a főpásztor megy elől az az irgalmasság útján és akiket elhívott tanítványnak „kövess engem” szavával, azoknak ezen az úton kell utána lépdelnünk. A farizeusok lemaradnak ettől a keresztyéni csapattól, nem értik meg a Krisztus-követők útját. De a tanítványok mind a Mester lába nyomába lépnek, égiekre és földiekre tekintő irgalmassággal szeretik az embereket. Sugárzik róluk a segíteni akarásnak a készsége.

Tanuljuk meg a mai igéből mindnyájan az egyház Urának vezérgondolatát: „Irgalmasságot akarok, és nem áldozatot!”

Dr. Ottlyk Ernő

HATVANAD VASÁRNAP

Máté 13, 10—17.

SÜKETSÉGBŐL HALLÁSRA

Máté evangéliuma 13. fejezetében Jézus Krisztus elmondja a magvetőről szóló példázatot a sokaságnak. A példázat magyarázata csak azután következik, miután Jézus megfelelt a tanítványoknak arra a kérdésére: „Miért szólasz hozzájuk példázatokban?” Míg előbb a sokaságot tanította Jézus, most csak a tanítványokhoz szól. Előttük fejtí fel Isten országa megértésének titkait.

Mai gyülekezeteink felé ennek alapján azt a kérdést lehet felvetni: hová tartoznak gyülekezeteink tagjai, azok sorába-e, akik noha hallják az igét, nem értik, és nem térnek meg, vagy pedig azok sorába-e, akik elfogadják Isten titka megértésének ajándékát?

1. A mennyek országának titka

Isten nem fejtí meg mindig és mindenütt önmaga titkát. Az Ő kinyilatkoztatása mindenestől fogva titok. Emberszem nem láthat be sem lényének titkaiba, sem tervének, cselekvésének, gondviselésének, megváltó és megszentelő munkájának titkaiba. Az sem magától értetődő és mindenki előtt világos tény, hogy Jézus Krisztus szavában és cselekedetében Isten maga jelenik meg, a Krisztusban közelített el és jelent meg az Isten országa. Isten: Krisztusban — olyan titok, amely nem tárul fel mindenki előtt.

Semmiféle emberi tudomány, bölcsesség, éleslátás nem képes a maga erejéből rájönni a mennyek országa titkának megoldására. Isten megfejtí önmaga titkát, láthatóvá teszi Jézus Krisztus messiási voltát és annak minden következményét. Ezt a Szentlélek által teszi. Méltán mondja Luther a 3. hitágazatban: „Hiszem, hogy saját eszemmel és erőmmel nem tudnék Jézus Krisztusban, az én Uramban hinni, sem öhozzá eljutni, hanem a Szentlélek hívott el engem az evangéliom által, ő világosított meg ajándékaival, ő szentelt meg és tartott meg az igaz hitben.”

Isten tehát nem elrejtőző Isten, hanem önmagát kinyilatkozó, megfejtő és megmagyarázó Isten

2. Adatik

Mindez azt jelenti, hogy a mennyek országa titkának megismerése felülrő való, magától Istentől. Adatik. Isten ezt az ajándékot csak a hitben adja. Ezenkívül nincs más ajtó, amin be lehet lépni Isten csodálatosan gazdag kincstára megpillantására. Amikor Jézus Krisztus az Atyához imádkozott, akkor hálát adott, hogy a mennyei Atya elrejtette a kinyilatkoztatás titkát a bölcsek és értelmesek elől és megjelentette a kicsinyeknek és tanulatlanoknak (Mt 11, 25). Ugyanez történik itt is. A tanítványok a hit szemével tekintenek Jézusra és ezért tudják, kinek a színe előtt állnak. Ellenben a sokaság még a példázatokon keresztül sem érti a mennyek országa titkait, mert hiányzik a hitnek a Jézuslátása.

Amikor azonban Jézus Krisztus kijelenti, hogy a sokaságnak nem adatott meg az Isten titkainak megértése, akkor ezt nem az ún. kettős predestinációs tan értelmében teszi, mintha Isten egyeseknek adná, má-

soktól pedig megtagadná a kinyilatkoztatás megértését, hanem szemrehányás van a hangjában. Látniok, hallaniok, érteniök kellene, ha hinnenének. A Szentírás egysége tükröződik Jézusnak a szavaiban, amikor ószövetségi képekben beszél. Jeremiás próféta bolondnak és esztelennek nevezi azokat, akiknek szemeik vannak, de nem látnak, füleik vannak, de nem hallanak (Jer 5, 21). Ugyanígyen elítélően szól Ezékiel próféta is azokról, akiknek látniok, hallaniok kellene, de mégis kép-telenek erre (Ezék 12, 2). Ésaías próféta Isten ítéletét hirdeti akkor, amikor megkövéredik a szív, bedugul a fül, és megvakul a szem, hogy ne értsen, meg ne térjen és meg ne gyógyuljon (És. 6, 10).

Sem igénk, sem a teljes Írás összefüggése nem hagy kétséget afelől, hogy magukra kell vetniök azoknak, akik nem látnak, nem hallanak, nem értenek. Isten legnagyobb büntetéseinek egyike, amikor megvonja kinyilatkoztatása megértésének ajándékát. Ilyenkor azonban az ember csak önmagára vethet, egyedül ő okozta ezt az állapotot. Az Isten számára való vaksággal, süketséggel, értetlenséggel való megverés azt jelenti, hogy az ember ki van zárva a megértés és meggyógyulás lehetőségéből. Isten ilyet is elhozhat. Az ő lényege azonban a kegyelmesség és irgalmasság. A hitben mindenkinek adja, nyújtja, kínálja az Ő látásának, hallásának, megértésének a lehetőségét.

Gyülekezeteink hadd döbbenjenek rá arra a lutheri gondolatra, hogy Isten kegyelme olyan, mint a záporosó, amely jó, gazdagon öntözi a földeket, de tovasuhanhat. Isten türelmesen adja igéje megértésének ajándékát, de meg is vonhatja azt. Ő kegyelmesen nyújtja nekünk is a megértés, befogadás lehetőségét, de ha tartós közönyt vagy makacsságot lát igéje elfogadásával kapcsolatban, akkor büntetés és ítéletképpen meg is vonhatja a kegyelmet, hogy ne lássunk, ne halljunk, ne értsünk, meg ne térjünk, meg ne gyógyuljunk. Ettől mentsen meg minket az Isten, kegyelme pedig indítson igéjének engedelmes befogadására.

3. Boldog látás

Jézus Krisztus ugyanakkor boldognak mondja azokat a szemeket, amelyek látják őt, mint igaz Istent, megváltót és üdvözítőt. Boldognak mondja a füleket, amelyek minden akadály és gát nélkül hallják az ő szavát. Boldog a szív, amely befogadja őt és beteljesedik övele. Mert csak így következhet be a hozzátérés, az emberi élet alapjainak, a bűnnek az elvétele, a Krisztus váltságműve által megjelenő gyógyulás.

A tanítvány nemcsak annakidején, hanem ma is abban a boldog állapotban van, hogy láthatja és hallhatja, amit Jézus előtt a próféták és igaz emberek sem láthattak és hallhattak, hogy Jézusban kitarul Isten kegyelmének egész gazdagsága, általa látható és hallható az Isten, rajta keresztül a tanítványé lehet mindaz, ami a Jézusé. Akinek hite van, annak minden odaadatik, aki hit nélkül áll Isten színe előtt, annak semmije sincs.

Azért áll Jézus élénk ebben az igében, hogy elvegye az ő számára vak szemeket, süket füleket, engedetlen szívet, az értetlenséget és keményszívűséget, és a benne való hitben megajándékozzon az Isten fedező meglátásának, tisztán és igazán való meghallásának, igéje engedelmes befogadásának a kincsével.

Ez pedig azért történik, hogy megtérjünk, meggyógyuljunk és örök-életünk legyen.

Dr. Ottlyk Ernő

ÖTVENED VASÁRNAP

Máté 23, 23—39.

FARIZEIZMUSBÓL — JÉZUSHOZ

A textus történelmi értelme

A főpapok és a velük tartó papi nemesség, a szadduceusok mellett a Jézus-korabeli zsidóság vezetőrétegének másik befolyásos csoportja a „*farizeusok és írástudók*”. Az írástudók, később rabbinusok, a Tóra magyarázói voltak. Nem annyira teológusok, mint inkább jogászok: az élet minden területét szabályozták, behálózták törvény-előírásaikkal és tilalmaikkal. A farizeusok viszont a „szigorú kegyesek”. Mint a pápaságnak a jezsuiták, úgy alkották ezek az írástudók segédcsoportait, mintegy a „tömegbázisát”. Bár a főpapok—szadduceusok és az írástudók—farizeusok között éles ellentétek voltak, Jézus ellen egyformán összefogtak és halálba küldték.

A 23. fejezet hatalmas jézusi beszéd az írástudók és farizeusok ellen. A fejezet első szakasza (1—12. v.) általános jellemzésüket adja. A második szakasz Jézus hétszeres jajszava hamis kegyességük és erkölcsiségük ellen (13—33. v.). A befejező rész (34—39. v.) Jézus két, ítéletet hirdető mondanása.

Perikopánk a negyedik jajszóval kezdődik. Az ószövetségi törvény előírta a tizedet minden terményből. Nemcsak a gabonából, hanem még a fűszernövényekből is le kellett azt adni. Vö. Num 18, 20 kk. A 24. vers pedig arra a szokásra utal, hogy a folyadékot átszűrték, nehogy valamilyen apró bogár tisztátalanra tegye. Az írástudók és szövetségeseik, a farizeusok, rendkívül gondosan vigyáztak ezekere a mérhetetlenül nagyszámú, aprólékos előírásokra. De közben *elhagyták a „nehezebbet a törvényben”*, ti. a szeretet kettős nagy parancsolatának, közelebből a jognak, irgalmasságnak és az Istenhez való hűségnek megtartását egyéni és társadalmi életükben.

A következő szakasz (25—28. v.) a kultikus tisztaság és *belső, erkölcsi tisztátalanságuk* égbekiáltó ellentétét leplezi le. A tisztasági előírások Jézus korában már alig áttekinthetők. Az írástudó kazuisztika részletesen szabályozza, mikor tiszta és mikor tisztátalan a faedény, kőedény, rézedény, az ezek darabjaiból készített új edény, milyen fokú a tisztátalanságuk, mit kell tenni megtisztításukra stb. De hogy ebben az edényben „ragadomány és mértékletlenség”, tehát rablott, álnok úton szerzett vagy dőzsölés, kicsapongás céljaira szolgáló étel, ital van, ez már nem érintette a kultikus tisztaságot! Jézus kíméletlen élességgel céloz itt a farizeusok és írástudók ismert pénzéhségére és paráznaságára (vö. Mt 12, 38. kk és Lk 16, 14). Mivel nemcsak a halott érintése, hanem a holttestet rejtő földre lépés is tisztátalanná tett a kultikus előírások szerint, a halottak sírjait évenként mésszel szokták fehérre festeni, hogy a kegyesek messze elkerüljék őket. A „meszelt sírok” fehér színe éppen olyan elrettentő jel volt, mint a bélpoklosok kereplőjének hangja. Jézus követelése világos: a *belső tisztaságot, gonoszságot* kell eltávolítani, a szíveknek kell megújulniok!

Az utolsó jaj ismét a sírokkal kapcsolatos (29 kk). Azokról a díszes síremlékekről van szó, melyeket a makkabeusi időktől kezdve nagy számban emeltek *megölt próféták* és más vértanúk sírjai fölé. Azok

teszik ezt, akik méltó fiai a gyilkos atyáknak, sőt „betöltik atyáik mértékét”, azaz fokozzák azoknak gonoszságát Isten Fia megölésével.

A befejező szakasz eleje valószínűleg idézet egy ismeretlen apokrif iratból (34–35 v.), melyet Jézus ellenfelei viszont jól ismerhettek. Zakariás, Barakiás fia talán a II. Krón 24-ben szereplő Zakariás. A jólismert, megrendítő befejező versekhez idézzük *Schlatter* exegézisét: „Jézus azt mondja, nagyon sok szeretetet tanúsított ez iránt a város iránt, és sokat fáradozott azon, hogy fiait maga köré gyűjtse. Ő védelmük lett volna a bűn és ítéletek ellen, nyugalmat hozott volna nekik. Ellenálló akarataikat azonban nem fordíthatja meg erőszakkal; Ő is hozzá van kötve az isteni igazság rendjéhez, mely az embernek meghagyja akarataát. Jézus most elvételük tőlük. Az Atya elrejté előlük a Fiút. Hiába élték át, hogy közöttük volt és nagy jóssággal magához hívta őket. A beszéd mégis Isten dicsőítésével, Krisztus és gyülekezete egyesülésének megismertetésével végződik. Az ítélet komolyságából ez nem von le semmit. A „viperafajzatnak” nem ígéri, hogy végül mégis dicsőíteni fogja Őt. De ha visszajön, akkor mindenkit maga köré gyűjt. S akkor nem hiányzik ott majd egy olyan Izrael sem, amely Őt imádja.”

A textus mai üzenete

1. *Farizeizmuson* ma képmutatást szoktunk érteni. Tehát olyan kegyesség és erkölcsiség mutogatását, amely valójában nincs meg. A Jézus által ostorozott farizeizmus más valami. Ők teljes igyekezetükkel azt cselekedték, amit helyesnek, igaznak gondoltak. De két vonatkozásban alapvető tévedésben voltak az igazi kegyesség és erkölcsiség felől. (1) Jól tudták, hogy Isten a szeretet feltétlen, nagy parancsolatának betöltését kívánja (Mt 22, 34 kk). Mégis megelégedtek mellékes, külsőséges vallási és törvény-előírások megtartásával. (2) Mindezzel a saját privát igazságukat, egyéni érdemeiket és privát üdvösségüket hajszolták. Isten kegyelmét visszautasították, a bűnbánatra hívó prófétákat megölik. Felebarátjukkal nem törődnek, kiáltó szociális bűnökben élnek.

Ez a kettő minden akkori és mai farizeizmus jellemzője. Kíséri és kísérti minden kor, a mi korunk keresztyénységét is.

2. Jézus ma is megítéli közöttünk az olyan farizeizmust, amely különleg igyekszik ugyan eleget tenni a vallás, a jó erkölcs előírásainak, de eközben elhagyja Isten törvénye döntő követelését. Textusunk szerint (23. v.) *ez a döntő követelés a jog és irgalmasság cselekedeteinkben, és a hűség Istenhez egész szívünkkel!* Istent igazán szeretni annyi, mint egész testi-lelki erőnkkel Isten ügye és a felebarát java szolgálatába állni. Jézus Isten iránti hűségünket is a felebarát javáért való önzetlen, önmegtartó fáradozáson méri le, Mt 25, 31 kk. „Aki az emberiségnek egyetlen cselekedetét is elmulasztja, megtagadta Jézus ügyét még akkor is, ha hangosan vallást tesz Jézus Krisztusról és nevét szüntelenül emlegeti” (Stauffer).

A farizeizmus mai példái: eljárni a templomba, de a hétköznapiakban pénz, még több pénz hajszolni, munkában csalni és jogtalan előnyökre törekedni; imádkozni a megszokott imádságokat, emlegetni Isten nevét, közben pedig érzéketlenül elmenni segítségünkre szoruló, bajba jutott embertársaink mellett; parázna és házasságtörő életet élni, „sorsára hagyni a világot”, elmellőzni a társadalom és az emberiség kérdéseit, önelégülten bezárkózni a saját „igazi életünk” szűk falai közé. Ne maradjunk itt meg langyos általánosságoknál és felszínes erkölcsi szen-

tenciáknál, hanem próbáljunk a lehető legkonkrétabbul és a legrészletezőbb módon rámutatni mai keresztyénységünk sok farizeizmusára! Jézus is ezt cselekedte.

3. A régi és új farizeusok másik nagy bűne az, hogy nem ismerik a bűnbánatot, saját bűnösségüket. Kegyességükkel és erkölcsiségükkel, érdemeikkel nyíltan vagy rejtett módon végeredményben nem Isten dicsőségét vagy a másik ember javát, hanem csakis és egyedül a saját igazságukat, jóságukat építgetik. A farizeusi kegyesség jellemző vonása az, hogy „igaz” Isten előtt és „igazabb” másoknál, Lk. 18, 9 kkk. Ezért ölik meg ezek az „igazak” a prófétákat és Jézust is, aki bűneikre, méltatlan voltukra rámutat.

Isten azonban nem olyan igazakat akar, akik magukban is igazak. Hanem olyan bűnösöket, akik teljesen a kegyelemre bízzák magukat, hogy újjáteremtse őket! Itt van minden igazi kegyesség és erkölcsiség végső nagy titka. Sohasem a törvény és törvénybetöltés, hanem csak a hit terem új embert. Jézus nem törvény-betöltést akar, hanem követőket (Stauffer). A Krisztussal való személyes életközösség, a Krisztus-hit állítja az Isten iránti, képmutatás nélküli hűség és a cselekvő, felebarát és társadalom iránti emberszeretet útjára lábunkat. Jézus egybegyűjt, maga köré gyűjt — akkor is ez volt, ma is ez az egyetlen igazi védelem a farizeizmus ellen! A befejező versek arról beszélnek, hogy Jézus vezet el minket az igazi kegyesség és erkölcsiség útjára. A negatív osztorozás ma is hiábavaló, ha a pozitív utat, az élet útját nem mutatjuk meg a legkonkrétabbul a mai gyülekezetnek: Jézussal élni és szolgálni a világban!

Dr. Nagy Gyula

A KARÁCSONYI EMBER

A karácsonyi ember szép arcvonása, hogy örvendő ember. Nemcsak hangulatai vannak, hanem állandó és igazi öröme. Számára az öröm nem kivételes alkalom, nem egy meglepetés vidám kacagása, nem egy ünnepi fellángolás, nem karácsonyi gyertyaláng. A karácsonyi ember számára az öröm — ott-hon, az öröm tűzhely. Neki mindig van oka örülni, mert Jézus az övé. Akit szeretnek, az mindig örülhet. A karácsonyi embert pedig Jézus szereti. Ezért igaz, örök és elmúlhatatlan az öröme. Az a karácsonyi ember, akinek az angyalhajas és gyertyafényes karácsonyból ilyen boldog tűzhelye marad a Jézus Krisztusban.

(Lelkipásztor)

EXEGETIKAI MEGJEGYZÉSEK

21. v. Ezt a részt úgy szokták általában emlegetni, mint Jézus első „passióprédikációját”. Bár Jézus már előbb is beszélt tanítványainak arról, hogy szenvedni fog (9, 15; 10, 24), az itteni bejelentése mégis más helyzetben hangzik el és ennek következtében más értelmű is. Előzőleg Péter bizonyosságot tett Jézusról, mint *Krisztusról*, tehát mint *Messiásról*. És ehhez Jézus azonnal hozzáfűzi: én — mint a *Krisztus* — fogok szenvedni. Ez valami *hallatlan nagy* és Jézustól eddig még nem hallott bejelentés volt. Nehéz volt elfogadni, hogy Krisztus életművéhez hozzátartozik a *halál*. Itt mondja meg Jézus, hogy ő egy *egészen más* Krisztus, mint amit sokan vártak. Ő nem egyszerűen egy zsidó Messiás, akit *uralkodásra* vártak. Hanem az az Istentől küldött Messiás, aki *szenvedni* fog a népért. Jézus maga előtt látja a *keresztet* és kezdettől fogva tudatosan megy feléje. — A *dei* azt jelenti, hogy *kell* szenvednie, vagyis *szükséges*. Ez a *kell*: *isteni* kell! — 22. v. Míg Jézus „igen”-t mond a keresztre, Péter „nem”-et mond arra. Négyszemközti beszélgetésben igyekszik rávenni Jézust, hogy vonja vissza a „kell”-t és ne gondoljon szenvedésre, halálra. Sehogy sem tudta elfogadni és megérteni, hogy *Isten Fia*, a *Messiás* szenvedjen. Péter szavát általában így szokták fordítani: „Mentsen Isten Uram, nem eshetik ez meg Veled!” Vagyis „Isten őrizzen ettől!” De az ige formája nem optativus, hanem *indikativus*. Tehát helyesebb így fordítani: „Isten kegyelmes hozzád!” Tehát nem fogja Jézust szenvedéssel súlytani (így gondolkodik Péter!). — 23. v. Jézus élesen és *visszautasítóan* támad Péterre. A „Sátán” igen megbélyegző kifejezés. Jézus jól látja, hogy az a *száj*, amely Jézusról mint Krisztusról bizonyosságot tesz, most a *Kisértő* szavát mondja ki. A Sátán megjelölés itt azt jelenti: te állsz az útamba, te: *Isten ellenfele!* — A *szkandalon* kifejezés viszont arra utal, hogy Péter „botlató”, „elbuktató” szerepre vállalkozott. Az eredeti szöveg szerint, Jézus nem azt mondja Péternek, hogy „távozz tőlem Sátán”, hanem ezt: „Menj a hátam mögé!” Ez nem egyszerű elutasítást jelent, hanem azt is, hogy azt a Pétert, aki Jézus *követéséből* (háta mögül!) előretört *Jézus elé*, az Úr visszautasítja a *követésbe*. 24—27. v. A jelentősebb *fogalmak* ebben a szakaszban a következők: „vegye fel keresztjét”. Jézus itt nyilván azt tartja szem előtt, hogy a rómaiaknál a halálra ítéltnek magának kellett vinnie *kivégzésének eszközeit*. A kereszt a halált jelentette. Akinek a vállára tették a keresztet, annak le kellett mondani egyéni vágyairól, terveiről, vagyis „én”-jéről. Jézus követésében a „keresztviselés” első sorban a természetes ember nagy, akaratos, önző, csak a saját céljait szem előtt tartó „én”-jének a halálra-adását jelenti. Ez más szóval az *önmegtagadás*. — Ez az út vezet az igazi *életre*. Az önző „én” sírjából támad az élet! — 26. v.-ben a régebbi fordítások a „*pszüché*”-t egyszerűen „lélek”-nek mondták, de a *pszüché* megjelöli az *egész embert*, gondolkodásával, érzésével és akarással együtt. Vagyis az életet. — 27. v.-ben pásztori szolgálatot végez Jézus tanítványai felé, amikor nemcsak a szenvedésről szól hozzájuk, hanem megmutatja azt az időt is, mikor Ő eljön dicsőségben az Ő angyalaival.

A Sátán legyőzője

1. Textusunkban úgy áll előttünk Jézus, mint aki kezdettől fogva tudatosan, isteni „kell”-ből vállalta a keresztet. Nem véletlenül, az Isten terve ellenére jutott keresztre. Azt nem úgy kényszerítették rá a körülmények, hanem *belső* „igen”-nel vállalta Istentől kapott küldetésében. „Kell”-ett szenvednie, hogy váltságot szerezzen a világnak. Szenvédése és halála által békességet nyertünk.

2. Jézus „igen”-jére, amellyel vállalta a keresztet a Sátán „nem”-et mondott. El akarta téríteni Jézust az útból. A Kísértő Péteren keresztül akarta Jézus útját keresztetni. De Jézus legyőzte a Sátánt és véghez vitte a váltságot. Jézus döntése a kereszt mellett, azt jelentette, hogy nem vállalta a világi értelemben vett uralkodást. Helyette életének odaáldozásával a *szolgálatot* vállalta a világért. Az egyháznak soha nem szabad elfelejtenie, hogy Ura a világ felett való uralkodás helyett, a szolgálatot vállalta. És ha az egyház Ura nyomdokaiban akar járni, akkor mindig a szolgálat útját kell vállalnia. Ezen az úton tud az egyház a váltság továbbadója lenni.

3. Péter *botránkozott* azon, hogy Jézus a szenvedésről és halálról beszélt. Péter botránkozása a történelem folyamán továbbhullámzott. A korintusi 1. levélben Pál azt mondja: „Mi pedig Krisztust prédikáljuk, a megfeszítettet, a zsidóknak ugyan *botránkozást*, a görögöknek pedig bolondságot.” Nehéz az ember számára elfogadni, hogy Isten miért éppen ezt az utat választotta az ember megváltására. De az „Isten boldonsága bölcsőbb az emberekénél”.

4. Nekünk nem a botránkozás, hanem Jézus *követésének* útját kell járnunk. Nyomdokaiban kell járnunk. Vagyis az *önfeláldozás*, a *szereetet* útját. Soha sem a magunk vélt előnyeit, hanem a *másik ember* boldogságát kell szem előtt tartanunk. Ez azonban csak önmegtagadás útján lehetséges. Az önző én csak magára és nem a másik ember javára gondol. Ezért csak úgy tudunk igazán szolgálni, ha engedjük, hogy Isten az igén keresztül halálba vigye természetes énünket és feltámasszon bennünk naponként *egy új embert*, aki szolgál a másik embernek. Az egyháznak is állandóan gondolnia kell arra, hogy nem saját maga szolgálatára hívta el Ura, hanem a világ kellős közepén a *világ* szolgálatára. És pedig nemcsak a „*lelki kérdésekben*” való szolgálatra, hanem a *teljes élet* szolgálatára.

5. A dicsőséget sem a keresztyén embernek, sem az egyháznak nem kell e világban keresnie. Isten dicsősége és Krisztus hatalma ebben a világban elrejtett. De az utolsó napon majd *felragyog*. Ezen a napon a bűn és halál teljesen eltöröltetik és az addig szolgáló Krisztus uralkodni fog. Dicsőségének fényét a hívő szem már most is látja, a bűnti időkben is.

Káldy Zoltán

Szabó Magda: Disznótor

SZÉPIRODALMI KÖNYVKIADÓ, 1960.

Élményt jelentenek az olvasó számára Szabó Magda regényei. Stílusa, témája annyira mai, hogy szinte a saját gondolatainkat érezzük általa kifejezni. Regénye hőseit ismerjük, itt élnek mellettünk, találkoztunk velük, talán éppen családunkban is élnek ilyenek. Ezért nem véletlen, hogy eddigi regényeiről mi is megemlékeztünk (Freskó, Mondják meg Zsófikának, Az őz).

A Disznótor című regényében néhány óra történéseben két család vívódásait, múltját és jelenét mutatja be. Ma történik a regény eseménye egy tisztántúli városban s mégis érezzük, hogy mennyire átszővi mai életünket a tegnapi.

A regény főhőse Tóth János tanító. Egyszerű szappanfőző családból származik. Olyan családból, amely múltjával, dolgos életével kiharcolta a jelen társadalom megbecsülését is. A Tanács kérésére újra megnyílik a híres Tóth-féle szappanfőző műhely régen lehúzott üzletredőnye. Előkerülnek a régi, beporosodott formák, az üstök, s özvegy Tóthné, Tóth János édesanyja megnehezült testével készülődik a nagy ünnepre. Hogyan is lesz megint? Szíve örül, de kétségek is szorongatják.

Ebben a készülődésben Tóth János nem vesz részt. Miért?

Tóth János — vagy ahogyan most otthon felesége és leánya nevezi, Csutak — a szappanfőző család egyetlen tanult gyereke. Testvére, Sándor is értelmes fiú volt, de csak Janónak jutott a nehezen összedolgozott pénzből ruhára, könyvre, tudományra. „Úr” lett a szegény szappanfőző fia. Tanult ember. Így került házitánítóként a gazdag, nemes Kémery családhoz. S ott volt Polika, Kémery Paula. Csinos, tisztaszagú volt. Egészen más, mint otthon Sára, a testvér, aki csak dolgozott, mosott és takarított. Tóth János számára Polika volt az álom. Beleszeretett. S nem vette észre, nem látta, hogy szemei előtt Polika beleszeretett a házi-orvosuk fiába, Szalay Gáborba. S nem tudta, nem vette észre, hogy Polika fiatal szívét — sőt testét is — már valaki elkapta. És mert Szalay Gábor, a fiatal orvos karrierje érdekében csak orvoscsaládból nőülhetett, nem vehette el Polikát. De Polikának férjhez *kell*t mennie. S így lett Kémery Paulából Tóth Jánosné. Aztán megtörtént az, ami oly sok család életét tönkre tette: Polika, a nemes úri kisasszonyból lett fiatalasszony nagyon közönségesnek találta férje családját. Lenézte, megvetette őket. Igaz, neki csak azért kellett Tóth János, hogy szégyenét nevével eltakarja.

Így szakadt meg a kapocs, amely Tóth Jánost összekötötte a családi otthonnal. S nem volt ereje ahhoz, hogy éveken keresztül változtasson ezen az állapoton.

Nem tudta — de néha sejtette —, hogy Szalay Gábor, a kórházi orvos és Polika között még mindig van valami kapcsolat. És ma megtudta. Ma, amikor disznóölésre készül a család. És a disznóölésre elkészített kés felemelkedik Tóth János kezében és huszonöt esztendő minden visszafojtott könnye, gyalázata utolsó sóhajaként megöli feleségét. Aztán összehajol az, amit valamikor magával hozott a szappanfőző háztól és fiával együtt hazamegy a nagymamához, a szülői házba. Huszonöt év után először lépi át ezt a küszöböt.

Ezzel fejeződik be a regény. Természetesen nehéz azt a bő mondani-valót, ami keresztülhőmpölyög a regényen, néhány sorban összefoglalni. De ha valaki belelapoz a könyvbe, az azonnal mozgalmassá, újnak, életközelinek érzi a történetet. Hiszen ki is az igazi gyilkos? Tóth János, aki megöli Polikát? Vagy Polika, aki elavult világnézetével, egy korcs társadalom erkölcsével, embertelen gögjével huszonöt éven keresztül gyilkolta Tóth Jánost, a férjét?

Két világ harcát festi meg ez a regény. Két világ harcát egy családi otthonban. Az egyik már letűnt a történelem színpadáról, de képviselői még megtalálhatók társadalmunkban. (És így gyülekezeteinkben is!) A másik világ most van kialakulóban. Tiszta emberség, egyszerű erkölcs, egymás önzetlen segítése az egyik oldalon, hazugság, vallásos képmutatás, erkölcsi fertő a másik oldalon. S a kettő között próbál élni a főhős Tóth János. Nem érzi, hogy nem lehet egyszerre „két úrnak szolgálni”.

Érdemes belelapozni Szabó Magda új regényébe. Hiszen a regényben előforduló alakok mind egy-egy típust elevenítenek meg.

Karner Ágoston

Dömötör Sándor: Őrség

A nemrég megindult néprajzi sorozat harmadik kötete a Dunántúl nyugati részének, hazánk egykori őrnépének lakhelyét mutatja be írásban és képekben.

Őrség Vas megye délnyugati területe, tágabban véve 37 község. Dombos vidék, ahol az erdő és a kultúrterület összefonódik. E néprajzi egység kontúrajait földrajzi, történelmi, nyelvi és életmód-népszokások szempontból húzhatjuk meg.

Őrség területe dimbes-dombos, alpesi erdőnyúlványokkal. A halom- és dombvidék sajátos vonást ad a tájegységnek. Nagybirtok — a szó szorosabb értelmében — kevés volt ezen a vidéken. A legnagyobb nem volt 400 hold, az átlagos pedig 12 hold. A kivágott erdők fájának hamujával javították a talajt. Ma is hozzátartozik Őrség arculatához a sok apró erdő, az irtásos rét. Régen az őrségi szegényemberek az erdő által adott javakat gyűjtögettek: gombát, gyümölcsöt, tüzelőt, épületfát, állataikkal a fűvet legeltették, elejtették a vadat, a madarat. Az átlagember számára a „vagyon” az erdő volt, gazdánként átlagosan 5—15 hold. A 18. század végéig az őrségi ember nem ismerte a fűrészét. Fontos szerszám volt a fejsze. A faragó háziipar ma már csak emlék.

A vidék arculatát — mint az egész országot is — a nagyüzemi gazdálkodásra való áttérés szabja meg. Ez természetesen a tájegység lakóinak egész életére nagy hatással van.

Órség régen Ujlaki Lőrinc birtoka volt, majd a 16. század végén a már meglevő határőrséget megerősítették. 1595-ben Rudolf császár is elismerte az őrségiek kiváltságait, de a lakosságot a Batthyány-család tagjai állandóan zaklatták ezért. Kiváltságait tartalmazó adományleveleiket is többször meg akarták szerezni.

Az őrségiek ma is majdnem úgy beszélnek, mint 150 évvel ezelőtt. Itt élnek még a „középkori kódexek” szavai, pl. a nyelvjárás nem ismeri az ún. hangrendi illeszkedés törvényét. A szerző jól érzékelteti két, 1947-ben lejegyzett történettel a vidék lakosságának nyelvjárását, lelki- és képzeletvilágát.

A göcseji reformátusság és az őrségiek házasságai kihatással voltak Órség lakosságának élelmezésére is. Imeretlen ételek honosodtak meg. Szívesen fogyasztották az erdei termékeket, főleg a gombát, azután a kenyeret, tejet és a vidék specialitását, az őrségi perecet.

Az őrségi házcsoportok neve: „szer”. A házak ún. borona házak voltak, a faanyag nagyarányú felhasználásával. Az első téглаépületek csak 30—40 éve tűntek fel. A természeti adottságok kedveztek az agyagiparnak. Pl. Szomorócon a múlt század végén minden második ember gerencsér (fazekas) volt. A hosszú téli estéken sok háznál kattogott a szövőszék: az eladósorban levő lányok anyjukkal együtt készítették el kelen-gyűjüket. Lassanként eltűnnek a „faragó emberek”, akik gyalupad mellett, gazdag felszereléssel a rokonok, szomszédok, ismerősök részére is készítették közszükségletű cikkeket.

A családi élet sorsfordulói, a születés, a keresztelő, a „legényavatás”, az esküvő, a lakodalom és a temetés is kapcsolatosak Órség lakóinak gazdag hiedelemvilágával. Kiütköztek a társadalmi ellentétek: gazdagok esküvőjénél a vagyon, szegényeknél pedig csak az egészség döntött. Néha még fellelhető régi idők ittmaradt szokása: a kerkáskápolnai temetőben gyakoriak voltak az ún. táblás fejfák. Érdekesekek voltak a főleg egyházi ünnepek alkalmával elhangzott köszöntők (húsvét, pünkösd, karácsony). A játékok, dalok, mesék tették még gazdagabbá, színesebbé az őrségiek életét.

A szerző, Dömötör Sándor, mint a Savaria Múzeum igazgatója és tudományos kutatója, könyvében főleg saját gyűjtésének eredményeit összegezi. A könyv végén közli az Órségről eddig megjelent könyvek, tanulmányok, cikkek jegyzékét. Könyve különösen az őrségi folklórral foglalkozó része — alapos, részletes, szórakoztatva tanít. Úgyesen használja a tájszavakat. A könyv minőségét a lektorok neve — Ortutay Gyula és Tálasi István — is fémjelzi. A könyv hibájaként az róható fel, hogy az elmúlt idők ethnográfiájának ismertetése mellett csak az első fejezetben próbálja a jelent megközelíteni. Richter Ilona őrségi motívumokból szép borítót tervezett a könyvhöz.

Reméljük, hogy e sorozatban hazánk többi tájegységéről is olvashatunk majd!

Kívánatos, hogy a 170 oldalas, 4 ív képanyaggal illusztrált könyv odakerüljön a lelkészek könyvespolcára is!

Barcza Béla